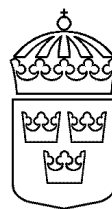

Riksdagens protokoll

2003/04:98

Tisdagen den 20 april

Protokoll
2003/04:98

Kl. 14.00 – 16.28
18.00 – 20.41

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollen för den 13 och 14 april.

2 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelser:

Interpellation 2003/04:402

Till riksdagen

Interpellation 2003/04:402 av Peter Eriksson (mp) om försäljning av JAS och jobbexport

Interpellationen kommer att besvaras den 27 april 2004.

Skälet till dröjsmålet är arbetsanhopning.

Stockholm den 14 april 2004

Näringsdepartementet

Hans Karlsson

Enligt uppdrag

Dag Ekman

Expeditionschef

Interpellation 2003/04:429

Till riksdagen

Interpellation 2003/04:429 av Tobias Krantz om liberalare regler för strandskyddet

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 4 maj 2004.

Skälet till dröjsmålet är utlandsresor.

Stockholm den 15 april 2004

Miljödepartementet

Lena Sommestad

Enligt uppdrag

Lena Ingvarsson

Expeditions- och rättschef

3 § Svar på interpellation 2003/04:395 om den politiska utvecklingen i Bangladesh

Anf. 1 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! Sermin Özürküt har frågat mig vilka initiativ jag avser att ta för Sveriges del inom FN, EU och andra internationella organisationer dels för att förbättra respekten för de mänskliga rättigheterna i Bangladesh, dels för att hejda våldsutvecklingen och för att medverka till att landet slår in på en väg mot ökande respekt för demokratin.

Sermin Özürküt har också frågat mig vilka initiativ jag avser att ta för att kvinnor, som våldtagits och misshandlats på grund av politisk terror under den sittande regimen och därför flytt från landet, inte ska betraktas som offer för kriminell handling i allmänhet utan som politiska flyktingar, som bör få politisk asyl i Sverige.

Regeringen följer den politiska utvecklingen i Bangladesh via vår ambassad i Dhaka, via EU och på andra sätt. UD publicerar numera årliga MR-rapporter på departementets hemsida, även för Bangladesh. Av rapporten framgår hur vi bedömer den aktuella MR-situationen i Bangladesh. De uppenbara bristerna vad gäller mänskliga rättigheter, gott styrelseskick, demokrati och kvinnors situation är frågor som ingår som en viktig del i vår, andra givares och internationella organisationers dialog med landets regering. Exempelvis tog bistandsminister Carin Jämtin upp frågan om mänskliga rättigheter när hon besökte Bangladesh i januari i år.

Utvecklingen i Bangladesh följs också noga av EU-kommissionen och övriga medlemsstater i EU, och diskussioner förs löpande om vad EU och de enskilda medlemsstaterna kan göra för att påverka utvecklingen i positiv riktning. Ståndpunkter får enligt vår uppfattning större tyngd om de framförs av EU än av enskilda medlemsländer. Sverige har därför medverkat till gemensamma uppvaktningar hos den bangladeshiska regeringen vid ett flertal tillfällen. Bland annat framförde EU synpunkter på mänskliga rättigheter, gott styrelseskick samt lag och ordning vid ett möte med företrädare för Bangladesh i november förra året. Och i januari förra året gjorde EU en *démarche* hos regeringen i Dhaka och framförde då bland annat sin oro över bristande respekt för de mänskliga rättigheterna vid genomförandet av den bangladeshiska militärens operation *Clean Heart* mot kriminalitet. Samtidigt betonade EU behovet av reformering av polis- och rättsväsendet i landet. I december förra året gjorde EU också en uppvaktning med anledning av övergreppen mot Ahmadiya-muslimerna och andra minoriteter.

Det finns anledning att tro att omvärldens fortsatta uppmärksamhet och påtryckningar på regeringen i Bangladesh kan påverka och påskynda utvecklingen i positiv riktning. Sverige, EU och övriga medlemsländer kommer därför att fortsätta att söka påverka Bangladesh.

Genom Sida bidrar Sverige också till att främja demokrati och mänskliga rättigheter genom olika projekt. Sveriges bistånd till Bangladesh för åren 2002–2004 uppgår till 600 miljoner kronor. Genom stöd till enskilda organisationer ges bland annat rättslig hjälp, skydd och utbildning till utsatta kvinnor och barn.

Vad slutligen gäller våldtagna och misshandlade kvinnors situation har den asylsökande, som vid ett återvändande till hemlandet riskerar förföljelse på grund av ras, religion, nationalitet, tillhörighet till en viss samhällsgrupp eller politisk uppfattning, ett starkt skydd som flykting enligt utlänningslagen. Våldtäkter kan ingå som ett led i förföljelse på grund av till exempel politisk uppfattning, vilket omfattas av kriterierna för flyktingskap. Det finns också en bestämmelse i utlänningslagen enligt vilken personer som inte uppfyller kriterierna i flyktingkonventionen men som känner välgrundad fruktan för förföljelse på grund av sitt kön bereds skydd i Sverige.

På regeringens uppdrag har en särskild utredare nyligen i betänkandet *Flyktingskap och könsrelaterad förföljelse* (SOU 2004:31) föreslagit författningsändringar som är nödvändiga för att personer som känner välgrundad fruktan för förföljelse på grund av kön eller sexuell läggning ska kunna betraktas som flyktingar enligt flyktingkonventionen. Förslaget kommer att skickas ut på remiss under april i år. Frågan är således föremål för en översyn.

Anf. 2 SERMIN ÖZÜRKÜT (v):

Herr talman! Jag vill börja med att tacka utrikesministern för svaret.

Det är glädjande att höra att en rad initiativ har tagits från regeringens sida när det gäller situationen i Bangladesh. Ministern nämner bland annat att vår oro har framförts över bristande respekt för de mänskliga rättigheterna vid genomförandet av den bangladeshiska militärens operation *Clean Heart* mot oppositionen.

Den nämnda *Clean Heart*-operationen började den 17 oktober 2002. Tusentals människor fördes bort till militärförläggningar där de torterades och fängslades. Kvinnor våldtogs. Våldtäkterna medförde ofta att dessa kvinnor, om de inte mördats, själva tog sitt liv. Våldtäkt har blivit en del av den politiska kampen i regeringens politiska förtryck. Efter *Clean Heart*-operationen har regeringen i Bangladesh utfärdat full strafffrihet för dem som begick brott mot mänskliga rättigheter under operationen.

Det är naturligtvis utmärkt att EU har haft ett antal kontakter med bangladeshiska myndigheter och påpekat de brott som begåtts. Därför skulle jag vilja fråga ministern, om vi vid något tillfälle fick en uppdatering av situationen, vad den bangladeshiska regeringen har vidtagit för åtgärder förutom att de utfärdat strafffrihet för dem som begått brott.

Anf. 3 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! Jag uppfattade att Sermin Özürküts fråga var vad regeringen har gjort för de här kvinnorna. Det var lite kritik mot att man inte har vidtagit åtminstone åtgärden att straffa de människor som utsatt kvinnorna för övergrepp och en fråga om vad regeringen i stället har gjort.

Kvinnornas situation i Bangladesh är inte lätt, tvärtom. Av tradition är kvinnorna underordnade mannen och diskrimineras på alla möjliga områden i livet. Men man kan ändå se att det har skett vissa små förbättringar. Det rör sig i rätt riktning. Det är alltfler flickor som börjar grundskolan och alltfler kvinnor som har möjlighet att förvärsaarbete. Det

finns i vart fall på lokal nivå i samhället också särskilda kvoter för att få in kvinnor i det lokala politiska arbetet.

Även om det är en svår situation och en ganska dyster bild, sker det en utveckling i rätt riktning.

Anf. 4 SERMIN ÖZÜRKÜT (v):

Herr talman! Det var inget direkt svar på vad regeringen i Bangladesh har gjort. Vilka åtgärder har de vidtagit? Har de gjort något över huvud taget? Jag förväntar mig inte att regeringen har startat en sanningskommission eller något sådant. Jag har inga sådana förväntningar. Jag vill bara veta vad regeringen i Bangladesh har gjort för de människor som blivit offer för brott mot de mänskliga rättigheterna.

Sedan vill jag än en gång understryka att våldtäkt i dagens Bangladesh är en del av det politiska förtrycket. I detta sammanhang bör även bristerna vad gäller kvinnors asylskäl tas upp.

Även om utrikesministern förklarar att våldtäkt kan ingå som ett led i förföljelse på grund av politisk uppfattning står det likafullt bara "kan" i ministerns svar, det vill säga det kan finnas en möjlighet att det är så som våldtäktsoffret säger. Men till sist är det den svenska myndigheten, den ännu ej nedlagda Utlänningsnämnden, som bestämmer om det har förekommit en våldtäkt av politiska skäl eller inte. Bevisbördan ligger hos offret. Denna formulering leder till att kvinnan ska, inför den svenska myndigheten, bevisa att hon har blivit våldtagen och dessutom att hon har blivit våldtagen av politiska skäl. Hur lätt är det?

Det är märkligt att uttrycka sig i termer av att det *kan* ingå som ett led i förföljelse på grund av politisk uppfattning när våldtäkter har blivit en del av tortyrens vardag. Med anledning av detta vill jag fråga ministern om hon kan ge en närmare förklaring av ordet "kan" i meningen.

Anf. 5 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! Såvitt jag vet har den bangladeshiska regeringen inte gjort något specifikt för de kvinnor som har blivit utsatta för övergrepp. När det gäller asylreglerna är det naturligtvis så att våldtäkt *kan* ingå som ett skäl och göra att människor har asylskäl. Det är en bedömning som myndigheterna får göra i varje enskilt fall.

Anf. 6 SERMIN ÖZÜRKÜT (v):

Herr talman! Okej, vi har nu fått bekräftat att regeringen i Bangladesh inte har gjort något specifikt. Efter att ha lyssnat på svaret skulle jag önska att ministern tar till sig vikten av ett intensifierat arbete i nedläggningsprocessen i fråga om Utlänningsnämnden.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 2003/04:401 om EU-konstitutionen

Anf. 7 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! Sermin Özürküt har frågat statsministern om han avser att ta några initiativ för att inte ge kristna kyrkor en särställning i EU:s

konstitution, om han avser att ta upp vikten av sekularism i de vidare samtalen om förslaget till "ny konstitution för Europa" samt om han avser att ta upp kritik mot försöken att skapa en europeisk identitet. Interpellationen har överlämnats till mig för besvarande.

Huvuddelen av artikel 51 i utkastet till konstitutionellt fördrag, som Sermin Özürküt hänvisar till i sin interpellation, anger inte endast kyrkors och religiösa sammanslutningars och samfunds ställning, utan även filosofiska och konfessionslösa organisationers ställning. Motsvarande text finns under nuvarande EU-fördrag i en särskild deklaration. I ett tillägg föreslås nu att unionen ska erkänna kyrkors och organisationers identitet och deras specifika bidrag och upprätthålla en öppen, tydlig och regelbunden dialog med kyrkor och organisationer.

Det är alltså inte fråga om att ge kristna kyrkor en särställning i det konstitutionella fördraget. Alla religiösa sammanslutningar och samfund samt filosofiska och konfessionslösa organisationer behandlas lika.

Av samma skäl anser jag inte att det finns behov av att ta upp vikten av sekularism i de vidare samtalen. Utkastet till konstitutionellt fördrag garanterar att såväl kristna som andra religiösa samfund, samt icke-religiösa sammanslutningar och organisationer, kan delta i en dialog med unionen. Artikel 51 omfattar med andra ord det civila samhället i stort. Det är positivt att unionen på detta sätt förbinder sig att föra en öppen och regelbunden dialog med det civila samhället.

Sermin Özürküt vill att jag ska kritisera det hon hävdar är försök att skapa en europeisk identitet. Jag delar emellertid inte Sermin Özürküts misstro mot en sådan identitet. Vi är européer och det är högst välkommet att känslan av samhörighet mellan oss växer. Det är tack vare denna som vi kan säkra fred och välstånd i Europa. Med utgångspunkt från en gemensam och demokratisk värdegrund har vi också större möjligheter att utveckla EU:s öppenhet, solidaritet och samarbete med dess grannar i Europa och gentemot omvärlden.

Anf. 8 SERMIN ÖZÜRKÜT (v):

Herr talman! Jag tackar ministern för svaret.

Jag skulle först vilja säga att vi inte misstror någon eller några utan enbart vill ta upp konstitutionsförslaget utifrån en annan demokratisk aspekt. Det är ett faktum att konstitutionsförslaget avspeglar demokratins spelregler. I det avseendet tycker vi i Vänsterpartiet att konstitutionsförslaget är ett misslyckande utifrån det demokratiska perspektivet. Alternativet är naturligtvis att sätta demokratins grundpelare på vägen till demokrati. Huvudsyftet med interpellationen är att ta upp en viktig aspekt av demokratin, nämligen sekularismen.

Den sekulariserade andligheten är en av grundstenarna i den samtida moderna demokratin. Det finns två olika förhållningssätt i relationen mellan staten och religionen. Det första är konfessionella stater som inte gör någon åtskillnad mellan religion och politik. I stället låter man religionen styra politiken. Den andra varianten är sekulära stater som gör en klar åtskillnad mellan religion och politik. I det avseendet går artikel 51 emot den syn man kan ha på en sekulär stat i och med att den garanterar religiös inblandning i politiken.

Prot. 2003/04:98

20 april

*Svar på
interpellationer*

Artikel 51 handlar om kyrkors särställning och erkänner deras specifika bidrag. Man ska upprätthålla regelbunden dialog med dessa kyrkor och organisationer. Varför skulle man behöva ha en sådan artikel när man redan har en artikel under avdelning II-10 där det sägs att var och en har rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet? Denna rätt innefattar frihet att byta religion eller övertygelse och frihet att ensam eller i gemenskap med andra, offentligt eller enskilt, utöva sin religion eller övertygelse genom gudstjänst, undervisning, sedvänjor och ritualer.

Jag undrar om utrikesministern kan förklara varför man skulle behöva artikel 51 när man redan har fastslagit religionsfriheten.

Anf. 9 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! Ja, det är viktigt att religionsfriheten är fastslagen, men lika viktigt är det att i det nya fördraget slå fast att samhället består av olika organisationer där människor är aktiva och organisationer som spelar en mycket betydelsefull roll i våra samhällen.

I många länder är religiösa samfund av olika slag viktiga aktörer när det gäller människors inflytande över sina liv och hur samhället fungerar i olika avseenden. Därför ser jag det som en styrka att det i fördraget fastställs att det ska finnas en öppen dialog mellan unionen och organisationer av olika slag som företräder de europeiska medborgarna i olika avseenden. Jag ser det som en stärkning av demokratin i unionen.

Anf. 10 SERMIN ÖZÜRKÜT (v):

Herr talman! Jag har väldigt svårt att hålla med utrikesministern, eftersom det är en särställning, vilken kan orsaka låsningar. Det skapar mer problem än vad det löser – det är vad jag skulle vilja förmedla.

Angående sekulariseringen säger utrikesministern att motsvarande text finns under nuvarande EU-fördrag i en särskild deklaration. Den särskilda deklarationen handlar om statusen för kyrkor. Det sägs ordagrant att ”The European Union respects and does not prejudice the status under national law of churches and religious associations or communities in the Member States”. Den innehåller med andra ord inget av det som punkt 3 i artikel 51 innehåller, och som lyder: ”Unionen skall erkänna deras identitet och deras specifika bidrag och upprätthålla en öppen, överskådlig och regelbunden dialog med dessa kyrkor och organisationer”.

Det är en viktigt skillnad mellan att visa respekt och att föra en dialog. Utrikesministern säger att det är positivt att unionen på detta sätt förbinder sig att föra en öppen och regelbunden dialog med det civila samhället. Visst är det positivt att föra en dialog med samhället, men varför måste man garantera den rätten i en artikel som heter *Kyrkor och konfessionslösa organisationers ställning*? Det hade väl i så fall räckt med att säga NGO:er, som man brukar säga.

Man definierar sig inte bara utifrån vad man är eller vill vara, utan också genom uteslutning i förhållande till vad man inte är eller inte vill vara. Man målar in områden och sätter gränser. Jag skulle vilja fråga ministern vad dessa gränser innebär utifrån den kristna identiteten.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 11 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! Alice Åström har frågat mig vilka initiativ jag avser att ta inom EU, FN och andra internationella organisationer för att undsätta de sudanesiska flyktingarna i Tchad och för att bidra till att få slut på kriget i västra Sudan.

Krisen i västra Sudan, Darfur, har förvärrats under de senaste månaderna. Läget i Darfur är allvarligt. Över 700 000 människor har blivit internflyktingar, och över 130 000 uppges ha flytt från landet till Tchad. Byar har bränts ned och det förekommer rapporter om flygbombningar. Regeringsstödda milisgrupper har begått övergrepp och plundrat byar, och civilbefolkningen har drabbats oerhört hårt. Detta riskerar att negativt påverka fredsprocessen mellan regeringen och rebellgruppen SPLM/A i södra Sudan och hotar därmed stabiliteten i hela landet.

Sudans regering har ansvar för att skydda civilbefolkningen. Man måste därutöver se till att de regimtrogna milisgrupperna upphör med sina attacker. Det är också avgörande att Sudan på ett konstruktivt sätt samarbetar med FN, inte minst vad gäller respekt för de mänskliga rättigheterna.

Efter omfattande påtryckningar, bland annat från EU, har Sudans regering och rebellgrupperna i Darfur inlett förhandlingar. Tchad, med stöd av Afrikanska unionen, är värd för samtalen, och FN, EU och USA deltar som internationella observatörer. Genom EU:s ställning som observatör kommer vi att göra vårt yttersta för att försöka bidra till att få slut på kriget i Darfur. Nyckelfrågor i denna process är de humanitära hjälporganisationernas tillträde till området och vapenvila. Den 8 april nådde parterna en första överenskommelse om vapenvila, och förhandlingarna väntas fortsätta inom kort i syfte att nå en bredare fredsöverenskommelse.

Som Alice Åström påpekar drabbas civilbefolkningen särskilt hårt. Huvudproblemet vad gäller flyktingarnas situation är dock inte brist på resurser. Däremot har det varit i det närmaste omöjligt att nå den drabbade befolkningen och internflyktingarna i Darfur. Frågan om humanitärt tillträde är därför avgörande. Säkerhetsläget har allvarligt försvårat möjligheterna att arbeta i området. Förutom säkerhetsmässiga problem är infrastrukturen i dessa delar av Tchad, liksom i Darfur i Sudan, bristfällig. Detta bidrar också till att försvåra hjälpinsatser. Jag hyser dock vissa förhoppningar om att de samtal som har inletts ska kunna bidra till att det humanitära tillträdet förbättras.

De två frågorna – hjälp till flyktingarna och slut på kriget – hänger samman. Humanitärt tillträde är en förutsättning för att FN:s organisationer ska kunna arbeta i området och nå de nödställda. Den sudanesiska regeringen har ett stort ansvar även för detta. Vapenvila är också ett angeläget steg, och nu är det viktigt att det internationella samfundet kan bidra till att bevaka att den nyligen överenskomna vapenvilan faktiskt efterlevs.

Den 7 april var det tio år sedan folkmordet i Rwanda inleddes. FN:s särskilde samordnare för humanitära frågor, Jan Egeland, besökte nyligen Darfur och rapporterade den 2 april till FN:s säkerhetsråd att det fanns klara indikationer på att etnisk rensning pågick i Darfur. Sverige har

*Svar på
interpellationer*

bland annat i FN lyft fram situationen i Darfur för att försöka få det internationella samfundet att ta sitt ansvar och kraftfullt agera så att krisen i Darfur kan få en lösning.

Anf. 12 ALICE ÅSTRÖM (v):

Herr talman! Jag ska börja med att tacka utrikesministern för svaret.

Enligt UNHCR är det här i dag den största humanitära katastrof som vi har på jordklotet. Tittar man på medierna och den uppmärksamhet som Sudan får i rapporteringen i våra nyhetsprogram ser man att den är i stort sett obefintlig.

UNHCR har också lyft upp de problem man har i Tchad med de flyktingar från Sudan som i dag finns där. Man räknar med att det finns ungefär 150 000 flyktingar i Tchad som flyr från Sudan. Även rebellerna, regeringen, milis- och armétrupper ger sig in i Tchad för att på det sättet förfölja flyktingarna och utsätta dem för övergrepp.

UNHCR har nu skickat katastrofteam till östra Tchad för att hjälpa människor genom att försöka flytta dem. Men det är också oerhört beroende av att få ytterligare stöd och medel för detta.

Herr talman! Det är oerhört viktigt och positivt att se att man nu har fått i gång en vapenvila och att man har fått i gång fredsprocessen i Sudan igen. Samtidigt är det oerhört viktigt att man inte låter denna process dra ut på tiden eftersom man inte får fram det humanitära biståndet. Jag hoppas, herr talman, att utrikesministern fortsätter att följa frågan och lyfta fram den i EU.

Jag har en följdfråga när det gäller EU och stödet inom EU. Sverige har bidragit ganska kraftfullt till insatser i Sudan med 100 miljoner för att kunna förstärka fredsprocessen och till humanitärt bistånd. Har man då inom EU lyckats få en samlad organisation och ett samlat bistånd från EU-länderna också till Sudan i den här akuta situationen? Trots att stödet från Sverige på 100 miljoner är stort så räcker det inte långt i den humanitära katastrof som nu pågår i Sudan.

Mina konkreta frågor blir: Lyfter man frågan i EU-sammanhangen? Ser man till att man får ett ökat stöd från övriga EU-länder – framför allt de stora länderna? Hur följer man nu den vidare processen? Hur kommer man att se till att få ut information om den process som pågår för att ytterligare sätta tryck på Sudans regering att nu få i gång en ordentlig fredsprocess?

Anf. 13 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! Det är viktigt att det lämnas ett humanitärt stöd nu eftersom behoven är enorma. Även om det finns problem med att komma fram med hjälpen så är det viktigt att det finns en beredskap och att man använder de möjligheter som finns att få fram hjälpen.

Sverige är som sagt en stor bidragsgivare. Under förra året var det samlade stödet 75 miljoner kronor från svensk sida. Vi stöder också FN-organ och organisationer som Läkare utan gränser och andra. EU i sin helhet är också en bidragsgivare. Jag kan inte på rak arm säga hur stort bidraget är från EU:s sida, men det är naturligtvis betydligt större än det som Sverige ger.

Det viktiga i fortsättningen är att säkerställa att det fredsavtal som har skapats hålls och att det utvecklas vidare så att det blir ett bestående

sådant och att man samtidigt arbetar för att säkerställa en säkrare situation för den humanitära hjälpen så att den kommer fram.

Det här är ett arbete som bedrivs med hjälp av de internationella organisationerna, och det är via dem som Sverige håller sig informerat och kanaliserar sitt stöd på olika sätt.

Prot. 2003/04:98
20 april

*Svar på
interpellationer*

Anf. 14 ALICE ÅSTRÖM (v):

Herr talman! Jag skulle vilja ta upp ytterligare en aspekt på denna fråga. Det kommer oroande signaler från flera organisationer, vilket utrikesministern tog upp i sitt svar, om att det pågår etnisk rensning och att detta tycks trappas upp. Från flera organisationer som jobbar med frågan kommer signaler om att vi nu riskerar att få ett nytt Rwanda. Därför är det oerhört viktigt att man agerar kraftfullt när det gäller det humanitära stödet men också när det gäller kränkningar mot mänskliga rättigheter och den etniska rensningen som pågår.

Min följdfråga blir då: Hur har den svenska regeringen agerat gentemot Sudans regering för att trycka på när det gäller de mänskliga rättigheterna och för att få stopp på den etniska rensning som pågår?

När det gäller Rwanda har vi alla den bittra erfarenheten att det var först långt efteråt som man insåg att man borde ha reagerat mycket kraftfullare och att man borde ha ingripit tidigare. Nu har vi ändå chansen att försöka förhindra ett nytt Rwanda. Därför är det så oerhört viktigt att man agerar från Sveriges regering, att man agerar i EU och att man agerar i FN.

Anf. 15 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! Situationen har en tydlig etnisk dimension. Det är till och med så att befolkningen i hela byar drivs från sina hem och att brutala angrepp begås mot civilbefolkningen. Jag hoppas verkligen att det internationella samfundet med gemensam ansträngning ska visa att man har lärt sig någonting av erfarenheterna från Rwanda.

MR-kommissionen i Genève kommer senare i veckan att behandla MR-situationen i Sudan. Och från EU:s sida har det starkt framhållits att FN måste få ett tydligt mandat också vad gäller MR-situationen. EU har drivit och fortsätter att driva att generalsekreterarens särskilda rapportör om mänskliga rättigheter ska återinstalleras i syfte att få en central funktion för övervakning och informationsinhämtning.

I EU:s politiska dialog med Sudans regering ingår också frågan om mänskliga rättigheter och hur FN kan engageras. Det är en central punkt i den dialogen.

Anf. 16 ALICE ÅSTRÖM (v):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för det svaret. Jag kommer att försöka följa den här frågan noga, framför allt därför att det är så oerhört viktigt därför att detta är en sådan stor konflikt som inte får den massmediala uppmärksamheten och som inte räknas i nyhetsrapporteringar. Vi får så lite information, och många gånger får människor inte möjlighet att reagera förrän det är för sent. Därför tror jag att det är viktigt att vi som politiker och vi som arbetar med den här typen av frågor gemensamt försöker lyfta fram dessa frågor i olika sammanhang.

Jag ska noga följa utvecklingen och vad som sker. Jag hoppas också att vi med gemensamma ansträngningar över partigränser och oberoende av politiska ställningstaganden gemensamt försöker se till att förhindra och få stopp på den katastrof som pågår för fullt och försöker se till att människor i Sudan kan återvända till sina hem och leva under trygga förhållanden.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellation 2003/04:410 om utvecklingen efter parlamentsvalet i Iran

Anf. 17 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! Alice Åström har frågat mig vilka initiativ jag avser att ta inom EU och FN för att Europas och världssamfundets kritik av den iranska regimens brott mot mänskliga och demokratiska rättigheter ska få ett kraftfullt genomslag och påverka Iran i den riktning som innebär större respekt för mänskliga och demokratiska rättigheter i landet. Alice Åström har vidare frågat mig om jag avser att verka för en komplettering av dialogen med Iran med någon åtgärd, exempelvis punktsanktioner för att understryka allvaret i den framförda kritiken.

Jag delar Alice Åströms oro över utvecklingen i Iran. Att ett stort antal kandidater hindrades från att ställa upp i årets parlamentsval är djupt beklagligt. Detta utgör ett steg tillbaka för de försök till reformer som genomförts i Iran under senare år. Jag och mina kolleger i EU uttryckte den 23 februari vår besvikelse över utvecklingen samtidigt som vi uttryckte förhoppningen att Iran återvänder till den väg som leder till reform och demokratisering.

Vi lyssnar uppmärksam på synpunkter som framförs till oss av kontakter i Iran om hur vi kan bidra till de förändringar i landet som vi vill främja. Sveriges och EU:s ståndpunkt är att dialog är bättre än isolering för att kunna påverka situationen. Det är också det budskap vi får från företrädare för till exempel människorättsorganisationer i Iran. Nobels fredspristagare Shirin Ebadi framförde vid en sammankomst i Europaparlamentet i slutet av februari budskapet att inte isolera Iran. Jag tror därför inte på sanktioner som en konstruktiv metod för framsteg i utvecklingen i Iran. Däremot tror jag att en dialog där tydliga krav ställs kan bidra till att få till stånd förändringar.

EU:s dialog med Iran bedrivs inom flera olika områden: den så kallade allomfattande dialogen, den särskilda MR-dialogen och förhandlingarna om ett handels- och samarbetsavtal med därtill kopplade politiska krav. Till de krav som ställs hör respekt för de mänskliga rättigheterna, nedrustning/icke-spridning av massförstörelsevapen, samarbete i kampen mot terrorismen och en konstruktiv iransk hållning till fredsprocessen i Mellanöstern.

Sverige verkade under hösten 2003 för att EU skulle lägga fram en FN-resolution om respekt för de mänskliga rättigheterna i Iran, men tyvärr kunde någon enighet om detta inte uppnås. Generalförsamlingens tredje utskott antog i stället den 21 november 2003 en resolution om Iran, föreslagen av Kanada, där oro uttrycks över de fortsatta MR-övergreppen

i Iran. Sverige och majoriteten av EU:s medlemsländer var medförslagsställare till denna resolution, och alla EU:s medlemsländer röstade för resolutionen.

Inom den särskilda MR-dialogen med Iran argumenterar Sverige för att krav ställs på Iran och att dialogen ska leda till konkreta förbättringar. Dialogen är inte ett mål i sig utan ett medel.

Inför vårens möte med FN:s kommission för mänskliga rättigheter (MRK) sökte Sverige resa frågan om en resolution om MR-situationen i Iran. Tyvärr kunde ingen resolution presenteras, men såväl EU:s ordförandeland Irland som Sverige uppmärksammade i sina tal till MR-kommissionen situationen i Iran, som ett försök att mana till förbättringar.

Regeringen kommer även att fortsätta att uppmärksamma situationen för de mänskliga rättigheterna i Iran och är beredd att stödja resolutioner som läggs fram. Jag är också i fortsättningen beredd att via FN och EU i möjligaste mån verka för att förbättra respekten för mänskliga rättigheter i Iran.

Anf. 18 ALICE ÅSTRÖM (v):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret. Iran har under väldigt många år varit aktuellt i den politiska debatten. För ett antal år sedan såg vi en utveckling i Iran då mer reformvänliga politiker lyckades komma fram och lyckades få en politisk plattform. Trots att det kanske var långt ifrån de steg som vi gärna hade velat se var det steg i rätt riktning. I den situationen ansåg Vänsterpartiet att det var fullständigt rimligt att man skulle hålla en öppen dialog med Iran och att man med tydliga krav skulle försöka hjälpa de reformvänliga att så att säga putta deras situation framåt. Tyvärr har utvecklingen i Iran snarare gått åt andra hållet. I dag finns de reformvänliga knappt kvar. Väldigt många av de reformvänliga tilläts inte att ställa upp i det senaste valet. Och i dag är de reformvänliga i stort sett bortsuddade från parlamentet i Iran.

Däremot har det skett ganska stora förändringar hos den iranska befolkningen. Vi ser att det sker strejker runtom i Iran där människor faktiskt protesterar mot det som händer. Och vi såg den 8 mars den mängd kvinnor och kvinnoorganisationer som demonstrerade trots förbud mot att demonstrera.

Därför, herr talman, anser jag att det är dags att ta ytterligare ett steg i dialogen med Iran. Jag tror inte längre på att enbart detta med att lyfta fram tydliga krav i dialogen med Iran är en möjlig väg att få en positiv process. Snarare har det varit så att man från Irans sida tycks ha vant sig vid att de här protesterna och kraven kommer – man uppfyller dem inte; ändå händer ingenting.

Därför tror vi i Vänsterpartiet att det kan vara viktigt att införa så kallade *smart sanctions* – riktade sanktioner för att tydliggöra för Iran att utvecklingen, som går åt fel håll, inte är något som är acceptabelt, att tydliggöra att det inte går att bara hålla en dialog och tala när man inte ser något resultat utan i stället en utveckling som går åt fel håll och att tydliggöra att här har Iran gått ett steg för långt och att man nu är beredd att ta till sanktioner för att åter vända utvecklingen i Iran.

Vi tror att det är oerhört viktigt att göra det vid den här tidpunkten, när man i Iran så tydligt försöker rensa bort alla reformvänliga politiker,

Prot. 2003/04:98
20 april

Svar på
interpellationer

för att dessa politiker också ska känna det tydliga stödet och att det finns en möjlighet för dem att komma tillbaka i den politiska världen innan de helt och hållet har blivit bortrensade. Det tror vi i Vänsterpartiet är det viktigaste stödet för en positiv utveckling inom Iran i dag och det viktigaste steget att ta för att ha en positiv inställning till människors protester för att dessa ska märka att man reagerar från både EU och FN och från andra länder runtom i världen.

Anf. 19 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! Jag tror att det viktigaste som vi för närvarande kan göra, innan vi vet vad konsekvenserna av det senaste valet är och vad det kan innebära för den fortsatta politiska processen i Iran, är att lyfta fram de förhandlingar vi har om ett handels- och samarbetsavtal. Det är ingen tvekan om att om ett sådant avtal trädde i kraft skulle det ge Iran fördelar av olika slag som skulle vara mycket betydelsefulla. Genom att koppla förhandlingarna om detta handels- och samarbetsavtal till de fyra mycket konkreta kraven har vi, tror jag, en möjlighet att faktiskt uppnå en insikt hos Iran om nödvändigheten av att uppfylla våra krav.

Jag tror att attraktionen i att få till stånd ett avtal är så stark att det kommer att innebära att det sker förändringar. I stället för sanktioner, som det är svårt att se vad de skulle kunna göra för nytta här i dag, tror jag således att påtryckning och att inte ge de fördelar som ett avtal skulle innebära är en starkare markering och ett starkare instrument i den här situationen. Jag tror därför att vi ska fortsätta på den inslagna vägen.

Anf. 20 ALICE ÅSTRÖM (v):

Herr talman! Jag tycker att det är oerhört positivt att man kopplar handelsavtalet till de här kraven. Jag tror också att det kan vara ett påtryckningsmedel. Men det som inte får glömmas är att man då befinner sig i ett slags nollsituation. Handelsavtalet är något positivt som man kan få om man genomför det här. Men om man inte genomför det här och inte får handelsavtalet innebär det att man inte får positiva fördelar och därmed att situationen i stort sett är densamma som i dag.

Jag tror ändå att läget har varit så allvarligt i Iran och vid det senaste valet när man rensade bort de reformvänliga ledamöterna att det är viktigt att visa att det också kostar att göra de här inskränkningarna. Jag tror alltså att man mycket väl skulle kunna använda sig av båda metoderna.

Min fråga till utrikesministern blir därför: Om man inte ser några positiva fördelar när det gäller handelsavtalet – att man inte får den här förändringen och att det inte blir den påtryckning som man hade hoppats – anser då utrikesministern att det kan vara dags att ta ytterligare ett steg utifrån den situation som är och införa sanktioner? Jag tror att det också vore en ganska viktig signal.

En annan fråga som jag också tycker att det är viktigt att lyfta fram, och detta är något som vi i Vänsterpartiet fördömer, är frågan om den behandling som man från regimens sida ger de strejkande i Iran. Vi fördömer de kränkningar mot mänskliga rättigheter som görs. Jag tror att det är viktigt att varje gång man talar om Iran också lyfta fram människors situation och de kränkningar som görs just för att visa vårt stöd till dem som i en svår situation vågar demonstrera, vågar ta det politiska steget att göra detta. Därför tycker jag att detta är viktigt.

Jag skulle alltså gärna, utrikesministern, trots att jag vet att utrikesministern givetvis delar min ståndpunkt, vilja höra att man alltid ska fördöma kränkningar mot mänskliga rättigheter och fördöma den behandling som de strejkande i Iran ges. Jag tror att det är viktigt att vi från olika partier också tydligt uttalar detta.

Prot. 2003/04:98
20 april

Svar på
interpellationer

Anf. 21 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! Låt oss ta frågan om vad som ska göras när vi konstaterar att påtryckningarna via handelsavtalet inte får de konsekvenser som vi önskar.

När det gäller fördömanden uppfyller jag gärna Alice Åströms önskan att uttala att det är viktigt att Sverige såsom land och EU såsom union samt internationella organisationer alltid fördömer de övergrepp och kränkningar som sker mot de mänskliga rättigheterna.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på interpellation 2003/04:407 om barnsoldater i Uganda

Anf. 22 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! Rosita Runegrund har frågat mig om jag avser att utnyttja den specifika relation som Sverige har med flera ledare inom Ugandas ledarskikt för att sätta ytterligare press på landets regering för att få ett slut på det lidande Ugandas barn utsätts för.

Jag delar Rosita Runegrunds oro över konflikten i norra Uganda och barnens utsatthet. Det meningslösa och grymma våld som drabbar barnen så hårt måste stoppas, och vi försöker på olika sätt utnyttja Sveriges inflytande, både multilateralt och bilateralt, för att försöka få till stånd en fredlig lösning av konflikten.

Ugandiska regeringen, som försöker lösa konflikten med både militära och fredliga medel, har bland annat förlängt amnestin för *Lord's Resistance Army*, LRA, till den 17 april. Förmodligen kommer den därefter att förlängas, men undanta LRA-ledarna. Stora förhoppningar knyts nu till fredsprocessen i Sudan och den positiva inverkan den kan ha på norra Uganda. Det finns också tecken som tyder på att LRA försvagas då flera rebeller har deserterat. Ugandas president Museveni har förklarat att regeringen är beredd att inleda fredsförhandlingar med LRA, gärna med stöd från en internationell medlare. Ugandas regering försöker också öka den internationella uppmärksamheten på läget och välkomnar internationella besök. Som exempel kan nämnas att Ugandas regering har hänskjutit situationen rörande LRA till Internationella brottmålsdomstolen, ICC. Domstolens chefsåklagare har tydliggjort att man avser att utreda brott begångna av alla sidor i norra Uganda.

Norra Uganda är högprioriterat av Sverige i dialogen med Uganda. Genom vår ambassad i Kampala följer vi frågan på nära håll, och detta engagemang återspeglas i EU-kretsen. I samtal med representanter för Ugandas regering har både jag och min företrädare uppmanat regeringen att mobilisera alla resurser för att få till stånd en fredlig utveckling. Likaså har EU-ambassaderna i Kampala vid upprepade tillfällen gjort utta-

landen riktade till regeringen att uttömma alla fredliga medel för att lösa konflikten.

UD:s statssekreterare Annika Söder besökte i mitten av februari Uganda och hade då samtal med flera företrädare för regeringen, inklusive president Museweni samt företrädare i norra Uganda. Statssekreteraren tog då bland annat upp barnens utsatta situation liksom frågan om humanitära hjälporganisationers tillträde till och skydd av befolkningen.

Grundläggande för att få en bestående fred är att de norra delarna inkluderas i Ugandas utvecklingsansträngningar. Därför är stöd till befolkningen i norr ett högt prioriterat område för vårt bilaterala utvecklings-samarbete, vilket också framgår av Sidas landstrategi för Uganda. I dag finns det flera biståndsinsatser som innehåller komponenter för norra Uganda, vilka i dagsläget dock inte kan genomföras i någon större skala på grund av säkerhetsläget. Sida kommer också att särskilt beakta norra Uganda i beredningen av nya insatser. Svenskt stöd till utsatta barn är trots säkerhetsläget relativt omfattande för åren 2003–2005 och inbegriper bland annat humanitärt bistånd genom FN-systemet och enskilda organisationer.

Sverige avser också att lämna finansiellt stöd till genomförandet av den policy som Ugandas regering har utarbetat för att utforma det legala ramverket för människor i flyktinglägren att flytta tillbaka till sina byar och få förstärkt skydd, så snart denna policy har antagits av Ugandas parlament.

Regeringen avser att fortsätta ansträngningarna, både multilateralt och i våra bilaterala kontakter med Uganda, för att få till stånd en förhandlingslösning i konflikten i Uganda, samt försöka bidra till att förbättra människornas, i synnerhet barnens, situation.

Anf. 23 ROSITA RUNEGRUND (kd):

Herr talman! Först vill jag tacka för svaret från utrikesministern, men jag tycker att det andas att man i stora delar försvarar de otillräckliga åtgärder som Ugandas regering hittills vidtagit. Museweni inledde år 2002 operation Järnhand som i dag utvecklats i en andra fas. Men principen är precis densamma. Den handlar om att med militära medel knäcka LRA-gerillan. I själva verket har strategin lett till militär upptrappning av våldet mot civilbefolkningen.

Visst är det svårt förneka våldsanvändning i kampen mot den obarmhärtiga gerillan, men till vilket pris? Bara för någon månad sedan mördades 300 människor av LRA-gerillan, och i dag beräknas mer än 1 ½ miljon människor leva i internflyktingläger. 50 % av dessa människor är barn under 18 år. Det finns i dag bara tre eller fyra länder i världen som har fler internflyktingar.

Nej, i själva verket är Musewenis strategi ett totalt misslyckande. Man är fortfarande, två år efter det att presidenten inledde sin nya strategi, långt ifrån att lyckas med att krossa fienden. Det fredsteam som bildades för att öppna en dialog med gerillan är i praktiken mandatlöst. Om det över huvud taget kan sägas ha funnits en fredsprocess sägs denna i praktiken vara helt död sedan ett år tillbaka. Hittills har Ugandas president vägrat att acceptera all form av internationell inblandning i syfte att lösa konflikten, trots att detta önskas av majoriteten av ugandierna i

dagsläget. Någon verklig vilja från presidentens sida för att lösa konflikten verkar därför faktiskt inte finnas.

Herr talman! Utrikesministern påpekar att Sverige på alla sätt försöker utnyttja sitt inflytande för att få till stånd en fredlig lösning av konflikten och för att finna ett slut på lidandet för alla de ugandiska barn som drabbas av kriget. Men går det verkligen inte att göra mer än vad den socialdemokratiska regeringen faktiskt gör? Jag menar att det gör det. Sverige har, precis som vilket givarland som helst, en möjlighet att agera genom sitt bistånd. Självklart måste man som givare ställa krav på en regering som i snart 20 år påstått att LRA:s senaste attack skulle vara de sista sparkarna från en döende häst, som vi hörde i höstas, samtidigt som tiotusentals barn kidnappats de senaste 18 månaderna för att bli dödsmaskiner i kriget mot regimen. Alltså 80 % av dem som dödas av regeringsstyrkorna är barn. Att som utrikesministern påstå att LRA försvagats på senare tid är, som jag ser det, att alltför okritiskt gå på presidentens propaganda. Visst ger man förmanande råd och uppmaningar till Ugandas regering och uttömmar alla fredliga medel för att lösa konflikten, som ministern mycket riktigt påpekar, men samtidigt öser man biståndsmedel över Museweni. Kristdemokraterna anser att det finns all anledning att känna tveksamhet inför effektiviteten i en sådan metod.

Vad tänker ministern göra för att barnen i norra Uganda ska prioriteras i Sveriges bistånd?

Anf. 24 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! Sverige är återhållsamt när det gäller biståndet till Uganda. Biståndet till Uganda har legat på en oförändrad nivå mellan 250 och 300 miljoner kronor de senaste åren. Skälen till det har varit fler, kanske främst Ugandas trupper i Kongo, som nu dragits tillbaka.

En annan viktig fråga när vi avgör biståndets inriktning och volym är den om norra Uganda. Vårt utvecklingssamarbete med Uganda styrs också av demokratisk samhällsstyrning inklusive framsteg i korruptionsbekämpning och respekten för mänskliga rättigheter. Vi ställer krav på Ugandas regering.

Anf. 25 ROSITA RUNEGRUND (kd):

Herr talman! Då kan man undra varför ministern eller de som var där nere inte skrev ett treårigt biståndsavtal med landet. Man sänkte det med några ynka procent. Den svenska regeringen borde väl ha markerat sitt missnöje med att bara skriva ett ettårigt avtal och tydliggjort sambandet mellan årliga avtal, det fortsatta kriget och den försämrade demokratiska utvecklingen. Museweni utreder, det vet vi, för närvarande möjligheterna att ändra konstitutionen för att på så sätt kunna sitta kvar en femte termin som president. Jag är övertygad om att ett tydligt ställningstagande från svenskt håll skulle ge mer ljud i skällan hos andra biståndsgivare som inte heller hittills vågat sätta ned foten.

Herr talman! Det är mycket allvarliga konsekvenser av den på många sätt förvrängda bilden av Uganda som ett av de få framgångsländerna för utvecklingsbiståndet till Afrika. Vi vet vad det har lett till. Jag vill i det här sammanhanget också nämna den rapport som finns på regeringens hemsida om mänskliga rättigheter i Uganda och som jag tycker på ett väldigt tydligt sätt påtalar bristerna i landet.

Prot. 2003/04:98
20 april

Svar på
interpellationer

Man kan se, som jag sade tidigare, vad konsekvenserna blir.

Nummer ett: Biståndsgivarna drar sig för att sätta ned foten och ställa krav på regeringen att verkligen anstränga sig för att få slut på lidandet.

Nummer två: Den bild av Uganda som sprids i internationella medier blir felaktig, och konflikten glöms bort. FN:s utsände i landet Jan Egeland menar att den fruktansvärda konflikten i landet troligen är en av de mest bortglömda i världen. Visserligen har Musewine utträttat mycket för sitt land, men för varje dag som går i konflikten i norra och östra Uganda förlorar landet i trovärdighet och även de internationella biståndsgivare som bara pumpar in pengar till en regim som inte på allvar gör slut på lidandet, däribland Sverige.

På Sidas hemsida ser man vad Sida gör i Uganda. Nu är det inte uppdaterat med det senaste, men de tre målen är att bekämpa fattigdomen, att bidra till en uthållig ekonomisk och social utveckling och att främja demokrati och mänskliga rättigheter, barnens rätt och jämställdhet mellan kvinnor och män. I sista delen av en och en halv A 4-sida står det humanitärt bistånd. Uganda får också humanitärt stöd från Sverige. Pengarna går bland annat till dem som drabbas av torkan och till barn som far illa av konflikterna i norra Uganda.

Herr talman! Jag tycker att just barnens situation, som regeringen säger sig vilja värna, skulle ha stått högst på agendan när det gäller biståndet till Uganda. Här vill jag ha ett klart svar från ministern: Vad tänker hon göra för att det är barnen som ska prioriteras i biståndet till Uganda i dag, barnen som hotas att dödas av regeringsstyrkorna?

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på interpellationerna 2003/04:391 och 394 om skattevillkor för inköp av hushållsnära tjänster

Anf. 26 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Herr talman! Cecilia Wikström och Annelie Enochson har i var sin interpellation ställt frågor kring beskattningen av hushållsnära tjänster. Då frågorna behandlar samma område väljer jag att besvara dem i ett sammanhang.

Cecilia Wikström har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att underlätta villkoren för de företag som arbetar med hushållsnära tjänster och för att minska den svarta sektorn som i dag levererar hushållsnära tjänster till svenska hushåll.

Annelie Enochson har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att på försök införa den finska modellen med skattereduktion på hushållstjänster också i Sverige och övriga åtgärder för att göra svarta jobb vita inom hushållstjänstesektorn.

Såväl Cecilia Wikström som Annelie Enochson hänvisar i sina frågor till erfarenheterna av införandet av det så kallade hushållsavdraget i Finland. De hävdar bland annat att den svarta arbetskraften till följd av införandet av hushållsavdraget i stor utsträckning har blivit vit. Jag vet inte vilka undersökningar som Cecilia Wikström och Annelie Enochson grundar denna bedömning på. Mig veterligen har det inte genomförts någon formell utvärdering av införandet av hushållsavdraget i Finland.

Jag är dock benägen att hålla med om att en skattelättnad för hushållstjänster sannolikt skulle innebära en viss överföring av svart arbetskraft till vit, åtminstone på lite längre sikt. Det finns emellertid inte några enkla samband mellan förekomsten av svartarbete och skattetryckets nivå. Skattelättnader av detta slag är dessutom ett dyrbart sätt att stimulera en överföring av svart arbetskraft till vit. Regeringen prioriterar kampen mot skattefusk och ekonomisk brottslighet men anser att det finns mer effektiva sätt att bekämpa svartarbete än via särregleringar i skattelagstiftningen.

Annelie Enochson frågar också varför regeringen i vårpropositionen föreslår ett återinförande av ROT-avdraget för byggnadsarbeten men inte för hushållsnära tjänster. Precis som Annelie Enochson själv tar upp i sin fråga har förslaget om ett återinförande av ROT-avdraget en konjunkturpolitisk bakgrund, där avsikten är att mildra den svaga utvecklingen på byggarbetsmarknaden. Några särskilda konjunkturpolitiska skäl för en stimulans av hushållstjänstesektorn finns enligt min mening inte. Aktuella bedömningar visar dessutom på en fortsatt expansion av denna sektor även framöver.

Enligt min mening har frågan om särskilda skatteregler för hushållstjänster inte samma prioritet som mer generellt inriktade åtgärder. Genom generellt inriktade åtgärder undviks snedvridningar av ekonomin och gränsdragningsproblem. När det gäller skattesystemets utformning är regeringens huvudlinje att stimulera arbetsmarknadsdeltagande, arbetsutbud, sysselsättning och utbildning med brett inriktade justeringar av skatteuttaget på förvärvsinkomster. Vid förändringar i skattereglerna är ambitionen, liksom vid 1990 års skattereform, att skapa så enkla, neutrala och likformiga skatteregler som möjligt. Den pågående inkomstskatteomläggningen – med kompensation för den allmänna pensionsavgiften och höjning av den nedre skiktgränsen – har medfört lägre skatter för alla låg- och medelinkomsttagare. I detta avseende är reformen särskilt betydelsefull för deltidsarbetande och för kvinnor.

Mot denna bakgrund är jag inte beredd att vidta några åtgärder inom hushållstjänstesektorn.

Anf. 27 CECILIA WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag vill börja med att tacka finansministern för svaret. Det är spännande att för första gången få debattera den här frågan med finansministern. Det är också mycket glädjande att flera kolleger sluter upp för debatten.

Jag noterar att svaret inte skiljer sig nämnvärt från de svar som finansministern har avgivit tidigare till interpellanter som Anna Grönlund Krantz, Folkpartiet, och Sven Brus, Kristdemokraterna. Sammanfattningsvis är de i stort sett identiska.

Jag noterar också att debatten om hushållsnära tjänster förs av finansministern sedan årtal tillbaka utifrån ett mycket förlegat och, skulle jag vilja säga, föråldrat perspektiv. Det sammanfattas i vårt land bäst i ett enda ord: pigdebatt.

Själv närmar jag mig området och diskuterar denna fråga utifrån helt andra utgångspunkter. Det är framför allt mina egna och många vänners och kollegers erfarenheter som yrkesverksamma kvinnor och samtidigt mammor som ligger till grund för att jag intresserar mig för frågan.

Vi lever, finansministern och herr talman, ett slags sandwichliknande liv inklämda mellan yrkets och arbetslivets krav och förväntningar och familjelivets och barnens krav och förväntningar. Det går ganska bra för de allra flesta av oss. Men det skulle underlätta om samhället ville bidra så att livet skulle bli både enklare och trevligare att leva. Det skulle det bli med den här typen av åtgärder som man har vidtagit i flera länder.

Finansministern skriver i sitt svar att han inte vet vilka utredningar jag hänvisar till. Då ska jag be att få upplysa om att det finns en utredning som heter *Sysselsättningen inom de hushållsnära tjänsterna* som är utgiven av Europeiska fonden. Det finns också en rapport som Almega har tagit fram. Den är utförd av Peter Stein. Den heter *Skapa marknad för hushållsnära tjänster – kartläggning av utländska erfarenheter*. Det är mycket intressant läsning. Det handlar om hur svartarbetet kan göras vitt.

Det finländska exemplet är väldigt intressant. Där noterar man att för tre år sedan var det ungefär 30 000 människor som använde sig av hushållsnära tjänster vitt. Mörkertalet är stort för hur stor användning det var för svarta tjänster. Numera vet vi att det är mer än 92 000 personer som använder sig av dessa tjänster vitt.

Herr talman! Det har också i Finland genererat 1 000 nya jobb i branschen och många nya företagare. Det är kanske precis vad vi skulle behöva i Sverige. Men i stället väljer finansministern att införa ROT-avdrag. Det kanske är lovvärt. Men vad är det som säger att det ska vara bättre att vi så fort det blir lågkonjunktur i byggbranschen ska skapa insatser för de muskulösa herrarna i produktiv ålder för att de ska få gå till jobbet?

Varför inte i stället skapa fler jobb för kvinnor på motsvarande sätt? Det tycker jag vore både trevligt och klädsamt, och jämställt. Vilka åtgärder är finansministern beredd att vidta, förutom skattelättnader, för att få en överföring från svart till vit sektor såväl för branschen hushållsnära tjänster som för den svarta sektorn i dess helhet? Det skulle jag vilja få svar på.

Anf. 28 ANNELIE ENOCHSON (kd):

Herr talman! Interpellationer som arbetsverktyg för oss riksdagsledamöter är till för att vi vill föra frågor framåt som regeringen inte prioriterar. Svaret från finansministern visar att regeringen än en gång väljer att passa i denna viktiga fråga, väljer passivitet som arbetsmetod och inte vill eller vågar tänka kreativt.

Här gör socialdemokraterna tvärtom mot sina socialdemokratiska kolleger i våra grannländer och i EU som genom att se och uppmärksamma problemen också gör en aktiv handling för att råda bot mot dem.

Situationen är följande i Sverige i dag, finansministern:

- en stor och växande svart marknad för hushållsnära tjänster som dessutom blivit riskfri efter en dom i hovrätten,
- utarbetade föräldrar, speciellt kvinnor som inte får sitt livspussel att gå ihop med familj, hem och arbete, vilket i sin tur innebär ökade sjukförsäkringskostnader,
- stort behov av att öka tillväxten och stimulera den privata servicesektorn,

- stort behov av att öka sysselsättningen,
- alltfler åldringar som behöver hjälp av en alltmer krympande kommunal sektor,
- skev jämställdhet när det gäller regeringens prioritet.

Prot. 2003/04:98
20 april

*Svar på
interpellationer*

Att regeringen inför ROT-avdrag är bra, eftersom det är ett sätt att få svart manlig arbetskraft att bli vit. Målmästarnas riksförbund visade i en utvärdering det gjorde i samband med det tidigare ROT-avdraget att projektet åstadkom överskott i hela samhällsekonomin. Utvärderingen visade att när man införde ROT-avdraget så minskade den svarta arbetsmarknaden på en gång med 13 %. Men varför stanna vid detta, varför inte gå vidare och införa ett RUT-avdrag, det vill säga för rengöring, underhåll och tvättning? Är inte regeringen för jämställdhet och att skapa vita jobb även inom den kvinnliga sektorn? Vill inte regeringen att de kvinnor som nu arbetar inom den svarta hushållsnära sektorn kan få del av trygghetssystemet med pensioner och försäkringar?

I Finland har man tagit detta på allvar. Efter att de studerat vårt ROT-system infördes 1997 ett försökssystem som erbjöd hushållen möjlighet att köpa tjänster med skatteavdrag inom ett brett område, allt från reparation av husen till att städa husen och även till vård och omvårdnad av barn, åldringar och handikappade. Möjligheten till avdrag har gett vanliga normalinkomsthushåll hjälp i vardagen samtidigt som fler arbetstillfällen skapats.

Detta föll så väl ut att man i Finland beslöt sig för att permanenta försöket och höja avdragsprocenten från 40 % till 60 %. År 2002 hade över 90 000 hushåll använt denna möjlighet. Det visade sig att 60–70 % köper städning. Därefter kommer köp av reparationstjänster. Alltså är RUT-tjänster mer populära än ROT-tjänster.

I Finland har man i ett fullskaleexperiment visat att det går att skapa en marknad där vanliga familjer kan få hjälp i hemmen. Det går att öka sysselsättningen inom servicesektorn, öka välfärden för de äldre och kraftigt minska den svarta sektorn.

Det finns andra goda exempel, till exempel i Frankrike där socialister och kommunister redan 1986 började med bidrag till hushållsnära tjänster. Sedan 1991 är systemet permanent med ett skatteavdrag på 50 %. Där visar utvärderingar att mellan 1991 och 1998 ökade antalet anställda i produktion av hushållsnära tjänster med närmare 200 000. Det var ca 1,5 miljoner hushåll som fick hjälp av detta system.

Min fråga till ministern kvarstår. Kan ministern tänka sig att lyssna på sina socialdemokratiska kolleger runt om i EU som har ökat sysselsättningen, minskat svartjobben och gjort livet drägligare för sina medborgare? Vi skulle också kunna göra detta för de svenska medborgarna genom att införa en avdragsmöjlighet vid köp av hushållsnära tjänster.

Anf. 29 MAGDALENA ANDERSSON (m):

Herr talman! För mig som moderat är det väldigt självklart att man ska ha precis samma rätt till skattelättnader på olika sorters arbeten som man gör i hemmet. Det kan vara reparationer, städning eller trädgårdsarbete. Alldeles reflexmässigt säger Socialdemokraterna alltid nej till detta utan att ens fundera eller reflektera kring det. Jag tycker att om man nu

föreslår införande av ett ROT-avdrag för att vi ska kunna lägga om golven hemma hos oss eller något liknande, varför ska man då inte på samma sätt kunna få hjälp genom ett RUT-avdrag om man har ett dåligt hjärta, ont i ryggen eller ont om tid? Då skulle man få göra avdrag för hjälpen med gräsklippningen eller fönsterputsningen. Jag tycker att det är märkligt att föreslå ett ROT-avdrag. Det innebär att man föreslår skattelättnader för manliga jobb och manliga tjänster men inte för kvinnliga. Socialdemokraterna väljer att sänka skatten på typiskt manliga jobb och göra det billigare för män att köpa tjänster av män, men typiskt kvinnliga jobb negligeras bara och diskrimineras egentligen.

När jag läste Bosse Ringholms interpellationssvar om de här RUT-avdragen reagerade jag över ett par saker. Han skriver dels att det inte finns några enkla samband mellan förekomsten av svartarbete och skattestryckets nivå, dels att särskilda skatteregler för hushållstjänster inte har samma prioritet. När det gäller det sista, herr talman, kan man väl säga att det märks. Det har inte samma prioritet.

När det gäller det första, om förekomsten av samband mellan svartarbete och skatter, skulle jag vilja rekommendera finansministern att se sig omkring eller tala med människor omkring sig och lyssna på andra. Någon borde kunna upplysa finansministern om att det faktiskt finns ett samband mellan svartarbete och skattestrycket, till exempel HSB:s förbundsordförande Gun-Britt Mårtensson som pratar om hushållsnära tjänster och vikten av dem. Jag förs i alla fall stå här i talarstolen och garantera finansministern att det finns ett sådant samband.

Jag undrar varför Socialdemokraterna har råd med en skattereduktion för typiskt manliga jobb men inte för typiskt kvinnliga jobb. Varför tycker regeringen att bygg- och reparationsjobb i hemmen är riktiga och hederliga medan kvinnors oavlönade jobb ska sopas under mattan? Varför är regeringens företrädare förvånade och undrande över att det inte finns så många kvinnor på ledande poster i våra företag?

Vi hade ett EU-projekt i Kungälv som hette Humlan. Det visade att om bara priset var det rätta, det vill säga ungefär hälften av vad det är i dag, var det i första hand barnfamiljer och äldre som efterfrågade hushållsnära tjänster.

Det har gjorts undersökningar också. I Vår bostad läste jag om en Sifundersökning som gjorts bland LO-medlemmar i mars 2004. Den visar att 35 % av de tillfrågade skulle vilja köpa hushållsnära tjänster. Varför är finansministern motståndare till detta?

Anf. 30 INGER RENÉ (m):

Herr talman! Jag tänkte också börja med att referera till projektet Humlan i Kungälv. Jag var med på den tiden. Det var i slutet på 90-talet. Det var ett projekt där hela kommunen, alla de politiska partierna, arbetsförmedlingen och EU var inblandade. Man höll på i två och ett halvt år och fick ett resultat som var mycket tydligt. Resultatet var att många familjer fick de tjänster som de efterfrågade, många pensionärer fick de tjänster som de efterfrågade och många, inte minst män, fick de jobb som de efterfrågade.

Det här projektet lades tyvärr ned 1998. Jag har efter det pratat med många äldre män som kände att de för första gången hade fått in en fot på arbetsmarknaden. Inte minst kunde de arbeta gentemot pensionärsgrup-

perna och vara dem behjälpliga med sådant som gjorde att dessa pensionärer faktiskt kunde bo kvar fastän de egentligen inte orkade med. De orkade inte skotta snö eller hålla sin trädgård i ett någorlunda drägligt skick. Dessa äldre gentlemän fick jobb i de här pensionärshushållen.

Undersökningarna på den tiden visade att det allra största behovet av de här hushållsnära tjänsterna hade de som är mellan 25 och 45 år gamla och har två barn under sju år. Den här kundgruppen fanns inte, som man ibland har låtit påskina i debatten, bland höginkomsttagare. Den fanns i lika hög grad bland låg-, medel och höginkomsttagare, vilket kanske kan förvåna lite grann. Den fanns alltså i alla grupper.

I dagens samhälle, finansministern, är det barnfamiljerna som är så hårt pressade med dubbelarbete att de behöver mer tid. Att köpa hushållstjänster är att köpa mer tid. Det är att köpa tid till barnen, tid till utbildning, tid till social samvaro och ökad tid till yrkesarbete om man vill det. Det är de önskemål som nämns mest. Och det är ju ungefär samma skäl som man använder sig av när det gäller ROT-avdragen med en enda skillnad, nämligen att i de sammanhangen nämns sällan barnen. Det är inte för barnens skull man använder hantverkare och ROT-avdrag.

Vi vet att kvinnor arbetar ungefär 13 timmar mer i veckan än vad män gör. Att vi öppnar arbetsmarknaden för vita hushållstjänster innebär att vi hjälper dubbelarbetande kvinnor.

Vi vet också att sju av tio kvinnor arbetar i kvinnodominerade yrken i offentlig sektor och att det är kvinnor som drabbas hårdast av nedskärningarna inom vård och omsorg. Vi vet också att de drabbas dubbelt genom att det är mest kvinnor som ställer upp för sina gamla och sjuka när resurserna inom vård och omsorg minskar.

Om vi öppnar möjligheterna att arbeta vitt inom hushållssektorn, ökar möjligheterna att få arbete till samma eller högre lön för den som arbetar inom offentlig vård och omsorg, och det ökar jämställdheten mellan kvinnor och män.

Till slut är min fråga till finansministern: Varför vill inte finansministern öka rättvisan och minska orättvisorna mellan könen?

Anf. 31 ANNE-MARIE PÅLSSON (m):

Herr talman! För någon månad sedan hade Bosse Ringholm och jag en debatt här i kammaren i ungefär samma ämne. Mitt angreppssätt var då att resonera om hushållstjänster i termer av jämställdhet. Perspektivet var ungefär detsamma som i dag, att kvinnor gör merparten av hushållsarbetet och att det verkar hindrande för vår möjlighet att konkurrera på samma villkor som männen. Jag refererade till en studie som TCO hade genomfört och som visar att ett vanligt svar från kvinnor var att de tackar nej till cheftjänster därför att man inte lyckas få någon att hjälpa till med att ta ansvaret för hemmet.

Jag ställde då en fråga till Bosse Ringholm hur han såg på det här och om det inte var angeläget för regeringen att befrämja och verka för jämställdhet också i detta avseende eller om regeringen i den här frågan bara tänkte fortsätta att använda kvotering. Jag fick inget svar på detta, herr talman. Bosse Ringholm avstod från att svara på min fråga. Därför tar jag nu återigen chansen att upprepa min fråga. Vore inte det här ett tillfälle att ge kvinnor samma möjligheter som män att konkurrera om de attraktiva tjänsterna?

Den andra fråga som dykt upp är att samma departement som Bosse Ringholm är chef för, Finansdepartementet, nu har gått till strid mot den dåliga etiken i näringslivet. Man har bland annat tagit sådana djärva grepp att man inkräktar på äganderätten och på aktiebolagsrätten och säger att man i livbolagen minsann inte ska få utse vilka styrelseledamöter som helst eftersom det finns intressekonflikter. Detta syftar till att höja etiken i och öka förtroendet för näringslivet.

Men det finns ju brist på etik och moral också på andra ställen i ekonomin, till exempel i hemmen. Det finns en betydande svart sektor som har vuxit upp kring tjänster i hemmet, och det vore ganska intressant om man från Finansdepartementets sida var lika angelägen om att komma till rätta med den typen av brist på etik och moral. Ett väldigt enkelt sätt att göra detta är att helt enkelt införa en reciprocitet i beskattningen av hushållssektorn, på samma sätt som en chef i Riksskatteverket för några år sedan pläderade för. Det är egentligen ingenting annat än en skattesubvention för köp av hushållstjänster, ungefär så som man infört i form av ROT-avdragen, men då handlade det förstås bara om manliga aktiviteter.

Detta skulle i ett slag innebära att den svarta sektorn fick en betydande konkurrens. Bosse Ringholms departement, herr talman, skulle inte få in mera pengar utan lika mycket pengar som i dag. Det svarta arbetet skulle bli vitt arbete, och etiken och moralen skulle öka. Jag tycker att det skulle vara fantastiskt om man från departementets sida kunde visa att man är angelägen om den här typen av aspekter även för hushållstjänster i hemmen, inte bara ute på de finansiella marknaderna.

Min andra fråga till Bosse Ringholm blir: Ligger det inte inom Finansdepartementets uppdrag att värna om att moralen ökar även när det gäller de hushållsnära tjänsterna, det vill säga hemarbetet?

Anf. 32 GUNNAR ANDRÉN (fp):

Herr talman! Jag tror att det så här dags i en sådan här intressant debatt är tid för en liten dikt. Eftersom ingen har skrivit någon sådan om det här området har jag skrivit den själv. Jag gör dock inget anspråk på att den ska få något erkännande som litteratur. Den består av två korta strofer och låter så här:

Pigavdrag det är förfärligt,
ROT-avdrag förfärligt härligt.

Det är hela dikten, och den är väldigt ideologisk, som finansministern hör. Jag tror för min del att det är väldigt viktigt att, som finansministern skriver på s. 2 i sitt svar, de förändringar som ska göras i skattereglerna bland många andra mycket goda syften ska ha att stimulera till arbetsmarknadsdeltagande. Men problemet, herr finansminister, är ju att – och det är bakgrunden till Cecilia Wikströms och till Annelie Enochsons interpellationer – regeringen gör så många undantag från de här sakerna.

I den debatt som Anne-Marie Pålsson refererade till fördes exakt samma diskussion. Man undrade varför det behövs en massa undantag från olika regler. Ni inför nu ROT-avdrag men säger nej till avdrag för hushållsnära tjänster. Det finns bara ett enda skäl till det, och det är att köpkraften i Sverige är så dålig. Vanliga människor har inte råd att köpa hushållsnära tjänster. Det må vara att ni inte tycker att man ska köpa sådana, men ni säger något annat när ni inför ROT-avdrag. Vanliga män-

niskor har inte heller råd att köpa den typen av arbete utan facket och alla ni andra kräver där subventioner.

Skattebelastningen är för hög, och detta, herr finansminister, går rakt emot vad ni själva säger i näst sista stycket av det alldeles utmärkta svaret, nämligen att det gäller att undvika snedvridningar av ekonomin och gränsdragningsproblem. Detta var exakt vad finansministern sade förra gången. Sedan dess har ni dock kommit med ROT-avdraget men inte föreslagit skatteavdrag för hushållsnära tjänster. Detta går bara inte ihop. Hur kan ni i samma svar säga att det inte är bra att införa avdrag för en sak men däremot för en annan?

Jag förstår den upprördhet som många kvinnor känner. Det här är icke jämställdhetspolitik utan ett starkt gynnande av en part på arbetsmarknaden, nämligen män. Det är helt enkelt så att det som det handlar om – att spika, måla, mura och annat – i praktiken bara utförs av män. Men det viktigaste i mitt budskap i detta sammanhang är att alla de saker som Cecilia Wikström nu föreslår beror på att skattebelastningen är för hög på det här området. Det är det som är problemet, och därför blir det fråga om en nödgärd. Vi är från liberalt håll inte för avdrag för sådana här tjänster utan menar att det är en nödgärd därför att vanliga människor annars inte har råd att köpa sådant här.

Ni säger på ROT-avdragssidan att folk inte har råd att köpa sådana tjänster, som är arbete för män, och på det området ska ni gå in med skattesubventioner. Hur går detta ihop med de grunddrag som Folkpartiet och Socialdemokraterna var så stolta över år 1990? Då skulle vi ha en jämlik skattepolitik, men nu går ni häftigt ifrån denna skattepolitik och säger att det ska vara en särskild skattepolitik för män med hammare och spik.

Anf. 33 CECILIA WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! *Res severa est verum gaudium* – sann glädje är en allvarlig sak. Finansministern ser ut som om han har anammat den gamla sentensen från romartiden, när vi andra skrattar förnöjsamt åt att vi är så rörande eniga. Och det är ju faktiskt så, herr talman, att det i den borgerliga gemenskapen finns gemensamma förslag om skattereduktion på det här området. Det skulle underlätta så oerhört.

Jag kan berätta att jag häromkvällen åt middag. Vi var tolv personer, alla akademiker i en gyllene ålder mellan 35 och 50 år. Det visade sig så småningom vid varmrätten att sju personer har eller har använt svart städhjälp i hemmet. Jag tycker att det är en ganska allvarlig sak. Det är så att sann glädje är en allvarlig sak. Det är skönt att få städat, men det är ännu skönare om det görs vitt, om man slipper skämmas för att man har varit på jobbet och någon annan samtidigt har arbetat i ens hem.

Det här är ett allvarligt samhällsproblem, herr talman, och jag skulle än en gång vilja säga till finansministern att jag undrar vilka åtgärder som finansministern är beredd att vidta för att nå den överföring som vi behöver och är överens om i Sverige från svart sektor till vit, ren arbetsmarknad, såväl för hemservicebranschen som för den svarta sektorn i dess helhet. Är finansministern manntro beredd att diskutera förslaget om ett förmånserbjudande likt till exempel tjänstebil med schablonbeskattning på förmånsvärdet? Skulle det kunna vara en framkomlig väg att kunna betrakta de här tjänsterna som en löneförmån?

Prot. 2003/04:98
20 april

Svar på
interpellationer

Och så undrar jag: Varför finns det inte underlag för åtal för skattebrott under ett basbelopp, vilket tidigare har informerats om när det gäller till exempel Göteborg?

Jag tycker att det inte är något kul när finansministern väljer att inte svara på de frågor som vi ställer.

Slutligen: Är det värt att införa en provtid i något alternativ? Är finansministern beredd att på något sätt försöka att se om det skulle vara så att det finns en stor marknad, som vi nu med gemensam röst hävdar och försöker argumentera för, så att vi kunde få se siffror, svart på vitt, och om det rentav skulle bli likadant som i Finland, det vill säga att siffrorna i praktiken tredubblas under ett par år? Skulle det inte vara en framkomlig väg att försöka med? Det kunde man göra i stället för att göra så som finansministern nu väljer att göra: proppar i öronen, bindel för ögonen och klackarna i backen!

Anf. 34 ANNELIE ENOCHSON (kd):

Herr talman! Jag började med att säga att jag hoppas att den här interpellationsdebatten ska bli kreativ, och jag hoppas att finansministern är mottaglig för argument och lyssnar på oss kvinnor och man, så att detta inte bara blir en uppvisning för stenograferna och protokollet.

I Sverige har vi haft flera exempel på kreativitet när det gäller att utveckla hushållsnära tjänster. Redan 1944 beslöt styrelsen i HSB att inrätta en hemhjälpcentral på Reimersholme, och HSB har genom alla år varit framsynta nog att inse fördelarna med skatteavdrag för hushållsnära tjänster. Senast i förra veckan skrev ordförande Gun-Britt Mårtensson tillsammans med några andra socialdemokrater en artikel i GP om att låta svart städning bli vit. ”Vi misstänker att motståndet egentligen handlar om synen på könen. För typiskt manliga yrken är det inga problem att införa skatteavdrag om man anser att verksamheten behöver stimuleras. När det gäller traditionellt kvinnliga sysslor är det däremot tvärstopp. Där har man kört fast i den förlegade pigdebatten. Någon motsvarande drängdebatt har vi aldrig hört talas om. — — Vi förstår inte varför en socialdemokratisk regering bara blundar för att en allt större grupp kvinnor lämnas därhän på svensk arbetsmarknad. Så ser det ut i realiteten och här finns det verkliga pigsystemet.”

Mona Sahlin sade i ett interpellationssvar 1999: ”Debatten kring dessa frågor har en tendens att fastna i gamla värderingar och gamla föreställningar om ett pigsamhälle långt tillbaka i historien. Det är dags att lyfta debatten och diskutera vilka ändringar som är lämpliga för att höja statusen på arbete med tjänster riktade till hushållen och för att stimulera till ökat företagande och ökad sysselsättning inom denna sektor.” Så framsynt var faktiskt Mona Sahlin. Det var ett antal år sedan.

För att skatteavdraget ska bli effektivt visar erfarenheter från andra länder, bland annat Danmark, att – lyssna nu:

1. Systemet måste vara stabilt över tiden.
2. Det ska finnas en bred politisk förankring.
3. Det ska finnas ett brett fält av hushållsnära tjänster, som i Frankrike.

4. Det ska vara ett rimligt stort skatteavdrag, exempelvis på 50–60 %.
5. Det ska vara ett enkelt och lättbegripligt system.

Prot. 2003/04:98
20 april

*Svar på
interpellationer*

Eftersom det skulle finnas en bred politisk majoritet om Socialdemokraterna vore beredda att göra en kraftfull och engagerad satsning på avdragsgilla hushållsnära tjänster så är min fråga: Vilka frågor återstår för finansministern och regeringen att lösa för att man ska kunna ställa sig bakom hushållsnära tjänster som har avdragsmöjligheter? Den frågan skulle jag väldigt gärna vilja ha svar på i dag, och jag hoppas att jag får det från finansministern.

Anf. 35 MAGDALENA ANDERSSON (m):

Herr talman! När jag kom hit till riksdagen fick jag höra talas om finansministerns egen form av härskarteknik, nämligen att inte delta i debatten utan bara sitta ned med någon form av stenansikte på sig i stället för att diskutera. Jag var, herr talman, intresserad av en debatt som väldigt mycket handlar om kvinnors situation och villkor. Nu är jag inte det längre.

Anf. 36 TALMANNEN:

Inger René har anmält att hon önskar skjuta på det anförande hon har rätt till nu till nästa debattomgång, och det beviljar jag.

Anf. 37 CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m):

Herr talman! När jag lyssnade på den här debatten och ministrarnas första inlägg kände jag rent reflexmässigt att det var med ett så typiskt manligt perspektiv som han grep sig an svaret på interpellationsfrågorna. ROT ger nämligen fler byggnadsarbetare, men RUT expanderar enbart hushållstjänsterna, som ändå kommer att göras. Man kan sammanfatta det som att det manliga är viktigt, men det som kan betyda någonting för kvinnor ska grejas ändå – eller lite elakt, som finansministern sade: har inte samma prioritet.

Herr talman! Jag vet ju att finansministern har ägnat hela helgen åt att fundera, resonera och komma fram till svar på frågan om tillväxt. Jag hoppas att vi har samma grundsyn i att människor som tillåts att växa, har frihet att kunna styra sin vardag och får en trygghet att räcka till med mycket bättre resultat kommer att ge oss den tillväxt som vi alla behöver. Det här kan inte bara gälla byggnadsarbetarna.

Jag skulle vilja – för ministrarnas kunskaps skull om inte annat – ge några exempel där jag tror att det här kan vara viktigt från ett annat perspektiv som inte bara handlar om skatten i sig, siffrorna i sig och om det är svart eller vitt i sig.

Om vi börjar med barnfamiljerna, som jag tror att ministern faktiskt har någon kunskap om och känner åtminstone någon som har barn, så är ju den ständiga kampen att hinna med vardagen, jobbet, slitet med städningen och tvätten och samtidigt räcka till för fritiden med familjen. Jag tror ju att med ett RUT-avdrag skulle framför allt kvinnorna få mindre stress och en bättre hälsa. Det skulle faktiskt leda till färre sjukskrivningar och fler dagar på jobbet. Ministern har väl åtminstone en åsikt om det är bra eller dåligt?

När det gäller kvinnors karriär så vet vi att rekryteringen på arbetsmarknaden i yrkeslivet startar någon gång i 25–30-årsåldern, då de flesta kvinnor är hemma med sitt första eller andra barn och inte har tillräcklig ekonomi för att köpa RUT vitt. Är det bra eller dåligt om fler kvinnor med RUT skulle kunna ges platser i bolag och styrelser? Om det har väl ministern åtminstone en uppfattning?

När det gäller äldreomsorgen vet vi att globaliseringen och inte minst att människor väljer att bo på olika platser i landet leder till att barn och äldre föräldrar bor i olika kommuner. Man kan inte lika ofta besöka sin mamma eller pappa som bor i någon form av servicehem. Man kan heller inte alltid få hemtjänsten att göra det där lilla extra som ens mamma eller pappa faktiskt behöver, och då vet vi att äldres möjligheter till RUT faktiskt skulle kunna ge större trygghet och bättre möjlighet och dessutom ge mindre press på kommunen. Ministern har väl en uppfattning eller en åsikt om det är bra eller dåligt?

Om jag förenklar det hela för att åtminstone kanske kunna provocera ministern till att komma till ett svar, så skulle jag vilja sammanfatta RUT med termer som ministern kanske känner igen, nämligen hälsa, relation och tillväxt, som borde vara viktiga förutsättningar för oss allihopa.

Med RUT, för hälsans skull, får vi rent utan trötthet.

När det gäller relationen får vi med RUT rent utan tjafs.

När det gäller tillväxten får vi med RUT roligare under täcket. Jag tror att vi behöver ha RUT för att över huvud taget orka göra barn, men framför allt för att orka ta hand om dem, och det är ju våra barn som i framtiden ska se till att ta hand om oss andra – även finansministern.

Finns det någonting som ministern kan komma med, en utredning eller vad som helst, som åtminstone visar lite insikt om att RUT är minst lika viktigt som ROT?

Anf. 38 ANNE-MARIE PÅLSSON (m):

Herr talman! Finansministern är uppenbarligen inte intresserad av att tala etik, och inte moral, och inte jämställdhet. Han tiger envist inför denna kanonad av frågor från den kvinnliga delen av riksdagen.

Men då undrar jag: Kan det inte vara så att finansministern kanske kan vara intresserad av att tala arbete? Nya jobb, kan det vara någonting? Låt oss göra ett litet räknestycke.

Om vi omvandlade all den tid vi lägger på att köpa in varor till våra hem – mat, rengöringsmedel och liknande – och i stället överlät det till marknaden, alltså en annan person som gör det, hur många jobb skulle det då bli?

Kanske 3 000, skulle man kunna tro, men så icke. Det skulle bli mer än 100 000 arbeten. Det borde väl finansministern vara intresserad av. Det är trots allt 100 000 arbeten.

Man skulle kunna säga: Äsch, de arbetena räknas väl inte, för det jobbet görs ändå. Naturligtvis görs det: på lördag eftermiddag, på söndag förmiddag. Då får man rusa i väg till storköpen för att handla, med trötthet som följd.

Visst vore det bra att det blev 100 000 nya jobb. Då slapp vi andra att göra detta på våra helger. Vi skulle kunna använda vår tid till någonting annat. Vi skulle rentav kunna reducera vår totala arbetstid.

Samtidigt som en förskräcklig massa människor saknar arbete så arbetar vi andra fullständigt ihjäl oss. Den genomsnittliga arbetstiden är nästan dubbelt så hög som den var en gång i tiden när arbetarrörelsen myntade sitt krav på 40 timmars arbetsvecka. Bara genom att dela med oss av en så enkel sak som inköp av varor skulle vi alltså kunna få en bättre fördelning av arbetet, 100 000 nya jobb och lite piggare och friskare andra personer.

Vi får se om finansministern är intresserad av att prata jobb.

Jag trodde att regeringen ville framstå som en progressiv och framåtblickande kraft. Här ser vi i stället en finansminister som tiger, envist. Å andra sidan är en positiv sak i detta att den som tiger han samtycker. Det kanske är så att Bosse Ringholm håller med oss allihop, utan att våga säga det.

Anf. 39 HILLEVI ENGSTRÖM (m):

Herr talman! Den här debatten är intressant. Här är sju kvinnor och en insiktsfull och jämställd man som deltar.

Herr talman! Det är dags att införa RUT-avdrag. Det har flera före mig sagt. När förre vice statsministern Margareta Winberg installerade sig som ambassadör skrev hon en krönika hem till Östersunds-Posten. Hon skrev att de bodde i ett mycket vackert residens och togs om hand av tre anställda: en kock, en hustru och en butler. Nu missunnar jag inte Margareta Winberg den servicen, för det behövs säkert när man är en kvinna i karriären. Man kan inte gärna begära att hennes man ska göra de här sysslorna, för han följer väl med dit, kan jag tänka.

Regeringen har beslutat om ROT-avdraget som en stimulans för byggsektorn. Men det är också en stimulans för familjen och männen i familjen. För det är fortfarande, som många så riktigt har sagt här, männen som renoverar, underhåller, målar om och gör sådana sysslor i de flesta av våra hem.

Nu kan hushållen, i varje fall till en viss utsträckning, ha råd att köpa sig de hemnära tjänsterna för att avlasta männen den belastning och den stress det är att underhålla huset. Nu blir det lättare att slippa göra de här jobbiga takarbetena eller tilläggsisoleringen av huset. Visserligen är beloppsgränserna i underkant, men det är ändå ett steg på rätt väg.

Jag undrar varför bara män, eller mest män, ska gynnas. Jag tänker på de arbetslösa männen i byggbranschen men också på männen i familjerna. Nu får de männen en säkerligen välförtjänt möjlighet att göra någonting annat och koppla av. För det är ju kvinnorna som i de flesta familjer gör de löpande sysslorna och männen som står för projekten, som kan vänta och inte alls är dag-till-dag-beroende. Kanske är det annorlunda i finansministerns familj. Men i de allra flesta hem i Sverige är det faktiskt den fördelningen, och det är en helt annan debatt.

Jag tror att den stora orsaken till skilsmässor och separationer i Sverige, till sjukskrivningar och utbrändhet, handlar just om kvinnors dubbelarbetande. Småbarnsåren infaller samtidigt som karriären. Hemmets skötsel, med allt vad det innebär, krav på engagemang i politiken och föreningslivet, att hålla sig i form, att vara en attraktiv kvinna och maka – det är många saker som ska gå ihop. Det gör kvinnor sjuka, vågar jag påstå. Det gör att kärleken dör, i många fall, och det leder till separationer.

Nej, skulle regeringen vilja göra något för att underlätta vardagen främst för barnfamiljerna som skulle gynna kvinnor och öka jämställdheten, så skulle det vara att införa just ett RUT-avdrag. I dag är de som köper hushållsnära tjänster vitt högavlönade familjer där kvinnan finns i en hög position i karriären som minister, företagsledare, journalist eller chef. Det är inga lärare, poliser eller sjuksköterskor som har råd att köpa hushållsnära tjänster.

Ambassadör Margareta Winberg behöver inte oroa sig för det, för i uppdraget ingår det helt naturligt att någon annan sköter de hemnära tjänsterna. Min fråga till ministern blir följaktligen: Varför vill inte regeringen att det införs en möjlighet till RUT-avdrag för hemnära tjänster för vanliga löntagare?

Anf. 40 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Herr talman! Det är alldeles riktigt som Cecilia Wikström konstaterade för en stund sedan, att det inte finns några nya frågor. Alla frågor har ställts ett stort antal gånger i det här ämnet i riksdagen. Eftersom frågorna är ställda gång på gång så blir svaren desamma. Det blir repetition av både frågor och svar, men jag ska gärna bidra till det.

Cecilia Wikström sade att det finns olika utredningar gjorda i Sverige. Det var inte det jag konstaterade. Jag sade att det vad jag vet inte finns någon utvärdering av de finska erfarenheterna. Cecilia Wikström hade inte heller någon sådan utvärdering att peka på, utan det var svenska rapporter med en beskrivning av systemet. Det är någonting helt annat än en utvärdering.

Vad vi talar om – och vi talar uppenbarligen förbi varandra – är att vi ska ha ett skattesystem som så långt som möjligt är generellt. Poängen är inte att vi ska använda skattesystemet till att subventionera vissa branscher. Jag trodde att någon av de borgerliga ledamöter som har deltagit i den här diskussionen hade samma uppfattning som jag i den frågan. Skattesystemet ska vara neutralt i förhållande till olika sektorer.

Om man inför skattesubventioner för en sektor i samhället så flyttar man pengar från andra sektorer till den sektorn. Det blir inga nya jobb. Man flyttar bara jobben från en sektor till en annan. Ett så generellt system som det pläderas för här innebär att det försvinner ett antal jobb någon annanstans. Den köpkraft som flyttas över till den skattesubventionerade branschen tas från andra branscher. Ett generellt verkande system som är långsiktigt, som flera ledamöter här har pläderat för, ger bara en omfördelning av arbetstillfällen. Det är inga nytilskott. Det är ingen lösning på arbetslöshetsproblemet.

Det är intressant att se att ingen av interpellanterna eller de borgerliga debattörerna ens har talat om arbetslöshet. Det är faktiskt arbetslösheten vi talar om. Den verkar inte vara på något vis prioriterad bland interpellanterna eller de övriga borgerliga debattörerna, i varje fall inte arbetslöshetsbekämpningen.

Jag är förvånad över denna okunskap, att man inte inser sambandet. Om man generellt inför en permanent subventionering av en viss sektor flyttar man bara jobb från den ena sektorn till den andra.

Sedan kan man, och det är nästa diskussion, göra tillfälliga insatser för att motverka arbetslösheten i en viss bransch tillfälligt, för att flytta fram jobb. Ingen av debattörerna här har ens nämnt bakgrunden till rege-

ringens förslag om ett tillfälligt ROT-avdrag, nämligen att arbetslösheten är nästan tre gånger så stor i byggbranschen som i andra branscher. Jag har insett att ingen av de borgerliga debattörerna känner särskilt mycket för att bekämpa arbetslöshet. Ingen av de borgerliga debattörerna ser arbetslösheten som det stora samhällsproblemet i det här sammanhanget. Det är det som regeringen har diskuterat.

Om man ska ta upp andra aspekter – som jag gärna skulle göra om jag hade haft mer utrymme för en annan typ av diskussion om exempelvis jämställdhet – kan man konstatera att det i regeringens vårproposition finns en väldigt stimulans av den arbetsmarknad som är ganska dominerad av kvinnor exempelvis inom barnomsorgen, förskolan. Där finns förslag om 6 000 nya jobb för barnskötare och förskollärare. Det finns också andra förslag som i mycket stor utsträckning riktar sig till kvinnor. Jag tänker på de många vårdutbildningar som föreslås i vårpropositionen.

Jag är något förvånad när det beskrivs som om denna bekämpning av arbetslösheten inte skulle beröra både män och kvinnor – jag förstår att intresset från borgerligt håll är begränsat. Om man bygger om badrummet eller köket hemma antar jag att både män, kvinnor och barn har nytta och glädje av det och inte bara en del av familjen.

Till sist vill jag bara konstatera att den här debatten är en repris men att den tyvärr inte handlar om det som är den egentliga bakgrunden till den här debatten, nämligen arbetslöshetsbekämpningen.

Anf. 41 CECILIA WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Det är tydligt att finansministern skjuter förbi målet när han säger att vi inte är intresserade av arbetslösheten. I mitt första inlägg i denna debatt påpekade jag att det nya systemet i Finland, om vi nu ska hänvisa till det finska exemplet vilket torde vara ganska relevant, genererat 1 000 nya jobb. Det är inte att förakta.

Finansministern frågar mig om en utvärdering. Nu har det gått för kort tid för att utvärdera. Systemet infördes i Finland förra året. Jag ber att få hänvisa finansministern till den biträdande finansministern i Finland, Arja Alho, som skrev propositionen i Finland. Hon har säkert många konkreta tips och idéer till vår finansminister. Eller är det måhända så, herr talman, att vi måste vänta tills vi ser en kvinnlig finansminister innan vi kan hoppas på en proposition liknande den finska?

Finansministern säger också: Vi vill ha ett neutralt skattesystem. Vad är då ROT-avdrag? Jo, det är ett undantag från detta system som vänder sig enbart till män. Det har den ena efter den andra av min kolleger talat om här, och nu gör också jag det. Varför är det okej att ta hem en vit medelålders eller yngre bredaxlad man med "tvättbräda" i stället för en kvinna som gör det jobb som måste göras hela tiden? Varför är det okej med punktinsatser som renovering, ombyggnad och tillbyggnad men inte detta kontinuerliga vardagsarbete som handlar om rengöring, tvätt, fönstertvätt, klädstrykning och allt möjligt annat sådant?

Jag vet vad jag talar om. Jag är en kvinna som har råd att betala, och jag gör det. Jag gör det av beskattad inkomst och till en kostnad av 2 600 kr varje månad. Men jag gör mig till språkrör för dem som inte har de möjligheterna, som faktiskt tjafsar med sin man hela tiden om vem som ska göra vad. Det gör inte vi. Rent utan tjafs.

Anf. 42 ANNELIE ENOCHSON (kd):

Herr talman! Varför vi talar om Finland som ett bra exempel är för att de har använt oss som ett bra exempel. Under förra perioden när vi hade ett ROT-avdrag tänkte de till och utvecklade ett system som blev ett RUT-avdrag. Vi tycker att det var väldigt klokt av Finland. Till på köpet är det en kollega till finansministern vad gäller den politiska färgen som sedan har vidareutvecklat systemet.

Vi ställer oss fullständigt frågande till varför Sverige inte kan ta efter och göra så klokt som Finland har gjort. De har bland annat minskat arbetslösheten. Om finansministern varit uppmärksam hade han hört att jag nämnde detta i mitt första inlägg. Ökad sysselsättning är att minska arbetslösheten.

Nationalekonomins fader Adam Smith visade i sitt verk *The Wealth of Nations* att de stora klippen när det gäller att skapa välstånd erhålls genom de specialiseringsvinster som hushållen kan få genom att sälja sitt arbete på marknaden och byta till sig resultaten av andra människors arbete. Allt arbete ökar välståndet och tillväxten, även hushållsnära tjänster.

Min förhoppning med denna interpellationsdebatt var att regeringen skulle se sitt ansvar, lyssna på vad vi säger och försöka se att de möjligheter den har för att kunna öka sysselsättningen, som den ändå vill, öka välfärden och rensa upp i svartjobbsträsket genom att ta till sig de goda exemplen som finns i Finland. De finns också i andra länder.

Det är hög tid att handla och agera. Varför är det finare att städa på ett kontor än hemma? Varför kan man snickra i ett hem men inte städa? Varför ska det bara vara rika eller folk med statsrådslöner som i dagens Sverige kan få hjälp i sitt hem? Varför ska en god kvinna ta hand om sin egen skit medan tyngre och farliga arbeten som ombyggnad och reparationer kan en god man anlita annan arbetskraft för? Varför inte solidariskt göra detta själv och inte utnyttja annan arbetskraft?

Tack för debatten.

Anf. 43 INGER RENÉ (m):

Herr talman! Om det inte vore så oförskämt skulle jag säga att intresset verkar vara begränsat från finansministerns sida att lyssna på debatten. Också jag talade om att det försök som man gjorde i Kungälv ökade arbetsutbudet. Många personer som inte var sysselsatta tidigare blev sysselsatta i den försöksverksamheten.

Det är fortfarande svårt att förstå varför regeringen prioriterar ROT-avdraget och inte också avdrag för hushållsnära tjänster. Det ser inte särskilt socialdemokratiskt ut i mina ögon. ROT-avdraget har en höginkomstprofil. Avdraget utnyttjas av villaägare och sommarstugeägare. De som gynnas av ROT-avdragen är byggjobbare. Byggarbetare har *par préférence* högre löner än de som jobbar inom den hemnära sektorn. Höginkomstprofilen är tydlig när det gäller ROT-avdragen.

ROT-avdragen har inte någon jämställdhetsprofil, utan män gynnas och kvinnor missgynnas. Det tycker jag också är egendomligt med tanke på att regeringen försöker att profilera Socialdemokraterna som ett jämställdhetsparti. ROT-avdragen har inte heller någon trygghetsprofil. De som arbetar inom byggsektorn har en trygghet i sina avtal. De som i dag arbetar inom de hemnära tjänsterna har ingen trygghet. De lever i ett land

utan trygghet. De vågar inte bli sjuka, och de vågar inte vara hemma för att ta hand om sina barn. Det är ett trygghetsfritt område. Hur kan det komma sig att Socialdemokraterna, i mina ögon, prioriterar så snett?

Prot. 2003/04:98
20 april

*Svar på
interpellationer*

Anf. 44 CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m):

Herr talman! När jag hör finansministern till slut komma fram med ett svar tittar han på oss och säger: Ingen har berört det egentliga problemet, arbetslösheten. Låt mig då ge ett gott tips till finansministern. Sök inte på typiskt socialdemokratiskt manér alltid en patentrösning på varje enskilt problem. Lyft blicken.

Låt mig skicka med några ord: Ett liv utan RUT är som ett träd utan rot, det faller. Det är inte bara ROT-avdrag för att öka sysselsättningen för byggarbetarna som vi behöver. Det är förvisso bra för byggarbetarna. Visst har ministern rätt när han säger att badrummet är till nytta för alla, för både mannen och kvinnan i familjen. Men det ska också städas sedan, och det ska fyllas på toapapper. Det är icke heller oväsentligt.

När det gäller arbetslösheten blir det större efterfrågan. Om fler har möjlighet till denna tjänst ökar också antalet jobb, vilket borde vara bra. Det finns redan ett antal som jobbar i denna sektor, men de gör det svart. Det är inte så bra.

Dessutom vet vi att det till och med finns kommunala bostadsföretag, till exempel i Malmö, som har inrättat en sådan service. Där har unga invandrarkvinnor fått sin första chans till ett riktigt jobb med lön och fått sin första riktiga chans att komma in i svenska familjers hem. Integration, herr finansminister, får man där på köpet.

Ohälsan, det om något, borde vara finansministerns största problem med det antal miljarder som det kostar i kronor och vad det kostar i lidande. Där skulle RUT göra livet mycket lättare.

Anf. 45 HILLEVI ENGSTRÖM (m):

Herr talman! För att bemöta finansministern undrar jag om han har besökt Finland och sett på deras exempel eller om det är någon utredning på gång för att i varje fall se över problemet. Det är den första frågan. Ni måste väl ändå inse att det är ett problem som vi har pekat på i dag?

Finansministern säger att skattesystemet är generellt. Jag tycker att ROT väldigt mycket riktar sig mot en viss sektor, även om det är tillfälligt. Då tycker jag att man kan införa ett tillfälligt RUT-avdrag i sådana fall och sedan utvärdera det försöket. Andra har också tidigare varit inne på att det visst handlar om att bekämpa arbetslösheten. Det är en stor andel kvinnor som är i arbetslöshet som säkert skulle kunna få arbeten om det blev en vit sektor.

Jag tänkte ta ytterligare ett argument. Det handlar om de deltids-tjänstgörande kvinnorna med familj. De har valt att jobba 75 % och har en mycket sämre utveckling i arbetslivet. De har sämre karriärmöjligheter, betydligt lägre lön och lägre pensionspoäng med mera. Många av de kvinnorna ägnar sin lediga tid – det vill säga de 25 % eller den lediga dagen – åt hushållsarbete.

Det som var tänkt som en del av föräldraförsäkringen, att kunna ägna mer tid åt barnen, ägnar dessa kvinnor åt hushållet. Det kan personal inom barnomsorgen intyga. Barnen är kvar på dagis medan mamma ofta åker och handlar och gör andra sådana saker som är viktiga.

Jag tycker att det är en viktig poäng varför kvinnor gör detta. Det är för att få livspusslet att gå ihop. Tiden är för dyrbar. Att ägna familjeförsäkringen åt de hushållsnära tjänsterna är dyrbart. Det är dyrt för arbetsgivaren. Det är dyrt för kvinnorna, för barnen och familjen.

Jag vill avslutningsvis återkomma till min fråga: Varför vill inte regeringen åtminstone utreda frågan om ett RUT-avdrag för hemnära tjänster?

Anf. 46 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Herr talman! Både interpellanterna och de övriga borgerliga ledamöterna lyckas hela tiden blanda ihop två tidsperspektiv – förmodligen medvetet.

Det handlar om att vi ska ha ett generellt skattesystem som i princip inte ska subventionera olika branschområden. Om jag ska vara vänlig kan jag konstatera att ingen har sagt emot mig på den punkten. Det är väl någon form av tyst instämmande. Man inser att vi inte ska ha något subventionerat näringsliv.

Skulle vi ha subventioner i vissa branscher och inom vissa områden skulle vi bara flytta jobben från det ena området till det andra. Det förbättrar inte samhällsekonomin. Om den insikten finns hos interpellanterna och de borgerliga ledamöterna har i alla fall ett litet steg tagits under den här diskussionen.

Interpellanterna och ledamöterna från borgerligt håll lyckas blanda ihop det generella perspektivet med de kortsiktiga insatser vi måste göra mot arbetslösheten.

Jag är något förvånad över den föraktfulla inställning till byggnadsbranschen och byggnadsarbetarna som demonstreras här. Vi har en arbetslöshet i byggnadsbranschen som är nästan tre gånger högre än i övriga branscher i Sverige. 13 % av byggnadsarbetarna och målarna var arbetslösa den senaste månaden. Det verkar inte på något vis bekymra någon borgerlig debattör att vi har så hög byggarbetslöshet. Jag är väldigt förvånad över att man så lätt överser med byggarbetslösheten.

Till sist vill jag bara konstatera att vi på mängder av områden kan göra insatser för att förbättra jämställdheten. Det finns en massa sådana förslag i regeringens vårproposition. Jag är förvånad över att man blandar ihop de två tidsperspektiven.

Jag förstår att man från interpellanternas sida ropar på RUT-avdrag. Riksdagens utredningstjänst, RUT, har ju nyligen redovisat att det i de borgerliga partiernas budgetförslag finns ett underskott på mellan 20 och 30 miljarder kronor. Det är väl de avdragen som ska putsas till på något vis i den diskussionen.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på interpellation 2003/04:404 om förmögenhetsskatten

Anf. 47 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Herr talman! Ulf Sjösten har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att förmögenhetsskatten ska kunna tas bort.

Först vill jag säga att jag inte instämmer i den beskrivning som Ulf Sjösten ger av förmögenhetsskatten. Det finns inga omedelbara planer på att den ska avskaffas. Det är sant att förmögenhetsskatten har en del brister. Det gäller framför allt olikheter i värderingsreglerna och vissa undantag från skatteplikten som kan utnyttjas i skatteplaneringssyfte. Jag har full förståelse för att det upplevs som orättvist att vissa förmögna personer på så sätt kan undgå skatt på delar av sina tillgångar. Man får emellertid inte glömma bort att förmögenhetsskatten har positiva fördelningspolitiska effekter. Det finns ett starkt samband mellan hög inkomst och skyldighet att betala förmögenhetsskatt. Den tiondel av befolkningen som har de högsta inkomsterna står för omkring 65 % av den inbetalda skatten. Förmögenhetsskatten bidrar alltså till en jämnare inkomstfördelning och uppfyller de fördelningspolitiska syften som motiverar den.

Det pågår en diskussion mellan regeringen och samarbetspartierna om inte bara förmögenhetsskatten, utan även om ett antal andra skatter. Regeringen återkommer till riksdagen i samband med budgetpropositionen i höst.

Anf. 48 ULF SJÖSTEN (m):

Herr talman, åhörare på läktaren! Finansministern pratade om en repris av debatten tidigare. Det här kanske också blir en repris, men jag tror att det är en nödvändig sådan.

I torsdags presenterade regeringen sin vårproposition där man insiktsfullt konstaterar att det behövs åtgärder för att skapa tillväxt och jobb i Sverige. I vårpropositionen finns det många konstateranden om vad som behövs, men få konkreta åtgärdsförslag.

Förmögenhetsskatten hindrar tillväxt och utveckling i Sverige. Den är en av landets mest skadliga skatter. Den hindrar investeringar i Sverige och styr kapital till fel investeringar. Den driver kapital ur landet. Beräkningar säger att svenskar i dag har häpnadsväckande 500 miljarder kronor placerade någon annanstans än i Sverige. Svenskt näringsliv bedömer att mer än 1 000 miljarder är placerade utomlands.

Förmögenhetsskatten är godtycklig och öppnar oanade möjligheter till skatteplanering. Den är orättvis. Några av landets rikaste personer är delvis skattebefriade, medan vanligt folk som råkar ha bött in sig i ett hus som stigit kraftigt i värde tvingas betala.

Herr talman! Många länder har avskaffat förmögenhetsskatten. I dag finns det endast fyra OECD-länder utanför Norden som beskattar förmögenhet. De flesta som betalar förmögenhetsskatt i dag är småhusägare.

Det bästa för tillväxt och utveckling i landet hade för regeringen varit att lyssna på de borgerliga partierna och inleda en avveckling av förmögenhetsskatten som drabbar många normala egnahemsägare.

Herr talman! Inte minst näringslivets organisationer har fört fram denna skatts skadliga effekter för tillkomsten av nya jobb – något som finansministern var inne på i den tidigare debatten. Man har också lyft fram frågan om försämrade investeringsförutsättningar.

I Skattebasutredningens betänkande föreslogs att förmögenhetsskatten skulle slopas, men regeringen har inte tagit några initiativ för att få bort den. I riksdagens debatt om förmögenhetsskatten den 24 mars i år sade den socialdemokratiska representanten från skatteutskottet att förmögenhetsskatten hade god effekt. Man fick ett tydligt intryck av att den

skulle bestå. Samma dag, den 24 mars, sade statsminister Göran Persson att han var beredd att slopa förmögenhetsskatten.

Egendomsskattekommittén föreslår att förmögenhetsskatten förändras, men också att skattebasen breddas. Göran Persson sade dagen före vårpropositionens offentliggörande att förmögenhetsskatten nu kunde tas bort. Många – däribland jag – fick intrycket att vägen till att ta bort förmögenhetsskatten skulle finnas med i propositionen.

Var finns den beskrivningen, Bosse Ringholm?

Jag hävdar att det i dag råder en bred enighet om att förmögenhetsskatten har skadliga effekter för god utveckling och tillväxt i Sverige och att väldigt många inser vikten av att ta bort denna orättvisa och lotteribetonade skatt.

Skiftande signaler med stor spännvidd den senaste tiden har skapat många frågetecken kring regeringens inställning till förmögenhetsskattens vara eller inte vara. Därför är min fråga till finansministern återigen: Vad vill regeringen egentligen med förmögenhetsskatten? Några tankar måste det väl ändå finnas som går att redovisa här i dag.

Anf. 49 GUNNAR ANDRÉN (fp):

Herr talman! Jag tackar Ulf Sjösten för att han har ställt interpellationen och finansministern för svaret.

Jag börjar med det ideologiska, som jag brukar.

Skatt efter bärkraft är något som vi liberaler och ni socialdemokrater alltid har hävdat är den grundläggande skatteprincipen. Mot den bakgrunden har Folkpartiet också tyckt att förmögenhetsskatt är en skatt som rätt utformad innehåller elementet skatt efter bärkraft. Sedan har det inträffat att omvärlden och skattereglerna i Sverige har blivit sådana att det tyvärr är omöjligt att upprätthålla en rättvis fördelning. Principen skatt efter bärkraft har totalt urholkats.

Det är naturligtvis som statsrådet säger att 65 % av en tiondel av befolkningen betalar det mesta. Men inom gruppen förmögenhetsskattebetalare är det ett rent lotteri. Jag är personligen en mycket god skattebetalare beroende på att jag har ett hus som är högt värderat. Jag menar att vi inte kan ha det så att det är ett lotteri.

Nu har också Ulf Sjösten redogjort för de olika turer som har varit mellan ideologiskt försvar, från den 24 mars, för den här skatten till det svar som vi har fått nu. Det centrala ordet i svaret finns i meningen ”Det finns inga omedelbara planer på att den ska avskaffas.” Det centrala ordet är alltså ”omedelbara”.

Det innebär att man inte kan veta någonting om inriktningen på det här efter de väldigt många uttalanden som har varit. Det har varit fråga om halvering, breddning, avskaffande och så vidare. Det här tycker jag, herr talman, inte är en bra politik gentemot medborgarna, att man inte vet vad som ska gälla. Det tycker jag är ett bekymmer utöver allt annat. Det innebär att man gynnar dem som jag brukar säga att man inte ska gynna, nämligen skatteplaneringsadvokater. Jag tycker inte att det är bra. De gynnas av den här osäkerheten.

Sedan har statsrådet vid flera olika tillfällen, och det handlar min fråga om, sagt att skattesänkningar bör finansieras av den grupp som uppbär de skattelättnader som det är fråga om. Men på just det här området måste man säga att detta är väldigt svårt av den anledning som Ulf

Sjösten framhöll och som finns dokumenterad i den utredning som dåvarande Riksskatteverket gjorde för något år sedan. Där diskuterade man de förmögenheter som till följd av förmögenhetsskatterna har flyttat ut, de 500 miljarderna. Varken finansministern eller jag kan veta exakt hur mycket det är, men det är betydande belopp. Den finansieringskällan är ju i praktiken undandragen. Det är en komplikation. Vem ska finansiera detta? Ja, det är de kvarvarande som ska finansiera detta, de som inte redan har skatteplanerat.

Jag skulle gärna vilja ställa en fråga till finansministern på den punkten. Jag har förståelse för det ideologiska momentet i detta. De som drar nytta av saker och ting ska också vara med och finansiera. Men är det inte så att det här skapas en dubbel orättvisa? Det är de som inte har skatteplanerat som nu också måste finansiera den här delen av skattesänkningen. Det tycker jag är ologiskt.

Anf. 50 LARS GUSTAFSSON (kd):

Herr talman! Jag kommer från ett besök från Skatteverket ute i Solna, det här nya skatteverket som är en sammanslagning med Riksskatteverket. Det har bildats ett nytt skatteverk. De framförde en del synpunkter där, bland annat på det här området. Det var därför jag tyckte att det var så intressant att få delta i den här debatten. De ville lyfta fram en del synpunkter. De har ju yttrat sig över det här med förmögenhetsskatten.

De sade att det första de bedömer är: Vad är en bra skatt? Jo, den ska vara likformig, sade de. Då sade de att det är absolut inte förmögenhetsskatten, för den är godtycklig. Man framförde också flera synpunkter på hur denna kunde användas och planeras genom att man köpte O-aktier vid lämpliga tillfällen strax före årsskiiftena. På så vis kunde man komma förbi en massa kostnader och komma undan skatter som andra, som har fastigheter och annat, inte kan göra. Det gör den här skatten ännu mer godtycklig.

Nu säger man i vårpropositionen att man räknar med att få ungefär 4 miljarder kronor i intäkt. Då är min fråga: Är det de här pengarna, de här 4 miljarderna, som är det väsentliga i detta? Eller är det en ideologisk lösning? Den fråga man måste ställa sig är ju: Har de socialdemokratiska regeringarna i andra länder ingen solidarisk profil eller fördelningsprofil? De gör ju faktiskt så att de inte, på grund av flera skadliga effekter, behåller någon förmögenhetsskatt. De har tagit bort den. Varför skulle inte finansministern och den socialdemokratiska regeringen i Sverige kunna tänka sig att göra likadant? De andra kan väl knappast sägas ha mindre kunskap om effekter av att ha skadliga eller goda skatter.

Finns det inte en möjlighet för finansministern att haka på finansministern från andra länder som har socialdemokratiska regeringar och följa dem så att vi får en likhet? Det är ganska bra med likhet när man har konkurrerande flöden av varor och tjänster, som vi har, i förhållande till andra länder i Europa. Det skulle vara en fördel om vi fick en likhet i olika länder, tror jag. Det vore en fördel för Sverige.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på interpellation 2003/04:414 om illegal införsel av narkotiska läkemedel

Anf. 51 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Herr talman! Marita Aronson har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att förhindra att Rohypnol och andra narkotiska läkemedel illegalt förs in i Sverige.

Inledningsvis vill jag påpeka att Tullverket har en mycket viktig roll när det gäller att förhindra olovlig in- och utförsel av varor till Sverige. Myndigheten ska själv avgöra hur de resurser man förfogar över gör mest nytta för att uppfylla de mål för tullverksamheten som regeringen och riksdagen fastställer. I detta ingår att Tullverket fortlöpande med utgångspunkt i ärendemängd, trafikströmmar, hotbilder med mera ska se över och pröva hur de tillgängliga resurserna används.

Regeringen har sedan en lång tid tillbaka betonat att tullkontroller beträffande narkotika ska ges högsta prioritet. Regeringen anser också att Tullverket måste arbeta vidare med åtgärder för att verksamheten ska bli effektivare. I detta ingår bland annat att förbättra träffsäkerheten i de kontroller som genomförs. Målet är naturligtvis att Tullverket ska kunna stoppa större mängder av de narkotikaklassade varor som illegalt förs in till Sverige.

När det gäller Rohypnol har det nyligen tillsatts en arbetsgrupp med myndighetsrepresentanter från Sverige, Norge, Litauen och Ryssland i syfte att förbättra informationsutbytet länderna emellan. Målsättningen är att mer effektivt bekämpa smuglingen av Rohypnol, som Marita Aronson mycket riktigt påpekar främst kommer in till Skandinavien österifrån.

Jag anser att det i nuläget inte föreligger något behov av att vidta några ytterligare åtgärder från regeringens sida.

Anf. 52 MARITA ARONSON (fp):

Herr talman! Tack, herr finansminister, för svaret. Av svaret framgår att finansministern tycker att läget är ganska lugnt, att allt fungerar ganska bra och att läget är under kontroll. Jag delar inte den uppfattningen. Att 300–400 tjänster inom Tullen nu försvinner och att tullstationer läggs ned känns inte för mig som några tydliga åtgärder för att motverka att till exempel Rohypnol förs in i det här landet.

Vi vet i dag att det är stora mängder Rohypnol som kommer in, framför allt från öststaterna. Det kommer från Ryssland till Litauen och sedan i de allra flesta fall till Sverige. Och vad händer när vi nu får fler länder som kommer med i vår europeiska samfällighet och gränserna ändras? Det blir lättare när den inre gränsen ändras.

Jag känner en stor oro. Vi vet att narkotika, sådana läkemedel som Rohypnol, är ett jättestort bekymmer. Över huvud taget är narkotikan ett av vår tids allra största problem. Droger förstör unga människors liv. Familjer trasas sönder i oro och sorg över att deras barn dras in i missbruk. Problemet visar inga tecken på att minska. Tvärtom ökar det. Jag vet att finansministern är engagerad i de här frågorna. Jag är själv jätteengagerad i de här frågorna. Jag tycker att vi på något vis måste titta på detta. Är det verkligen så att vi ska minska tullarnas och tulltjänstemännens antal när vi vet att det är större tryck utifrån än någonsin tidigare?

Rohypnol är inget vanligt läkemedel. Det är ett mycket komplicerat läkemedel som gör att människor blir avtrubbade. De tappar minnet och förmågan att känna skam och skuld. Man vet egentligen inte vad man har gjort när man har tagit det – ofta i kombination med andra medel. Det är bra att det inte säljs mer i Sverige, men vi vet att det som såldes inte ens var en bråkdel av det som var bekymret. Det största bekymret är den illegala införseln till landet.

I förra veckan träffade jag två doktorer som berättade för mig om de jourfall som de hade haft hemma i Göteborg. När de berättade var det nästan så att tårarna kom i ögonen. Jag kände: Det här är inte klokt! Det var 17-åringar som hade stoppat i sig 20 Rohypnoltabletter var. Med lite öl och så vidare blev de fullständigt oregerliga. De hade givit sig på en kvinna som var 26 år och slagit henne sönder och samman. Hon hade inte dött men hade knivhugg i kroppen. Den andra läkaren berättade liknande hemska historier.

Det är ett farligt läkemedel som strömmar in illegalt i landet. Då ska vi lägga ned tullarna. Jag tror att detta är ett vansinnigt förslag. I stället borde vi förstås stoppa nedrustningen av tullarna och satsa mer resurser på att stoppa småhandlare och debutanter till exempel. Det är unga människor som lockas in i missbruket.

Tullen borde också ges ökade befogenheter. På flera ställen har jag lyssnat till tullare som har berättat att de skulle kunna göra mycket mer. Jag vill fråga finansministern: Är det verkligen riktigt att ta bort de här tullarna, att minska tulltjänsterna på detta sätt? Jag tycker att det känns väldigt kortsiktigt.

Anf. 53 GUNNAR ANDRÉN (fp):

Herr talman! Vi har diskuterat olika frågor i dag. Både skatteavdrag och förmögenhetsskatt är viktiga frågor. Men den här frågan har en annan dimension. Den rör i det yttersta läget liv och hälsa för enskilda människor. Jag har haft många debatter med finansministern. Jag vill gärna instämma med Marita Aronson. Jag känner också att statsrådet har ett större engagemang i de här frågorna än i många andra frågor. Jag tror att det är väldigt viktigt att det också kommer till uttryck. Ibland kan statsrådets engagemang i andra frågor kännas något mindre. Det ska jag gärna medge. Men i den här frågan tror jag att det är väldigt viktigt att man visar det. Det är våra ungdomar som ytterst drabbas. Det vet jag att statsrådet som ungdomsledare är extremt engagerad i.

På tullsidan är statsrådet ytterst chef för anslagen. Anslagen är viktiga för tullens möjligheter. Vi har tidigare debatterat den här frågan. Vi är helt och hållet överens om att Tullverket självt måste hantera sina anslag. Jag tackar Marita Aronson för att ha ställt denna interpellation. Befogenheterna måste beslutas på annat sätt än av skatteutskott och Tullverket. Det är en fråga för lagstiftningen.

Jag instämmer med Marita Aronson att vi har fått en situation där tullverkstjänstemän gör mycket goda insatser. Det kan vi säkert vara överens om. Den utredning som nu håller på att genomföras, som leddes av överdirektören i Tullverket och ledde till en total minskning av antalet tulltjänstemän också på spaningssidan sänder tyvärr en felaktig signal att det blir något lite lättare att ägna sig åt smugglingsverksamhet.

Det är ett budskap som jag har försökt diskutera med finansministern. Jag har inte haft någon framgång, men jag vill ändå fråga finansministern. Jag noterar att chefen för Tullverket har fått nya arbetsuppgifter från den 1 maj. Det är säkert av den anledningen att han är mycket dugglig. Men det finns en möjlighet att man initierar någonting nytt när det kommer till den här frågan. Det är en otroligt viktig signal som antyds i svaret och som står i svaret, att det är en prioriterad fråga. Men när man har en prioriterad fråga måste den vägas mot både resurserna och vad man annars prioriterar. Det är skillnad på att ta fast rattfyllerister och att göra vanliga hastighetskontroller. Det är viktigare. Man måste prioritera vad man gör.

Jag skulle vara väldigt tacksam om finansministern försökte värdera den signal som det minskade antalet tulltjänstemän på spaningssidan ger. Kan man möjligtvis tänka sig, om det visar sig att beslagsstatistiken framöver är väldigt oroande, att man vidtar andra åtgärder? Jag tycker att det är jättebra med en arbetsgrupp med myndigheter från Sverige, Norge, Litauen och Ryssland, men jag tror inte att det ger intryck på särskilt många smugglare. Där tror jag att det behövs andra åtgärder.

Anf. 54 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Herr talman! Det är naturligtvis alltid oroande om det förekommer illegal införsel av Rohypnol eller andra narkotiska preparat. Där har man anledning att vara väldigt uppmärksam. Jag vet att Tullverket har ett stort engagemang i den här frågan.

Man kan alltid diskutera vilka metoder man ska använda för att komma åt den illegala införseln. Den slutsats som Tullverkets ledning har dragit är att de behöver förstärka framför allt sin tekniska utrustning. De har gjort en egen stor översyn av sin organisation och kommit fram till slutsatsen att de vill förstärka teknikutvecklingen via röntgenutrustning och annan teknik som gör att de kan komma till rätta med illegal införsel, inte bara av narkotiska preparat utan även på andra områden där de har viktiga uppgifter.

Tullverket har två sidor i sin verksamhet. Dels ska de förhindra den här formen av illegal införsel av olika narkotiska och andra preparat, dels ge service till näringslivet. De har försökt att framför allt förenkla och förbättra servicen mot näringslivet för att på så vis få mer resurser över till bekämpningen av den illegala verksamheten.

Jag kan hålla med Marita Aronson om att det är viktigt att ge Tullverket större befogenheter. Det handlar inte bara om hur mycket resurser man har i form av personal. De har själva i Tullverket gjort bedömningen att de behöver mer i form av investeringar och teknik. Det handlar också om vilka befogenheter Tullverket har. Därför har jag redan tidigare meddelat att vi från regeringens sida avser att tillsätta en utredningsman som ska titta på möjligheterna att förändra lagstiftningen, inte minst utifrån vad som händer vid de nya medlemsstaternas inträde i EU. Vi får andra gränssnitt och dylikt i fortsättningen. Avsikten med utredningen är att se hur man kan stärka lagstiftningen för att på så vis ge Tullverket ökade befogenheter i arbetet.

Anf. 55 MARITA ARONSON (fp):

Herr talman! Vad glad jag blev att finansministern ska tillsätta en utredare att titta över det. Det tror jag blir väldigt bra. Tullverket behöver andra befogenheter. De säger själva att de kan göra så mycket mer men de får inte. Det är dumt att inte utnyttja dessa skickliga personer.

Men en annan fråga finns i budgeten. Ni har skurit ned anslagen för alkohol- och narkotikabekämpande åtgärder. Det gjorde ni i höstas. De har inte kommit tillbaka i vårbudgeten. Där behövs också påfyllning. Om vi inte har förebyggande insatser kommer kostnaderna att bli enorma för kommuner och landsting som ska sköta de ungdomar som kommer in i missbruk. Det är viktigt att det finns förebyggande åtgärder. De pengarna hoppas jag kommer tillbaka så småningom. Vi i Folkpartiet har satt tillbaka dem, men ni i regeringen har tagit bort en del av pengarna.

Anf. 56 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Herr talman! Jag delar uppfattningen att vi behöver mer förebyggande insatser. Jag vill gärna erinra om att det i regeringens budgetproposition i höstas fanns ett stort anslag till idrotten. Vi har ett handslag mellan idrotten och regeringen i samhället om att försöka göra insatser, både mot alkohol och narkotika. Det är den så kallade idrottsmiljarden som delas ut till idrottsorganisationer under den här perioden, bland annat i syftet att försöka förebygga missbruk när det gäller alkohol och narkotika.

Överläggningen var härmed avslutad.

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 16.28 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 18.00.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 18.00.

11 § Svar på interpellationerna 2003/04:380 och 389 om smärtvården

Anf. 57 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Cristina Husmark Pehrsson har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att stimulera landstingen att säkerställa smärtpatienters behov av vård och för att stimulera tvärvetenskaplig kompetens i syfte att bättre hjälpa patienter med smärta. Hon har också frågat mig vad jag avser att vidta för åtgärder för att säkra smärtpatienters rätt till vård också där landstingen medvetet minskar valfrihet och frångår tidigare vårdgaranti.

Marie Wahlgren har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att förbättra behandlingen av smärtpatienter i Sverige och för utbildningen kring långvarig och kronisk smärta för framtida och nuvarande sjukvårdspersonal. Hon har också frågat vad jag avser att vidta för åtgärder för att inkludera smärtläkarnas expertis i de beslut som rör sjukförsäkring och rehabilitering av smärtpatienter på alla nivåer i samhällets beslutande organ, från försäkringskassans riktlinjebeslut till beslut som rör den enskilde patienten.

Då interpellationerna berör samma frågeställning, den svenska smärtvården, och ska besvaras vid samma tillfälle lämnar jag detta samlade svar.

Ansvar för vårdens utformning och organisation ligger hos sjukvårdshuvudmännen. Landstingen har enligt hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) en skyldighet att erbjuda god vård åt dem som är bosatta i landstinget. Enligt hälso- och sjukvårdslagen ska landstingen ge patienten möjlighet att välja behandlingsmetod om det finns flera behandlingsalternativ som står i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet. Landstinget ska ge patienten den valda behandlingen om det med hänsyn till den aktuella sjukdomen eller skadan och till kostnaderna för behandlingen framstår som befogat.

Eftersom smärta är en varningssignal för skada, sjukdom, felaktig livsföring eller livsstil finns frågan att lindra smärta i hela vårdkedjan, från graviditet till vård i livets slutskede. Ett stort antal sjukdomar kan räknas upp där förekomst av smärta är ett allvarligt problem. Enligt min mening ska vården vara så utformad att all smärta som är behandlingsbar också behandlas. Onödig smärta ska inte accepteras. Det gäller inte minst vården i livets slutskede.

Kunskaperna om smärta och smärtlindring har ökat de senaste åren genom insatser inom forskningen. Det är viktigt att nya kunskaper om smärta sprids till olika utbildningar. Det är högskolornas uppgift att själva upprätta utbildningsplaner och kursplaner som anger det närmare innehållet i utbildningarna. Socialstyrelsen bedömer vilka områden som behöver lyftas fram och tydliggöras i målbeskrivningar för till exempel allmän- och specialiseringstjänstgöring för läkare.

Ska vi få nya rön att sprida sig på ett sådant sätt att det verkligen hjälper människor med smärta är grundutbildningen bara en del. Vidareutbildning behövs också. Det är i första hand sjukvårdshuvudmännen som ansvarar för att personalen har den kompetens och ges den vidareutbildning som krävs för att kunna erbjuda vård av god kvalitet.

I den av riksdagen antagna propositionen *Förändringar inom sjukförsäkringen för ökad hälsa i arbetslivet* (2002/03:89) har regeringen föreslagit åtgärder som ska förbättra processen vid sjukskrivning. Den enskilde placeras i centrum för att alla resurser snabbt ska kunna sättas in för att göra det möjligt för henne eller honom att återgå i arbete. En viktig utgångspunkt vid behandling och rehabilitering av smärtpatienter är att utgå från ett helhetsperspektiv. Det förutsätter ett väl fungerande samarbete mellan berörda aktörer. Den 1 januari 2004 trädde lagen (2003:1210) om finansiell samordning av rehabiliteringsinsatser mellan allmän försäkringskassa, länsarbetsnämnd, kommun och landsting i kraft.

Statens beredning för medicinsk utvärdering, SBU, genomför för närvarande en bred genomgång av det vetenskapliga underlaget för behand-

ling och omhändertagande av patienter med långvarig smärta. Utvärderingen ska belysa behandling av långvarig smärta hos alla åldersgrupper och hos både män och kvinnor. Såväl etiska och sociala som ekonomiska faktorer ska beaktas. Resultatet av detta arbete kommer att redovisas våren 2005.

I sammanhanget bör också nämnas att staten och Landstingsförbundet har kommit överens om att en vårdgaranti som också innefattar behandling ska införas. Denna vårdgaranti innebär ett åtagande från landstingen att erbjuda behandling i den specialiserade vården inom 90 dagar från det att beslut om behandling fattats.

Det finns enligt min mening förutsättningar för landstingen att bedriva en tillfredsställande smärtvård och rehabilitering med den kunskap som finns om detta problem. Förutsättningarna kommer dessutom att öka när den nationella vårdgarantin införs. Inom SBU pågår studier för att utvärdera olika behandlingsmetoders effektivitet vid olika typer av smärta i syfte att ge förutsättningar för ett bättre omhändertagande av personer med långvarig smärta. Jag vill avvakta det pågående arbetet och vill nu inte föreslå ytterligare åtgärder.

Anf. 58 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m):

Fru talman! Tack så mycket för svaret, socialministern! Jag ser fram emot en fortsatt trevlig debatt här.

Smärtpatienter är en grupp där det inte alltid syns utanpå hur dåligt man mår inuti. Långvariga smärtproblem präglar en stor del av vår befolkning. Jag blev förvånad när jag läste att minst var femte person mellan 18 och 75 år lever med långvarig smärta. Visste socialministern det?

I vissa delar av landet förs nu en debatt om att prioritera vården, det vill säga prioritera bort. Man kallar det för att ge rätt vård på rätt vårdnivå. Det är någonting som är nytt för många patientgrupper, och det har varit högljudda och kraftfulla protester. Nu är dock detta inte någonting nytt för landets smärtpatienter. De är vana att bli bortprioriterade i vården.

Låt mig ge ett exempel. På Sommarsol, som driver vård för rehabilitering utanför Ängelholm – det handlar om ortopediska sjukdomar, reumatism och andra smärttillstånd – har man nu problem med tomma platser. Den remiss som behövs för att få komma dit och få den vård, omsorg och lindring som behövs vill nämligen inte alltid klinikerna och sjukhusen skriva, och det är en förutsättning för att man ska kunna få den vården om man inte vill betala den själv.

Kliniken som nu kanske väljer att inte skriva den här remissen gör detta därför att man då förlorar pengar på kliniken eller sjukhuset, för sådana är ersättningsformerna. Man slipper alltså lägga ut för vad patienten skulle ha kostat på Sommarsol, men samtidigt är det ingenting som säger att man behöver ge den vården och omsorgen hemma. Patienten förlorar alltså dubbelt: Man kommer inte till Sommarsol, för då förlorar kliniken pengar, och man får heller inte vård hemma, för det finns inte någon kompetens – åter ett argument, socialministern, för att pengarna ska följa med patienterna.

Vi behöver ett nationellt system som inte som i dag låser in patienterna i sådana geografiska småfack som kallas landsting eller kliniker. Vi behöver ha en nationell finansiering där pengarna följer mig som individ

Prot. 2003/04:98
20 april

*Svar på
interpellationer*

– om man inte vill betala ur egen ficka, förstås. Det är faktiskt många på Sommarsol som tvingas göra det.

De flesta är i dag överens om att det största bekymret inom vården heter otillräckliga resurser, men också fel använda resurser. Att begränsa tillgången till sjukvården sägs vara ett sätt att mota Olle i grind, det vill säga spara pengar. Självklart, socialministern, förekommer det onödig konsumtion och överkonsumtion av vård, men det beror oftast inte på patienten utan på att patienten försummas i vården. Han eller hon får inte den vård som efterfrågas.

Det handlar om en grupp patienter som ofta betraktas som besvärliga och krävande och ständigt sittande i väntrummet. Hela tiden hänvisar sjukvården vidare. Det är ett annat sätt att spara pengar kortsiktigt.

Vården för de smärtdrabbade är ytterst ett ansvar för socialministern. Att skylla på landstingen går inte heller, eftersom landstingen i dag egentligen inte är mer än marionetter i socialministerns hand. Lagar, regler och öronmärkta pengar är det som styr.

Min fråga är: Vilket råd ska socialministern ge de smärtpatienter som inte får den vård de har rätt till? Vad ska socialministern säga till alla de smärtpatienter som i dag tvingas betala för vården själva?

Anf. 59 MARIE WAHLGREN (fp):

Fru talman! Tack för svaret!

Jag har en faster som när man frågar henne hur det är säger: Jo, det är väl okej, men man har ju lite ont. Men det ska man kanske ha när man är gammal, säger hon. Men då tittar vi på varandra och så skakar vi på huvudet och säger: Nej, det ska man inte.

Jag tror att det är ett problem i vårt samhälle i dag att vi har en alldeles för stor acceptans för att man ska ha lite ont. Det drabbar dem som inte bara har lite ont utan mycket ont. Det gör att man inte tar smärta på det allvar som den sjukdomen kräver, för jag tycker att smärta i sig är en sjukdom. Det betyder att det är många människor i det här landet som faktiskt kommer att få leva med smärta. De kommer att få ha ont om inte kunskapen och forskningen går framåt väldigt snabbt.

Men hur ont och hur man upplever smärtan beror väldigt mycket på hur vi som samhälle agerar. Det är ofta så att patienter som har smärta inte bara lider av den fysiska smärtan utan de lider också av smärtan att inte tas på allvar. Jag tror att det är väldigt viktigt att vi nu tar ett avstamp mot att politiskt ta smärta på fullaste allvar. Jag tycker att det är roligt att vi har den här interpellationsdebatten och att det är fler människor som är engagerade i detta.

Att det är så många smärtpatienter som upplever att de inte tas på allvar i vården är väldigt allvarligt. Berättelser från människor som känt sig kränkta av vården är faktiskt allvarligt oroande. Jag tror inte att det går att lägga skulden på enskilda läkare eller sjuksköterskor utan jag tror att det faktiskt finns ett systemfel som gör att man i frustrationen över att inte kunna ge rätt vård också behandlar patienten felaktigt socialt. Det är därför dags för Sverige att ta de över miljonen människor i vårt land som lider av smärta på allvar. Smärtsjukvården måste prioriteras upp både politiskt och medicinskt.

Jag har ställt ett antal frågor till socialministern angående smärtpatienternas situation, framför allt med fokus på rehabilitering. Skälet till det

är att jag tycker att man ser en utveckling som går åt fel håll just nu, att vi får mindre resurser till bland annat rehabilitering. Cristina Husmark Pehrsson har beskrivit det ganska bra i sitt inlägg.

Jag tror också att här finns en tendens även inom professionen att smärta fortfarande inte tas på det allvar som den borde tas. Det finns vissa utredningar som visar att det är nedprioriterat bland läkare att syssla med smärta. Här tror jag att utbildning behövs. Därför vill jag fråga socialministern om han är beredd att ge Socialstyrelsen i uppdrag att se över vilka krav man ska ställa på framför allt allmänläkare när det gäller smärta.

Sedan hävdar socialministern i sitt svar till mig att det enligt hans mening finns förutsättningar för landstingen att bedriva en tillfredsställande smärtvård och rehabilitering med de kunskaper som finns om detta problem. Jag upplever att så inte är fallet. Jag tycker snarare att det finns både brist på rekommendationer och brist på att följa upp att de rekommendationer som finns verkligen genomförs. Därför är min fråga till ministern: Är ministern beredd att ge Socialstyrelsen i uppdrag att på bred front utvärdera hur smärtrehabilitering och smärtbehandling sköts i det här landet?

Anf. 60 LARS-IVAR ERICSON (c):

Fru talman! Nästan var fjärde svensk lider av kronisk eller återkommande smärta i leder eller muskler. Det visar en studie bland 3 418 slumpvis utvalda svenskar, en studie som presenterats i tidskriften *Annals of Rheumatic Diseases*.

Undersökningen visar också att många tror att ingenting går att göra mot värken för den hör till åldern, att man måste leva med den. Många säger att de inte vill besvära sin läkare med sådana saker som smärta och värk. Många säger att de har sökt behandling men inte blivit tagna på allvar och inte fått tillräcklig hjälp. Många tar smärtstillande mediciner, mediciner som medför risk för överdosering och svåra biverkningar.

Samtidigt vet vi att massörer, sjukgymnaster, naprapater och komplementärmedicin skulle kunna göra mycket för många smärtdrabbade. Min fråga till ministern blir därför hur han ser på dessa gruppers betydelse när det gäller att effektivisera smärtvården i Sverige.

Är inte Sverige på väg att halka efter när många andra europeiska länder har en betydligt mer positiv inställning till vad komplementärmedicinen kan betyda? Det finns oändligt många exempel på människor som har sökt och fått smärthjälp genom just komplementärmedicin. Är det inte rimligt att den enskilde medborgaren får rätt att på lika villkor välja behandling inom den komplementärmedicin som granskats och befunnits motsvara den traditionella medicinska behandlingen?

”Onödig smärta ska inte accepteras. Det gäller inte minst vården i livets slutskede.” Jag citerar ur ministerns svar. Det är en viktig synpunkt. Jag har i min yrkesutövning som präst fått se hur KVH-teamen har hjälpt till med kvalificerad vård i hemmen och kunnat lindra både fysisk och psykisk smärta hos patienterna. De kan alltså vara kvar i hemmiljön även i livets slutskede.

Men tyvärr är detta något som inte gäller överallt i Sverige, och min fråga till ministern blir därför: Hur ska alla invånare kunna få rätt att

Prot. 2003/04:98
20 april

*Svar på
interpellationer*

tillbringa sina sista dagar hemma med ett värdigt omhändertagande och en effektiv smärtlindring?

Anf. 61 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Ibland undrar jag om inte somliga riksdagsledamöter borde ställa upp också i ett landstingsval och diskutera hur man organiserar sjukvården i de landsting som enligt riksdagens beslut är ansvariga för hur vi organiserar vården. Jag påpekar det därför att det är möjligt att man någon gång i framtiden kommer att få en majoritet hos svenska folket för att avskaffa landstingen. Det förutsätter att Moderaterna ska få majoritet, för det är bara Moderaterna som driver den linjen. I övrigt tycker vi i den här riksdagen att det är ganska klokt att ha en decentraliserad sjukvårdsorganisation.

Det finns en tanke bakom detta som är ganska viktig, nämligen om man skulle välja en alternativ modell där man säger att vi har en nationell finansiering av sjukvården via försäkring och sedan får människor välja var de vill bli behandlad. Det låter i förstone bra. Men de som har prövat det – det finns många exempel på det – konstaterar att ingen tar ansvar för planeringen av sjukvården på det sätt som är nödvändigt för att kunna möta kroniska sjukdomar, för att kunna möta just den typ av problem som vi i dag diskuterar, smärta, svårdefinierade smärtupplevelser och liknande.

Jag är otroligt nyfiken på att se var Moderaterna landar när man ska presentera det här systemet. Risken är att ni landar där Nya Zeeland landade för exakt tio år sedan då de införde ett system där de just lät sjukhusen konkurrera med varandra om patienterna och hade en nationell finansiering. De gav upp det därför att ingen tog ansvar för den typen av sjukvård som kräver långsiktig planering, att någon bygger ut kapaciteten för att möta just den här typen av vård.

Vi behöver en sjukvård som också fungerar långsiktigt och där man gör den seriösa prioritering som handlar om att man bestämmer sig för vilka resurser som behöver växa i framtiden, oavsett hur människor omedelbart upplever sina behov. Det som har hänt när det gäller smärtvården är att det till några delar faktiskt är ganska nytt – om vi talar om ett 15–20-årsperspektiv – att man upptäcker att smärtbehandling skild från den omedelbara sjukdomen också är viktig att lägga in i den vanliga sjukvården.

Det händer väldigt mycket på det området, men kunskapen behöver fördjupas ytterligare. Det är därför jag hänvisar till den stora studie som SBU nu har påbörjat och som kommer att presenteras nästa år. Det blir jättespännande att se vilka behandlingar man kommer att rekommendera och hur man beskriver kunskapsläget när det gäller smärtbehandling. Då gör man som vanligt en genomgång av hela det internationella forskningsläget. Vi behöver det för att kunna diskutera hur vi ska planera, vilket ansvar sjukvårdshuvudmännen ska ha för den framtida sjukvården och att våga planera för utveckling också av det som inte omedelbart bedöms som kommersiellt gångbart, för att använda ett marknadsspråk.

Det är viktigt att konstatera att vi behöver den typen av sjukvårdsorganisation vi har för att klara detta, men det krävs också att man snabbt tar till sig ny kunskap, att man tar problemen på allvar inom sjukvårdsorganisationen och inom landstingen. Jag sade i svaret att landstingen har

förutsättningar – jag sade inte att det fungerar – därför att de har redskapen och kunskapen finns där. Det är viktigt att vi från riksdagens sida påpekar för landstingen vilket ansvar de har enligt hälso- och sjukvårdslagen.

Jag ska återkomma till Lars-Ivar Ericsons fråga om komplementärmedicinen därför att den kräver en alldeles speciell utläggning. Jag återkommer till den i mitt nästa inlägg.

Anf. 62 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m):

Fru talman! Jag tänker inte tala om landsting. Jag tänker tala om smärtpatienter. Dessutom behöver Lars Engqvist inte resa ända till Nya Zeeland. Det går bra att åka till Oslo och se hur man där lagt ned landstingen, politikerna, professionella styrelser och statlig finansiering. Det fungerar ypperligt.

Ojämlig vård och icke-vård ser vi alldeles för mycket av i landet. Landstingen kringgår vårdgarantin, och patienterna hindras söka vård på andra ställen i Sverige. Vi ser att skillnaderna ökar. Jag vill påminna socialministern vad socialdemokratiska kollegan Lars Isaksson skrev i Dagens Medicin nr 16 i år.

”Staten drar in 2,6 miljarder kronor från kommuner och landsting under 2005, på grund av en slutreglering av pensionsreformen ...

– Därmed verkar ...” säger Lars Isaksson, s-ordförande i Landstingsförbundet, de pengar ”regeringen utlovar i vårbudgeten bara bli ett nollsummespel.”

Sedan fortsätter han: ”– Den bilden regeringen målar ut om satsning på kommuner och landsting håller inte. Förväntningarna om vad vi kan åstadkomma skruvas upp på ett sätt som riskerar att skada sektorn.”

Tilltro handlar om att många i dag tror att de får den bästa vården utomlands. Jag nämner åter Norge. Man har faktiskt där en garanti som säger att man får söka vård inom EU efter tre månader. I Danmark är det två månader. Här i Sverige ser Lars Engqvist och regeringen vården i Europa som ett hot, som ett hinder, och försöker måla upp en fasansfull bild av vad som kommer att hända. Säg i stället, Lars Engqvist, att vi i Sverige ska ge den bästa sjukvården till smärtpatienter, att vi ska satsa på forskning och rehabilitering, och vi ska välkomna patienter från Europa till oss. Se inte EU-vården som ett problem. Öppna i stället upp och börja konkurrera om patienterna. Det är patienterna värda.

I sjukvårdsdebatten förra veckan, Lars Engqvist, framhöll socialministern i positiva ordalag de korta köerna för starroperationerna. Jag håller med om det. Det är intressant att socialministern tog upp just denna diagnos som ett alibi för att svensk offentlig sjukvård fungerar. Det är dels ett resultat av vårdgarantin, dels att de borgerliga landstingen har släppt in privata vårdgivare. Det är tack vare de privata vårdgivarna som köerna för starroperationer har gått ned. I Stockholm med omgivning hade man nästan inga köer till starroperation. I Gävle, där man inte hade vårdgaranti, är kön fortfarande 136 veckor. Varför säger jag detta? Jo, därför att landets smärtkliniker ofta är privata, men landstingen förlänger i dag inte vårdavtal och ser inte privata vårdgivare som en tillgång utan säger att allt ska vara inom sjukhusets väggar i den offentliga sektorn.

Prot. 2003/04:98
20 april

Svar på
interpellationer

Lars Engqvist talar om mångfald och vikten av alternativ. Ibland säger han så, och ibland tar han tillbaka det i Dagens Medicin. Sedan säger Lars Engqvist någonting annat i talarstolen. Vi begriper oss inte på vad Lars Engqvist egentligen menar. Ibland säger Lars Engqvist att alternativ är bra – men tar sedan tillbaka.

Det är viktigt, som jag ser det, att vi öppnar upp för alternativ och mångfald. Okej, låt oss hålla oss till den öppna vården för att göra det enklare för Lars Engqvist. Vad ska Lars Engqvist göra för att bevaka en sådan utveckling att vi får en mångfald inom smärtenheten, inte minst för de smärtdrabbades skull? När kommer vårdgarantin? I sjukvårdsdebatten förra veckan sade Lars Engqvist att vi skulle vänta några dagar – den kommer snart. Det har gått några dagar.

Anf. 63 MARIE WAHLGREN (fp):

Fru talman! Lars Engqvist säger, när han väl kommer in på diskussionerna om smärtpatienterna, att landstingen har kunskap nog. Jag tror faktiskt inte att det är sant. Jag ägnade mig åt att söka lite på Socialstyrelsens hemsida kring ord som beskriver smärta. Jag sökte på kronisk smärta, långvarig smärta, fibromyalgi – typiska sökord för området. De ger mellan 5 och 13 träffar på Socialstyrelsens hemsida. När jag söker på högt blodtryck får jag 86 träffar. Jag tror att det speglar lite hur lågprioriterat smärta är.

Jag tror att det är viktigt att inte bara utredningen pågår utan att Socialstyrelsen allmänt tar ett större grepp om frågan. Jag tror också att det gäller försäkringskassorna. Det var den andra delen av min interpellation till ministern. Försäkringskassorna måste också ta frågan på allvar. Det finns en fara när vi försöker tvinga fram snabb rehabilitering och när vi fokuserar på att få tillbaka folk i arbete – vilket är jätteviktigt och vilket vi ska – att det blir kontraproduktivt därför att man inte lyssnar på till exempel de läkare som jobbar med smärtvård.

Rehabilitering måste ha ett första fokus. Första fokus när det gäller smärtpatienter måste vara att om möjligt naturligtvis göra dem friska. Nästa steg – om patienten inte blir frisk – måste vara att hitta ett sätt för människor att hantera och leva med smärtan i vardagen. Sedan är nästa steg att komma tillbaka till arbetet.

I dag får jag signaler från till exempel smärtläkare att man går på alldeles för fort, vilket gör att efter bara ett par veckor tillbaka på jobbet kraschar patienten. Då kommer patienten inte alls tillbaka. Man har fått uppleva misslyckandet eftersom det inte har funnits kompetent och kunrig rehabvård.

Jag tänkte läsa upp några siffror. Det kom en utredning 1994 från Socialstyrelsen om hur rehabvård skulle hanteras. År 2000 gjorde en läkare en uppföljning av hur det hade gått. Det visade sig att 67 % av länssjukhusen saknar multidisciplinära smärtmottagningar, vilket var en av de viktigaste sakerna som pekades ut i utredningen. 55 % av klinikerna saknar minst två läkare som kan arbeta med detta. 57 % av klinikerna saknar sjukgymnaster. 76 % saknar psykosocial kompetens, trots att man vet att just kuratorer är viktiga och en holistisk syn, en helhetssyn, på begreppet smärta är viktig. 65 % anger att man inte har kompetens för smärtrehabilitering, och 63 % angav att man inte kan behandla och rehabilitera patienter med diffus långvarig muskuloskeletal smärta.

Det här är skrämmande siffror. Då pratade man om sex år senare, och nu pratar man om tio år senare. Situationen är inte bättre i dag, snarare sämre. Ministern måste inse att någonting måste göras.

Prot. 2003/04:98
20 april

*Svar på
interpellationer*

Anf. 64 LARS-IVAR ERICSON (c):

Fru talman! Jag vill göra ett vidare försök att definiera smärtehabilitering. Det är en process som syftar till att människor med smärta ska uppnå och behålla bästa möjliga fysiska, intellektuella, psykiska eller sociala funktionsförmågor. I dag är olikheterna stora runtom i landet vad gäller ekonomiska resurser för rehabilitering och utbud av insatser. De som i dag står utanför eller bedöms ha små möjligheter att återvända till arbetsmarknaden får inte samma insatser som övriga medborgare.

Centerpartiet menar att all rehabilitering måste ses i ett livslångt perspektiv och inte bara vara en insats för yrkesverksamma eller de som kan rehabiliteras tillbaka till yrkeslivet. Då skulle rehabilitering efter fyllda 65 år inte automatiskt kunna hänskjutas till normalt åldrande och enbart bli en geriatrik fråga.

Det är också viktigt med en sammanhållen rehabiliteringsprocess, där insatserna finns som en helhet och inte som från varandra skilda insatser. Det är viktigt med en utvärdering och uppföljning av insatserna.

Nu kan jag inte bemöta socialministerns åsikter om komplementärmedicin, eftersom jag inte har rätt till ytterligare ett anförande, men jag vill ändå passa på att berätta hur det kan vara i praktiken.

Fru Svensson vaknar en morgon och har svår värk. Hon har värken kvar några veckor, och hon ringer till vårdcentralen och frågar efter en tid. Det finns ingen tid. Hon har en väninna som rekommenderar *bio-light*-metoden, men den kostar henne tre behandlingar och 500 kr. Hon vågar inte ta den, utan hon väntar på vårdcentralen.

Är det inte rimligt, om det finns en metod som kan hjälpa henne mot smärtan, att den också värderas från samhällets sida?

Anf. 65 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! I torsdags tillsatte regeringen en utredning som handlar om alternativ eller komplementär medicin. Uppdraget är att försöka göra det första registret över de vårdgivare som erbjuder alternativa behandlingsformer eller alternativ vård. Det är viktigt, därför att det har inte funnits på nationell nivå tidigare. Nu ska förutsättningarna för det utredas. I uppdraget ingår naturligtvis också att bestämma sig för att registrera sådana alternativa eller komplementära behandlingar som är förenliga med vetenskap och beprövad erfarenhet.

Det är inte så att det finns en strikt gränsdragning mellan skolmedicinen och komplementärmedicinen. De kompletterar verkligen varandra i många avseenden, och gränserna förskjuts. Men för första gången tar vi nu initiativ till att upprätta ett sådant här register, och det är viktigt för att öka kunskapen och också öka möjligheten för patienter att söka vård hos vårdgivare som erbjuder den typen av behandling. Det är ett första steg i att få en bättre ordning än den behandling som har varit fram till nu när det gäller komplementärmedicin. Vi beslutade om direktiv och om utredare på regeringssammanträdet i torsdags.

Jag måste säga att jag fascinerats av Cristina Husmark Pehrsson. Oavsett vad vi diskuterar slutar det alltid med en sorts marknadsanpassning

av sjukvården. Det är en marknadsanpassning om man bestämmer sig för att man så definitivt skiljer finansiären från vårdgivaren. Om man bestämmer sig, som Cristina Husmark Pehrsson och Moderaterna, för att låta pengarna följa patienten har man tagit första steget till att betrakta patienten som en sorts kund. Vårdgivaren ska leva mot kunden, och kunden söker vård. I långa stycken kan det resonemanget låta lockande, om man bortser från behovet av just långsiktigt ansvarstagande, långsiktig planering för framtidens vård.

Norge skiljer sig definitivt från det system som jag förstår att Moderaterna tänker försöka plädera för, nämligen att staten är ansvarig för sjukvården. Vårdgivare och finansiär i sjukhussystemet i Norge är ju densamma. Men att skilja det här åt och låta sjukhusen konkurrera om kunderna, som det heter, leder ganska snabbt till en misshushållning av resurser och till svårigheter att få en sjukvård som fungerar. Men det där är Moderaternas problem.

Jag står för en uppfattning, som jag vet delas av en överväldigande majoritet av svenska folket och som delas av en överväldigande majoritet i Sveriges riksdag, om att vi ska ha en vård som är gemensamt finansierad, där vi också har ett ansvar, där huvudmännen är både finansiärer och erbjuder vården. Vårdgivarna kan teckna avtal med entreprenörer för att få vård i alternativa produktionsformer, men huvudmännen är ansvariga både för finansiering och för att erbjuda vård.

Detta är grundläggande för det sjukvårdssystem vi har i Sverige. Jag tror att när vi får en chans att pröva de här alternativen 2006 förlorar väl Moderaterna än en gång den här frågan, därför att folk vill inte ha en marknadsanpassad sjukvård.

Det vi har ansvar för är att se till att vi stimulerar sjukvårdshuvudmännen att verkligen erbjuda den vård som medborgarna förväntar sig. Jag har aldrig sagt att vi skulle införa en vårdgaranti tre dagar efter presentationen av vårpropositionen. Däremot sade jag att vi kommer att redovisa att vi anslår medel. Vi har nu anvisat medel och talat om de pengar som finns i budgeten, och vi kommer att redovisa mer i detalj hur de ska fördelas när vi presenterar budgetpropositionen i september.

Vi har tagit det första viktiga steget för att göra det möjligt att införa en vårdgaranti redan under nästa år. Det var det jag påpekade.

Anf. 66 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m):

Fru talman! Jag vill påminna socialministern om att vi politiker är patientföreträdare och inte de bästa på att driva vård och omsorg. Där är vi odugliga.

Jag kan notera att Norge klarar sig utan politikerstyrda organisationer ute i vården i sina helseföretag. Jag konstaterar att Norge också klarar sig utan apoteksmonopol, vilket ger både högre tillgänglighet och lägre priser.

Jag tycker inte att det är fel att vi säger att pengarna följer patienten i hennes val. De gör det när Lars Engqvist och jag går till tandläkaren. De gör det när Lars Engqvist och jag går till sjukgymnasten eller till en privatläkare. Då följer pengarna oss. Jag tycker att det är rättvist att det också ska ske för andra patienter. Jag tycker att pengarna ska följa oss. Då kan jag välja smärtenheten i Helsingborg eller vistelse på Sommarsol, och jag kan gå till en massör som ännu inte har fått något vårdavtal.

Vi måste också bevaka och bejaka att det finns privata vårdgivare. När det gäller forskning och utveckling, socialministern, har Moderaterna i sitt budgetförslag ökat regeringens budget till SBU med 10 miljoner kronor.

Slutligen, socialministern! För flera år sedan kom det en utredning, som var helt enhällig, som hette *Vård i livets slutskede*. Det handlar om patienter som också kan ha smärta, som kanske inte kan förmedla sig. Den här propositionen kopplar jag ihop med det vi diskuterar i dag om smärta. Vi har väntat länge nog på den propositionen. Den har aviserats men inte kommit. Vi vet fortfarande inte när den kommer. Jag tycker att detta är en otroligt viktig och human proposition, och jag vädjar, det sista jag gör i dag, till Lars Engqvist: Se till att den propositionen kommer fram!

Anf. 67 MARIE WAHLGREN (fp):

Fru talman! Det är lite konstigt att hamna i en debatt som skulle handla om smärta men som mest handlar om sjukvårdens organisation och där organisationen inte brister just för smärtpatienterna.

Ett av de stora problemen just med behandling av smärta är att man behöver länka ihop specialistvården och den nära sjukvården. Smärtpatienter behöver ofta ha en långvarig, trygg och välorganiserad sjukvård, där olika aktörer inom sjukvården – min husläkare, om jag ska ta ett gammalt kärt folktoparförslag, min specialist och andra – arbetar tillsammans i lag. Om vi ska diskutera sjukvårdens organisation är det möjligtvis hur vi genererar en sjukvård som just gör det här, att vi arbetar i lag och sätter patienten i centrum inte bara i högtidstalen utan också inom vården.

Jag har pratat en del med mina landstingskolleger, och jag tror att vi i alla fall i Skåne kommer att ha en diskussion åt det hållet att närsjukvården måste kunna arbeta ihop med till exempel specialisterna på rehabsidan, för att kunna ge en sjukvård till patienten som är på patientens villkor. Vi måste driva på här i riksdagen. Vi måste driva på för att lyfta upp frågorna.

Vi måste också driva på för att få fram de goda exemplen på hur man kan jobba med smärta och med rehabiliteringsvård på rätt sätt. Om socialministern och andra aktörer på nationell nivå inte ligger på är det en risk att de här patienterna fortsätter att vara bortglömda. Det vore ytterst olyckligt.

Anf. 68 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Till Marie Wahlgren ska jag säga att det inte är så märkvärdigt att vi diskuterar organisation. Det är i själva verket så att det är de organisatoriska förutsättningarna för sjukvården, de finansiella förutsättningarna och kontrollen över kvaliteten som i huvudsak är riksdagens sak.

Det är viktigt att vi då och då ventilerar och diskuterar sjukvårdens förmåga att leva upp till de krav som olika diagnosgrupper har på sjukvården och att vi ska försäkra oss om att ha en kvalitet. Men vårt huvudsakliga ansvar är att svara på frågan: Har vi organiserat sjukvården så att det finns förutsättningar för de medborgare som har uppdrag runtom i

Prot. 2003/04:98
20 april

Svar på
interpellationer

landsting – eller i kommuner för den delen av vården som kommunerna är ansvariga för – att leva upp till det?

Jag tror att vi har anledning att fundera väldigt mycket på att stärka resurserna, ge tydliga anvisningar hur man ska göra, minska väntetider och öka tillgängligheten och vara öppen för organisatoriska förnyelser. Vi har mycket att göra där. Men ändå blir det till sist så att frågan om huruvida sjukvården lever upp till de krav patienterna ställer på oss måste ställas till dem som har medborgarnas uppdrag att svara för sjukvårdens organisation och kvalitet. Det är människor ute i landsting och kommuner.

Det blir en balansgång mellan vad vi bör diskutera här och vad vi bör ställa för krav på våra landstingsledamöter. Jag menar att vi har anledning att ställa höga krav på landstingen. De är ansvariga. Det handlar inte om att skylla ifrån sig. Det är bara att konstatera att vi i Sveriges riksdag har beslutat om en organisation. Då ska vi också kunna diskutera vilka krav vi ska ställa på sjukvården.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på interpellation 2003/04:399 om hemservice till äldre över 80 år

Anf. 69 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Inger Lundberg har frågat mig om jag är beredd att studera förutsättningarna för att stimulera hemservice åt personer över 80 år.

Utvecklingen inom äldreomsorgen under 1980- och 1990-talen har inneburit att andelen äldre som får hemtjänst i ordinärt boende har minskat kraftigt. Under de senaste åren har minskningen avstannat. Utvecklingen innebär att insatserna har koncentrerats till personlig omvårdnad medan möjligheterna att få hjälp med serviceinsatser har begränsats.

Samtidigt kan vi konstatera att många äldre människor under åldrandet får behov av hjälp med serviceinsatser av olika slag. När i livet som detta sker och hur omfattande behov som uppkommer beror främst på hälsa och funktionsförmåga hos den enskilde. Tillgång till hjälp med serviceinsatser är ibland en avgörande faktor för den äldres möjligheter att bo kvar i ordinärt boende och leva ett självständigt liv. I olika sammanhang har framförts att sådana insatser kan fungera förebyggande och kan bidra till att uppskjuta eller förhindra mer omfattande vård- och omsorgsbehov i ett senare skede.

Enligt gällande lagstiftning, socialtjänstlagen, ska kommunerna tillhandahålla stöd och hjälp i hemmet för äldre som behöver sådana insatser. Begreppet hemtjänst är inte definierat i lagtexten men av tidigare förarbeten framgår vilka insatser som ska ingå i hemtjänsten. Bland annat framgår att personlig omvårdnad ingår i hemtjänsten. Men det framgår också tydligt att hemtjänsten ska innefatta uppgifter av servicekaraktär, bland annat praktisk hjälp med hemmets skötsel, såsom städning och tvätt, tillredning av mat samt ärenden av olika slag som till exempel inköp. I socialtjänstlagen regleras också kommunens rätt att ta ut avgifter för bland annat insatser inom äldreomsorgen. Dessa regler syftar till att skydda den äldre mot för höga avgifter och därmed göra det möjligt för

alla som behöver sådana insatser att ta emot dem och inte behöva avstå av ekonomiska skäl.

Den parlamentariska äldreberedningen Senior 2005 har utrett förutsättningarna för kommunerna att tillhandahålla viss hemtjänst utan behovsprövning. Resultatet redovisas i slutbetänkandet *Äldrepolitik för framtiden. 100 steg för trygghet och utveckling med en åldrande befolkning* (SOU 2003:91) samt en särskild bilagedel med titeln *Service i hemmet*. Av redovisningen framgår att det dels finns kommunalrättsliga problem med att kommunerna erbjuder service i hemmet utan behovsprövning, dels att behovsprövningen är förutsättningen för att tjänster ska vara befriade från moms. Slutbetänkandet remissbehandlas för närvarande, och remisstiden går ut den 30 september 2004.

Regeringen har inlett diskussioner med företrädare för Svenska Kommunförbundet och Landstingsförbundet om möjligheterna att utveckla bland annat kvaliteten och tillgängligheten i vård och omsorg för äldre. Förutsättningarna för kommunerna att erbjuda hemtjänst utan den traditionella biståndsbedömningen är ett område som tas upp i dessa diskussioner. Ett viktigt underlag i detta arbete är materialet från Senior 2005.

Jag avser inte att vidta några ytterligare åtgärder i denna fråga innan remissbehandlingen och diskussionerna med Svenska Kommunförbundet är avslutade.

Anf. 70 INGER LUNDBERG (s):

Fru talman! Jag vill tacka ministern för svaret. Jag är glad över att ministern tar upp frågan om hemservice till äldre i diskussionerna med Kommunförbundet och Landstingsförbundet. Jag har naturligtvis respekt för att det inte vidtas åtgärder innan de är klara. Men jag är lite otålig.

Det gjordes ett riksintressant försök med hemservice i Örebro för nästan fyra år sedan. Jag tror att många är överens om att det är ett bekymmer att vi å ena sidan har ett växande behov av service åt äldre och å andra sidan har en utveckling där alltmer av hemtjänstens uppgifter äts upp av den kvalificerade omvårdnaden.

Det var just det som Kommunalarbetareförbundet såg när man drog i gång projektet 80-plus i Örebro. Låt mig påminna om vad det handlade om. Det handlade om att både ge bra jobb åt människor som varit långtidsarbetslösa och ge god service åt äldre.

Man startade i tre kommundelar i Örebro med att låta alla som var över 80 år köpa högst fyra timmars servicetjänster i månaden till ett pris av 75 kr i timmen. Det handlade om städning, fönsterputs, matlagning och andra praktiska uppgifter i hemmen. Det förekom ingen biståndsprövning. Försöket var mycket uppskattat. Jag tror att det var uppåt ett par hundra hushåll som utnyttjade tjänsten. De utnyttjade ett par timmar per månad. Det handlade ofta om tyngre städning.

Det är insatser som är viktigare än vad vi tror. 20–25 % av dem som är över 80 år orkar inte med de reguljära städuppgifterna i hemmet, och långt fler orkar inte med till exempel fönsterputs och en del andra riktigt tunga uppgifter. Samtidigt gav det jobb till två långtidsarbetslösa. Det var två personer som sedan kom ut på den öppna arbetsmarknaden.

Avsikten var från början i projektet att Örebro kommun, Länsarbetsnämnden i Örebro län och Kommunalarbetareförbundet på riksnivå skulle driva projektet tillsammans. Nu blev det Kommunal och Länsarbets-

Prot. 2003/04:98

20 april

Svar på
interpellationer

nämnden som fick driva det. Skälet till det var att kommunen inte fick gå in med en ekonomisk insats i projektet. Det blev överklagat, och det ansågs ligga utanför den kommunala kompetensen att gå in i projektet på det sättet. Det gick ändå bra. Kommunalarbetarna gjorde en ordentlig insats. Länsarbetsnämnden gick in med sin insats. Men ska det bli någonting av den här typen av verksamheter måste också kommunerna ha en reell möjlighet att gå in.

Jag tror också att det finns anledning att pröva om det inte fordras någon form av skattesubventioner. Vi vet hur hårt trängda kommunerna är av anspråk på andra områden. Det finns stora samhällsekonomiska vinster i att jobba på det sätt som kommunalarbetarna drog upp riktlinjerna för. Jag är väl medveten om att ministern inte sätter ned någon fot i dag. Men det vore spännande att höra om ministern ändå inte är öppen för att föra resonemang både kring frågan om den kommunala kompetensen och kring finansieringsfrågorna på längre sikt.

Anf. 71 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! För lite mer än ett år sedan skrev jag en debattartikel som publicerades på Dagens Nyheters debattsida. Problemet med den typen av artiklar är ofta att man inte själv sätter rubriken. Rubriken sätts ofta av redaktören. Rubriken ledde fram till en missuppfattning av syftet med artikeln, i varje fall i vissa kretsar.

Min tanke var just att peka på att man bör ta till vara just erfarenheterna från inte bara Örebro utan också andra kommuner som haft motsvarande verksamhet fast inte på samma sätt. Man har erbjudit olika former av utvecklad hemtjänst där man inte behovsprövar. Jag tyckte att det fanns anledning att gå vidare med detta.

Jag tror att vi i framtiden måste organisera verksamheten på det sättet att vi prövar vilket behov av stöd från kommunen som medborgaren har. Men det ska också finnas en möjlighet för mig som äldre att efterfråga en service av god kvalitet där jag kan lita på att det finns någon som tar ansvar för att det fungerar och där jag kan sätta min tillit till verksamheten. Vi behöver hitta ett sätt att komplettera den äldreomsorg som finns inom det nuvarande systemet med en möjlighet för mig som äldre att efterfråga en hemtjänst eller hemservice som kommunen kan organisera och överlåta till andra att driva men ändå ta ett ansvar för.

I vilken mån detta ska vara subventionerat och på vilket sätt man ska bedöma insatsen eller biståndet är en fråga som är viktig att diskutera. Senior 2005 har ju funderat på detta och redovisar olika förslag. Dessutom finns det en rad reservationer i utredningen kring alternativa modeller.

Jag tycker att det är viktigt att vi gör någonting åt detta. Jag är öppen för att diskutera frågan och dra nytta av det som händer i Örebro och det som har skett i andra kommuner. Det gäller att försöka skapa ett system där man kompletterar den äldreomsorg som är biståndsbedömd i dag med en service som kommunen kan arrangera och ställa till förfogande för mig som äldre där man också betalar ett subventionerat pris eller ett självkostnadspris. Om det ska subventioneras får vi problem med nuvarande regler i kommunallagen. Om det däremot bara handlar om att erbjuda det till självkostnadspris behöver man inte bekymra sig om kollisioner med kommunallagen. Men mer i detalj hur det ska gå till vill jag att

vi ska diskutera tillsammans med kommunerna. Jag hoppas att kunna redovisa en modell när våra diskussioner med Kommunförbundet är avklarade och när vi har fått in remissyttranden över utredningen.

Prot. 2003/04:98
20 april

*Svar på
interpellationer*

Anf. 72 INGER LUNDBERG (s):

Fru talman! Jag tycker att det är alldeles utmärkt att ministern tog upp debatten. Det är bra att vi får föra en lågmäld diskussion om de här frågorna i dag. Jag tror att det är viktiga frågor. Det handlar både om hur vi ska kunna erbjuda hemservice åt äldre och vilka sysselsättningstillfällen det kan ge.

Den första frågan handlar naturligtvis om att organisera och erbjuda ett utbud av tjänster. Men jag tror inte att man får blunda för att det också bör föras en diskussion om subventioner. Priserna för de här tjänsterna är inte låga på den vita marknaden. Det handlar om ca 225 kr i timmen. Det är inga problem för dem som är i yrkesaktiv ålder och där båda arbetar. Man avgör själv vilka tjänster man vill köpa. Men det är väldigt tufft för den utsatta pensionären. Man har kanske bara en pension i hushållet och är mer eller mindre tvungen att använda den här typen av tjänster för att orka med.

Jag tycker inte heller att vi ska blunda för att vi faktiskt äger ett allvarligt sysselsättningsproblem. Det behövs arbetsintensiva jobb som inte kräver så kvalificerad grundutbildning som de flesta jobben på arbetsmarknaden gör i dag. De borgerliga vill lösa detta med en generell avdragsrätt för arbetsintensiva tjänster i hemmen. Jag tror inte på det. Jag tror att vi läser in alltför stora delar av arbetskraften i jobb där man inte kommer vidare. Där har man inte samma skäl att gå in med en subvention som man har när det gäller de äldre.

Jag tror också att det finns väldigt speciella skäl att avlasta just hemtjänsten. Jag har varit ute en hel del i hemtjänsten och sett att den fungerar väldigt väl, men själva servicedelen fungerar inte så bra. Städningen kommer ofta på mellanhand. Man har gjort upp om städning hos en äldre, men dagen därpå är det någon som kommer hem från lasarettet och då måste hemtjänstens personal gå dit i stället för att utföra de här mer regelmässiga sysslorna. Om man kunde föra över dem till en annan organisation skulle det bli betydligt tryggare.

I Örebro tog man 75 kr i timmen för den här typen av tjänster. Då fanns det uppenbart en efterfrågan. Det är mycket möjligt att man kan gå en bit till och att 75 kr är lågt, men dessa 225 kr är sannolikt högt. Vi vet också att det är väldigt svårt att få kommunerna att orka med att ta mellanskillnaden. Så stort är trycket på kommunerna. Den som kanske har den största samhällsekonomiska glädjen av att vi kan öppna den här typen av arbetsmarknad är nog staten. Det är rimligt att staten tar ut en skatt på den här typen av tjänster, men det behöver kanske inte vara lika höga skatter som vi tar ut i dag. Man kanske kan ha någon form av subvention, till exempel det som seniorutredningen var inne på, nämligen att man avstår från att ta ut moms.

Fru talman! Det är en komplicerad fråga vi diskuterar. Jag tycker att det är värdefullt att vi har fått gå in i diskussionen. Jag ser fram emot de överläggningar som ministern har med de båda förbunden.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på interpellation 2003/04:425 om hjärnskador

Anf. 73 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Lars-Ivar Ericson har frågat mig vilka åtgärder jag avser vidta för att informera om och förebygga hjärnskador samt för att förbättra rehabiliteringen för dem som drabbats av hjärnskador.

I hälso- och sjukvårdslagen, HSL, klargörs vikten av förebyggande arbete. Med hälso- och sjukvård avses åtgärder för att medicinskt förebygga, utreda och behandla sjukdomar och skador. Vidare stadgas hälso- och sjukvårdens ansvar för habilitering och rehabilitering. Habilitering och rehabilitering samt tillhandahållande av hjälpmedel ska planeras i samverkan med den enskilde och av planen ska planerade och beslutade insatser framgå.

I april 1997 ställde sig riksdagen bakom de riktlinjer för prioriteringar inom hälso- och sjukvården som regeringen föreslagit i propositionen *Prioriteringar inom hälso- och sjukvården* (prop. 1996/97:60). Prioriteringsgrupperingen utgörs av etiska principer omsatta på sjukdomstillstånd och patientgrupper med olika behov. I prioriteringsgrupp ett ingår bland annat vård av svåra kroniska sjukdomar och vård av människor med nedsatt autonomi och i prioriteringsgrupp två återfinns prevention och rehabilitering/habilitering. Genom riksdagens beslut klargörs att den som har det största behovet av hälso- och sjukvård ska ges företräde till vården.

Det är i detta sammanhang viktigt att lyfta fram vinsterna av en fungerande samverkan. Genom en lagändring som trädde i kraft den 1 juli 2003 har kommuner och landsting getts befogenhet att i gemensam nämnd bland annat fullgöra uppgifter reglerade i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763), socialtjänstlagen (2001:453) och lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade. Samtidigt skärptes kraven på gemensam planering vid utskrivning från slutenvården genom ändringar i lagen (1990:1404) om kommunernas betalningsansvar för viss hälso- och sjukvård.

I propositionen *Finansiell samordning inom rehabiliteringsområdet* (prop. 2002/03:132) framhålls de vinster, för såväl individ som samhälle, som kan skapas av arbete i multidisciplinära team. Genom att i samverkan bygga upp en struktur av anpassade funktioner, såsom rehabiliteringsteam, skapas förutsättningar för tidiga utredningar och rehabiliteringsåtgärder. I detta sammanhang vill jag också framhålla att avstämningarna fyller en viktig funktion. Genom gemensamma möten, där den enskilde, försäkringskassan, den ansvarige läkaren, arbetsgivaren och företagshälsovården deltar, skapas förutsättningar att klarlägga det medicinska tillståndet, arbetsförmågan samt behovet av och möjligheterna till rehabilitering.

Socialstyrelsen är nationell expert- och tillsynsmyndighet för verksamhet som rör hälso- och sjukvård. Styrelsen har till exempel tagit fram nationella riktlinjer för strokesjukvården samt granskat hur hälso- och sjukvården tillämpat dessa. Socialstyrelsen har också fått i uppdrag att kartlägga tillgången till habilitering och rehabilitering för vuxna med funktionshinder. Rapporten har just inkommit till Socialdepartementet och är föremål för beredning. I detta sammanhang vill jag också fram-

hålla att Statens beredning för medicinsk utvärdering, SBU, fyller en viktig funktion i egenskap av utvärderare av sjukvårdens metoder.

Internationella utvärderingar visar att Sverige inom flera områden bedriver medicinsk forskning på högsta internationella nivå. Den medicinska forskningen förstärktes från 2004 genom ett resurstillskott till Vetenskapsrådet med 25 miljoner kronor. Staten träffade i juni 2003 ett nytt avtal, ALF, med sex landsting om samarbete kring grundutbildningen av läkare, medicinsk forskning och utveckling av hälso- och sjukvården.

Detta avtal medför att ersättningen till de aktuella landstingen för kliniskt inriktad medicinsk forskning höjs med 25 miljoner kronor från 2005. Jag vill också lyfta fram att flera forskningsfinansiärer under 2003 har beslutat att göra en gemensam satsning för att stärka Sveriges position inom neurovetenskap. Satsningen Swedish Brain Power omfattar totalt 100 miljoner kronor under fem år och syftar till att knyta ihop grundforskning och tillämpad vårdforskning för att kunna ställa tidigare diagnoser och erbjuda bättre behandling av neurorelaterade sjukdomar.

Avslutningsvis kan konstateras att landstingens ansvar inom prevention och rehabilitering har tydliggjorts på flera sätt och att regeringen, i olika sammanhang, har markerat vikten av utveckling inom dessa områden. Med utgångspunkt i detta förutsätter jag att landstingen nu aktivt arbetar vidare i enlighet med de riktlinjer för prioriteringar som riksdagen beslutat om. Jag avser att följa detta arbete med största intresse.

Anf. 74 LARS-IVAR ERICSON (c):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka ministern för ett intressant och utförligt svar. Jag ser den här interpellationsdebatten som en naturlig fortsättning på vårt samtal i januari, då vi diskuterade vården av yngre och medelålders dementa. Jag kan berätta att jag i går fick veta att det förhoppningsvis håller på att lossna lite på den fronten när det gäller kommunernas vilja att placera de boende. Jag nämnde ett fall där man hade nio platser men endast en placering. Nu finns det två där. Men vårdgivaren måste få flera boende före årets slut. Annars finns inte ekonomiska förutsättningar att fortsätta. Jag vill därför passa på att återigen vädja till ministern att i olika sammanhang bevaka att yngre och medelålders dementa slipper att vårdas tillsammans med 80- och 90-åringar.

Men demens är bara en del av det som kan drabba vår hjärna. Jag vill nu återgå till dagens interpellationsfråga. Det gäller först hur viktigt det är att informera och förebygga. Ministern berör i sitt svar vikten av förebyggande arbete, som klargörs i hälso- och sjukvårdslagen. Det vore intressant att få veta lite mer om detta förebyggande arbete. Handlar det om att förebygga hjärnskador genom bedrivande av folkhälsoarbete, där det visas hur det vi äter och dricker och hur droger och fysisk inaktivitet kan bidra till hjärnskador?

Hur ser ministern vidare på hjälmtvång för cyklister? Hjälmarna skulle rädda livet på 35 cyklister varje år, och tusentals cyklister skulle slippa men för livet i form av inlärningsproblem, talsvårigheter, domningar och koncentrationssvårigheter, allt orsakat av omkullkörning på cykel när cyklisten inte har haft hjälm på huvudet.

Så över till forskningen. Svensk forskning om hjärnan och dess sjukdomar har gott anseende i hela världen. Det är ändå paradoxalt nog så att

Prot. 2003/04:98
20 april

Svar på
interpellationer

staten satsar för lite på forskning. Framstående svenska hjärnforskare tvingas ofta åka runt i Europa och USA för att be om pengar till fortsatt forskning.

Man räknar med att i en genomsnittlig svensk forskargrupp måste en av fyra forskare använda hela sin arbetstid bara åt att söka bidrag. Den neurovetenskapliga forskningen får i USA 1 000 kr per invånare och år. I Sverige är motsvarande summa 100 kr.

Botemedel för våra vanligaste hjärnåkommor finns inom räckhåll. Det är inte fråga *om* gåtan kan lösas utan *om när*. Fanns det större resurser skulle vi kunna underlätta för dem som exempelvis drabbas av Parkinson och Alzheimer. Demenssjukdomarna är i dag något av en tickande bomb. Vår åldersstruktur i kombination med att vi lever allt längre väcker ekonomisk oro. Redan i dag kostar demenssjukdomarna mer än all cancer och alla hjärt-kärl-sjukdomar i Sverige. Anser verkligen ministern att vi satsar tillräckligt på forskning, och vilka är de forskningsfinansierare som under 2003 beslutade om en gemensam neurovetenskaplig forskningsinsats?

Anf. 75 CARL-AXEL JOHANSSON (m):

Fru talman! Jag blev intresserad av den här debatten när jag läste socialministerns svar. Det gäller närmast den tredje frågan om förbättrad rehabilitering av dem som drabbas av hjärnskador. I svaret pekar socialministern mycket riktigt på vinsterna av en fungerande samverkan, och så är det. Det är många olika kompetenser som måste till för att en rehabilitering ska fungera. Men socialministern skriver som om den gemensamma nämnden skulle lösa hela problemet med samverkan. Min fråga till socialministern är då: Finns det vid dags dato några landsting eller kommuner som inrättat sådana gemensamma nämnder som led i rehabiliteringen? Har man förstått signalen, eller vad har hänt? Finns det några gemensamma nämnder?

Den andra fråga där jag också skulle vilja höra lite om socialministerns synsätt gäller de avstämningsmöten som nu är lagstadgade för rehabilitering. Försäkringskassorna ska anordna dessa avstämningsmöten med alla berörda, där de olika arbetsgivarna och ansvarig läkare i företagshälsovården ska träffas vid längre sjukskrivningar, om jag minns rätt efter två till tre månader. Det är klart att det finns hjärnskadade som är i behov av rehabilitering, som har en arbetsgivare och som skulle kunna återgå i arbete.

Min andra fråga handlar om att jag saknar ett tidigt ansvar från arbetsförmedlingen, för det kan finnas rehabilitering som skulle kunna lyckas bättre om man tidigt fick titta på annan arbetsgivares möjligheter. Det kan man inte göra nu. Har socialministern för avsikt att väcka den frågan med arbetslivsminister Hans Karlsson? Jag har ställt frågan också till honom, men jag minns faktiskt inte riktigt hans svar. Jag hoppas ändå på ett svar här från socialministern.

En tredje fråga berör det förhållandet att det saknas en professur i rehabiliteringsmedicin vid Lunds universitet. Jag har ställt frågan till socialministern men fick från utbildningsminister Thomas Östros svaret att detta är universitetets ansvar. Må så vara, men det behövs kanske lite mer ekonomiska medel för universitet. Den signal som det ger att man inte har en professur i rehabiliteringsmedicin i en av våra rikaste landsändar

är väl ändå inte speciellt positiv. En sådan professur vore värdefull för rehabiliteringen, utbildningen och kunskaperna. Kommer socialministern att verka för att vi kan få en professur i rehabiliteringsmedicin vid Lunds universitet?

Prot. 2003/04:98
20 april

*Svar på
interpellationer*

Anf. 76 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Till Lars-Ivar Ericson vill jag säga att jag menar att det förebyggande arbetet på det här området i högsta grad handlar om vad vi kan kalla för folkhälsoarbete. Här handlar det just om att ta ett ansvar för att upplysa om betydelsen av att välja rätt kost, att undvika överkonsumtion av alkohol och naturligtvis också av andra droger.

Jag tror att det är jätteviktigt. Det handlar också om att diskutera möjligheten till ökad motion och fysisk aktivitet. Det är viktigt att detta påpekas, för den svenska sjukvården har ett ansvar också för folkhälsoarbetet. Vi ska inte separera sjukvårdens allmänna ansvar ifrån diskussionen om folkhälsa. Sjukvården, inte minst primärvården, har ett ansvar för att uppmärksamma folkhälsoarbetet och för att i dialog med patienterna ge stöd för bättre kost, ökad fysisk aktivitet och så vidare.

Sedan har jag faktiskt ingen uppfattning om hjälmvtång för cyklister. Jag har inte reflekterat över vad det skulle innebära, så jag vill gärna avstå från att svara på den frågan.

Satsas det tillräckligt på forskning? Nej, i någon mening kan man väl säga att så naturligtvis inte är fallet. Vi skulle behöva satsa mycket mer på forskning. Jag vill påpeka att det har tagits en rad initiativ för att öka forskningen och på att ansvaret för finansiering av forskningen inte bara är ett statligt ansvar. Det är inte bara staten som finansierar forskning utan det finns en rad intressenter som är med om att finansiera forskningen, vilket är viktigt att påpeka.

Vi kan säkert göra mer för att öka forskningen, men min poäng var att det under de senaste åren har tagits en rad initiativ för att öka resurserna, som jag nämnde.

Låt mig sedan kommentera några frågor som faktiskt inte är mitt ansvarsområde, men jag ska först ta det som är mitt ansvarsområde, nämligen de gemensamma nämnderna, eftersom det var en proposition som vi lade fram.

Jag vet att det finns diskussioner i flera landsting och ihop med flera kommuner att pröva möjligheten att upprätta gemensamma nämnder. Ingen har å ena sidan ännu beslutat om det, men å andra sidan gäller lagen från den 1 juli förra året, och det förs diskussioner på olika områden om möjligheten att pröva en gemensam nämnd. Jag tror att vi kommer att få se det under de kommande åren på flera olika områden där man nu har möjlighet att ha gemensamma nämnder, sannolikt också på det här området. Men än så länge finns det inga beslut fattade.

Sedan kommer jag då till de frågor som jag faktiskt inte har ansvar för. Vid de avstämningsmöten som ska hållas kan man, om jag förstår Carl-Axel Johanssons frågeställning rätt, också ha möjlighet att pröva huruvida man ska byta arbetsgivare. Det var det som var frågan – att aktivt arbeta för att göra det. Jag tycker att det vore rimligt att man fick den möjligheten, men eftersom det inte riktigt är mitt område skulle jag vilja be Carl-Axel Johansson att än en gång fråga arbetslivsministern och begära ett mer precist svar.

Detsamma gäller också frågan om en professur i rehabiliteringsmedicin. Visst tycker jag, som Carl-Axel Johansson, att det skulle vara förnämligt med en sådan professur, men vi kanske gemensamt ska fråga vilka förutsättningar som utbildningsministern har att stödja oss i den strävan.

Anf. 77 LARS-IVAR ERICSON (c):

Fru talman! Det var en helt vanlig dag på jobbet, men en dag då mitt liv skulle förändras på några sekunder. Jag drabbades av stroke.

Ja, så kan det låta när någon av de 19 000 som varje år får stroke ska berätta – om de kan berätta. Talförmågan kan ju också försvinna.

Förutom allt mänskligt lidande blir den totala årskostnaden för varje sådan årskull 10 miljarder. Tidigare svenska studier har visat att man årligen skulle kunna undvika 3 600 fall av förstagångsstroke i Sverige genom bättre uppföljning av personer med förhöjt blodtryck. Varför sker då inte denna uppföljning, som förutom att minska fysiskt och psykiskt lidande skulle spara mycket pengar? Är det möjligen en brist på helhets-syn? Blodtryckskontroller och blodtryckssänkande mediciner drabbar landstingsbudgeten, medan det är kommunerna som tjänar mest på att färre får stroke. Det första året efter stroke krävs sjukhusvård, men resten av livet är det framför allt hemtjänst och boende som kostar. Så hur ska vi få denna helhetssyn på strokesjukvården?

Vad gäller rehabilitering noterar jag att ministern i sitt svar tar upp hur viktigt det är med samverkan inom rehabiliteringsområdet. Det är också viktigt med tidiga rehabiliteringsinsatser vid hjärnskador. Rehabilitering är en färskvara. Det är viktigt med samverkan mellan läkare, sjukgymnaster, arbetsterapeuter och den grupp jag särskilt nämner i interpellationen, neuropsykologerna. Hur ska vi kunna avhjälpa bristen på denna viktiga resurs för att de drabbade ska få ett bättre liv? Rätt miljö och rätt kompetens är andra faktorer som hjälper till för att underlätta för att komma tillbaka till arbetslivet.

I detta sammanhang skulle jag vilja ha ministrerns syn på de sjukhusnedläggningar som sker i dag. Är inte centralisering till större enheter också en nackdel när det gäller rehabilitering av hjärnskadade? Många människor står redan i kö för rehabilitering. Finns det då inte risk för att köerna kommer att bli ännu längre om vi får ett mindre antal sjukhus?

Eftersom mitt huvudområde här i riksdagen är kulturen skulle jag vilja passa på att lyfta fram kulturens och idrottens betydelse inom vård och rehabilitering. Jag träffade en kvinna vars dotter drabbades av stroke när hon var 20 år. Tack vare ridsporten och målandet hade hon kunnat återvända till en del av det liv som hon haft tidigare.

Centerpartiet anser att kultur och idrott är viktiga bestämningsfaktorer för hälso- och sjukvård, och vi vill ha mera forskning om kulturens roll i rehabiliteringsprocessen. Vi vill också ha mera satsningar på kultur inom vården. Kulturupplevelser verkar nämligen läkande. Patienterna kan för en stund lämna smärtan och sjukdomen. Konstupplevelser och musikupplevelser ger bättre livskvalitet. Jag undrar: Vad har ministern för syn på kulturens betydelse för vård och rehabilitering av hjärnskadade?

Anf. 78 CARL-AXEL JOHANSSON (m):

Fru talman! Jag tackar socialministern för svaret. Lite funderingar får man ju ha: Varför har inte intresset varit större från kommuner och lands-ting än att man nu börjar eventuellt förbereda att bilda gemensamma nämnder? Anledningen till att jag frågar är att man faktiskt på många håll i landet ju redan haft fungerande projekt lokalt där man har löst de här samverkansformerna. På något sätt borde det kanske ha varit en naturlig väg att spinna vidare på detta och kanske hitta en annan form av finansieringssystem så att de här projekten hade kunnat få utvecklas alltmer i stället för gemensamma nämnder. Men vi får väl se vad som händer med det.

Att jag ställde frågan om avstämningsmöten till socialministern beror på att socialministern tog upp dessa i sitt svar. Det visar på ett intresse från socialministern och att dessa fyller en funktion. Det är väl jättebra att socialministern också säger att han gärna ser att en annan arbetsgivare tidigare skulle kunna kopplas in. Därför skulle kanske socialministern och jag tillsammans kunna göra en uppvaktning hos Hans Karlsson och få gehör för detta, och likadant när det gäller professuren i rehabiliteringsmedicin och Östros. Behovet finns ju där. Låt oss hjälpas åt och få fram det här!

Anf. 79 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Jag ska ta upp en tråd som Lars-Ivar Ericson var inne på och som jag tror är väldigt viktig, och det handlar om sjukhusen.

Det finns en väldigt missuppfattning om vad som händer när det gäller förändringen av sjukhusstrukturen i Sverige i dag. Jag har gått igenom de förslag som finns till förändringar, och de handlar nästan uteslutande om att flytta eller centralisera den tunga akutverksamheten för att frigöra resurser för det man kan kalla en sorts närsjukvård, just för att kunna ge stöd till kroniker och att kunna utveckla stödet till inte minst dem som arbetar eller som behöver rehabilitering eller habilitering.

Själv tanken med en förändring av sjukhusstrukturen är ju att försöka se till så att man finns nära de patienter där man behöver vara nära, men erbjuder absolut högsta medicinska kvalitet där den geografiska närheten egentligen är av andra- eller tredjehandsbetydelse, till exempel stora, tunga satsningar på akutkirurgi efter olyckor eller efter stora katastrofer. Då är det viktigt att man snabbt kommer till det bästa som kan erbjudas. Däremot för den dagliga eller regelbundna kontakten måste sjukhuset finnas nära.

Det finns säkerligen förändringar som man kan kritisera och som inte verkar vara väl genomtänkta, men att behålla den gamla sjukhusstrukturen överlag i Sverige innebär inte någon garanti för att vi får en väl fungerande habilitering eller rehabilitering eller ett gott stöd till de kroniskt sjuka. Det handlar om att organisera den nuvarande sjukhusvården på bästa sätt för att möta patienten där patienten behöver sjukvård.

Jag hörde en mycket aktiv kvinna i Gävleborg som har protesterat mot förändringar där. Hon sade: Sjukvård vill jag ha nära mig. Och då funderade jag på vad hon egentligen menade. Det är ju alldeles sant att mycket av sjukvården vill vi ha nära. Jag vill ha min familjeläkare nära. Jag vill, om jag är kroniskt sjuk, ha nära till att få stöd och hjälp. Men när det gäller att få stöd för en mycket stor operation, till exempel en by-

Prot. 2003/04:98

20 april

*Svar på
interpellationer*

passoperation eller kanske rentav en stor transplantation, då är närheten inte det viktigaste. Då kräver jag det bästa, det absolut bästa jag kan få av sjukvården. Det handlar om att balansera detta.

Jag vill gärna säga: Var lite försiktig i föreställningen om att gamla sjukhusstrukturer ger den bästa vården. Vi behöver tala med medborgarna, patienterna, och förbereda dem på förändringar. Moderniseringar av sjukvården kan behövas för att erbjuda den bästa vården. Därmed inte sagt att alla förändringar som är föreslagna skulle vara väl genomtänkta. Det finns säkert mycket att kritisera. Men överlag är den förändring som nu sker i svensk sjukvård till gagn för patienterna.

När vi talar om rehabilitering är det viktigt att ha ett brett grepp. Det är viktigt att vi inte bara talar om de direkt medicinska insatserna utan också om de sociala insatserna. Jag tycker också att det kan vara spännande att vidga begreppet och tala om kultur. En diskussion om kulturens insatser i vården skulle dock kräva en något längre debatt än vi har tid till nu.

Anf. 80 LARS-IVAR ERICSON (c):

Fru talman! Jag vill börja med att citera Kjell-Olof Feldt. Han säger så här: "Det är långt fler människor som går under på grund av att hjärnan slutar fungera än på grund av cancer."

Den sista utforskade kontinenten – så har någon sagt om hjärnan. Ja, mellan våra öron finns en märklig grå klump, och där växer våra tankar fram. Där styrs allt som händer i kroppen. Men vi vet ännu alltför lite om hur den fungerar. Däremot får vi varje dag påminnelser om hur det är när den inte fungerar.

I min interpellation har jag gett exempel på flera sjukdomar som drabbar oss själva eller någon som vi känner. Jag konstaterar att ministern i sitt svar har lovat att följa frågorna om prevention, vård och rehabilitering med största intresse, och det är viktigt. Även när det gäller hjärnan och dess sjukdomar måste vi ta till oss devisen "allting är möjligt". "Omöjligt" kan omöjligt användas om framtiden.

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Svar på interpellation 2003/04:416 om Försvarsmaktens grundorganisation

Anf. 81 Försvarsminister LENI BJÖRKLUND (s):

Fru talman! Allan Widman har ställt fem frågor till mig om vilka åtgärder jag avser att vidta i olika avseenden när det gäller underlaget till Försvarsmaktens grundorganisation i försvarsbeslutet.

Allan Widmans första fråga gäller om regeringen i praktiken kommer att frångå det beslut som riksdagen fattat avseende Försvarsmaktens uppgifter. Riksdagen har beslutat om uppgifter för Försvarsmakten. Självklart kommer den grundorganisation som föreslås att svara mot de uppgifter som föreslås i samma proposition. Samtidigt är det viktigt att säga att det inte finns någon direkt koppling mellan myndighetens upp-

gifter och lokaliseringen av dess enheter i fred. Försvarmakten ska fullgöra sina uppgifter oavsett var i landet enheterna är lokaliserade.

Den andra frågan gäller spårbarheten mellan den särskilda arbetsgruppens, AG GRO, förslag och regeringens proposition. Här vill jag klargöra att arbetsgruppen ska redovisa sitt underlag till Regeringskansliet. Detta material ska utgöra ett av underlagen till regeringens försvarsbeslutsproposition. Underlaget kommer att vara tillgängligt, vilket möjliggör spårbarhet mellan regeringens proposition och arbetsgruppens arbete.

Den tredje frågan gäller hur Försvarmaktens företrädare ska kunna uttrycka en avvikande mening i arbetsgruppens förslag till ny grundorganisation. Inom de ramar som framgår av regeringens beslut och de kompletterande departementsbesluten bestämmer arbetsgruppen själv sina arbetsformer.

Den fjärde frågan gäller vilka möjligheter Försvarmakten har att som myndighet lägga fram ett strikt professionellt förslag på ny grundorganisation.

Regeringen uppdrog i juni 2003 åt Försvarmakten att inför försvarsbeslutsarbetet redovisa ett principförslag avseende den framtida grundorganisationen. I sitt beslut anförde regeringen att Försvarmakten inte skulle behandla enskilda organisationsenheter eller deras lokalisering. Myndigheten lämnade denna redovisning den 27 februari i år i budgetunderlaget för 2005. I augusti 2003 beslutade regeringen att underlag om detaljutformningen av grundorganisationen skulle utarbetas av AG GRO.

När det gäller den femte frågan, om att utkräva ansvar av myndigheten i efterhand, vill jag betona att arbetet med Försvarmaktens grundorganisation inte förändrar myndighetens ansvar i något avseende.

Avslutningsvis vill jag påpeka att riksdagen ska ta ställning till regeringens förslag till ny utformning av grundorganisationen, inte Försvarmaktens eller arbetsgruppens förslag.

Mot ovanstående bakgrund anser jag att det inte finns anledning att vidta några åtgärder i den riktning som Allan Widman avser.

Anf. 82 ALLAN WIDMAN (fp):

Fru talman! Det är inte den första debatten som försvarsministern och undertecknad har beträffande arbetsgruppen för grundorganisationen. Vi hade en sådan också under hösten, och sedan har arbetet fortskridit. Den här arbetsgruppen är någonting så unikt som en försvarsarbetsgrupp med regionalpolitiska och arbetsmarknadspolitiska direktiv. Det är inte någon huvuduppgift för den svenska försvarmakten att bedriva verksamhet inom sådana politikområden.

Jag blir något uppbragt när jag läser svaret från ministern där det står att det inte spelar någon direkt roll för myndighetens sätt att lösa uppgifterna var våra olika fredstida förband finns. Det är märkligt mot bakgrund av att åtminstone reskostnader för värnpliktiga och officerare naturligtvis har en stor betydelse för hur mycket utrymme vi ska ha kvar i Försvarmakten att bedriva sådan verksamhet som står i överensstämmelse med huvuduppgifterna, nämligen förbereda oss för väpnade angrepp, stödja det civila samhället i fredstid med mera. Visst måste det ha en stor betydelse för vår möjlighet att lösa dessa uppgifter huruvida vi till exempel har eller inte har fredstida förband i Stockholmsområdet eller på

Prot. 2003/04:98
20 april

Svar på
interpellationer

Gotland. Det är självklart att det inte bara är av betydelse utan i vissa fall också direkt avgörande för våra möjligheter att fungera.

Överbefälhavaren har tydligt under processens gång givit uttryck för att han och Försvarsmakten inte vill ta ansvar för den prislapp som följer av arbetsmarknads- och regionalpolitiken i den nya grundorganisationen. Av detta kan man dra två slutsatser. Den första och viktigaste slutsatsen är att han i vart fall, även om regeringen inte gör det, ser ett tydligt samband mellan regional- och arbetsmarknadspolitikens integrering i detta arbete och de kostnader som det innebär för skattebetalarna i andra ändan.

För det andra antyds också redan här av myndigheten ett potentiellt alibi: När eller om försvarsbeslutet 2004 spricker – som många försvarsbeslut har gjort på grund av små ekonomiska marginaler och ändrade förutsättningar på olika sätt – ligger det naturligtvis nära till hands att hänvisa till att alla de förslag som gällde grundorganisationen var politiskt förankrade på ett mycket tidigt stadium.

Beträffande frågan om underlaget från AG GRO kommer att offentliggöras har jag inte fått något tydligt svar. I svaret sägs att underlaget – inte förslaget utan underlaget – som regeringen kommer att skicka över till riksdagen kommer att vara tillgängligt. Det förstod jag själv. På den punkten vill jag upprepa min fråga: Kommer arbetsgruppens förslag att offentliggöras? Det är viktigt just för spårbarheten, både för skattebetalarna och för riksdagen.

Svar ges däremot tydligt när det gäller att Försvarsmakten inte får lägga fram något eget förslag rensat från regional- och arbetsmarknadspolitik. Det är mycket tydligt, och det är att beklaga att Sveriges skattebetalare inte får se det försvarsbästa alternativet.

Fru talman! Vi har en regering som när det gäller internationella insatser springer på alla bollar. Vi ska åka till Sudan, till Afghanistan, till Bosnien, till Liberia med mera. Samtidigt med detta representerar regeringen också en rad andra visioner. Hans Dahlgren på UD berättar att han anser att Sverige fullt ut ska delta i det strukturella samarbetet. I nästa sekund berättar Göran Persson för alla som vill lyssna att försvaret ska spara 3 miljarder. Ovanpå allt detta vill uppenbarligen Socialdemokraterna bedriva näringspolitik, regionalpolitik och arbetsmarknadspolitik om de återstående anslagen. Detta är inte trovärdigt.

Anf. 83 Försvarsminister LENI BJÖRKLUND (s):

Fru talman! Som Allan Widman sade är det inte första gången vi debatterar den här frågan. Det var inte så många månader sedan vi förde precis samma samtal. Jag är fortfarande lika förvånad när jag lyssnar till det Allan Widman säger.

Gör man större förändringar av Försvarsmaktens grundorganisation – och det har ÖB föreslagit, vare sig vi ger mer pengar till Försvarsmakten eller minskar anslagen dit – kommer en sådan förändring att påverka många både enskilda och familjer. Det gäller naturligtvis främst dem som arbetar i Försvarsmakten. Men också en lång rad andra verksamheter påverkas på de orter där verksamhet bedrivs.

Det är då viktigt att de underlag som presenteras för regeringen av arbetsgruppen också tar upp de avvägningar som är av stor samhällelig betydelse även utanför det försvarspolitiska området. Det gäller bland

annat miljöaspekter och regionalpolitiska aspekter. Regeringen kan aldrig fransäga sig ansvaret för en helhet när man kommer till riksdagen med ett försvarspolitiskt ställningstagande utan måste väga in alla relevanta aspekter.

En av dem är regionalpolitiska hänsyn. För att det beslutsunderlag som regeringen behöver ska vara så fullständigt som möjligt – det är klart att hundra procent fullständigt kan aldrig några underlag vara – krävs att arbetsgruppen, som består av bred kompetens från både Regeringskansliet och Försvarsmakten, också kan väga in den typen av synpunkter.

När det gäller materialet från AG GRO blir det materialet tillgängligt i samband med att försvarsbeslutspropositionen överlämnas till riksdagen.

Anf. 84 ALLAN WIDMAN (fp):

Fru talman! Jag väljer att tolka det sista som försvarsministern säger som att det förslag som arbetsgruppen lämnar efter sig blir offentliggjort. Det tycker jag är mycket bra. Jag välkomnar det. Är det så att jag därmed har gjort en alltför djärv tolkning hoppas jag att vi kan fortsätta att diskutera detta något ytterligare.

När man lyssnar på försvarsministern inställer sig frågan: Varför bekostar vi ett försvar som årligen kostar ungefär 40 miljarder kronor? Den frågan har riksdagen besvarat på ett mycket tydligt sätt. Vi har utsett fyra huvuduppgifter för verksamheten som den ska lösa.

Jag försökte mot slutet av mitt förra anförande illustrera hur svår denna uppgift blir när försvarsekonomi krymper och vi samtidigt från politiskt håll lastar på nya uppgifter. I det sammanhanget vill jag understryka att det är dubbelt viktigt att de pengar vi avsätter verkligen används för de ändamål som var avsedda.

ÖB är ganska nytillträdd. Jag utgår från att regeringen åtminstone fortfarande har ett stort förtroende för honom. När han går ut och säger att det kommer att kosta stora pengar att ta dessa hänsyn måste väl också försvarsministern förstå att de andra målen med verksamheten därmed blir trängda.

Det är ingen tvekan om att när man bakar in andra för försvaret ovidkommande hänsyn i planeringsprocessen innebär det också, låt vara på ett indirekt sätt, att man åsidosätter de huvuduppgifter som riksdagen har fastställt. Detta är inte bra.

Det är inte heller bra att vi har en sammansättning i gruppen som består av representanter både från de politiska instanserna och från själva myndigheten. Det är självklart att en sådan konstruktion suddar ut den konstitutionella ansvarsuppdelning som var tänkt och förutsatt.

Samtidigt som det ger förutsättningar för en försvarsmakt som ska ta ansvar för beslutet de kommande åren och för att det genomförs på bästa möjliga sätt ger det denna försvarsmakt förutsättningar att säga: Jo då, de här förslagen var på alla punkter redan politiskt förankrade långt innan beslutet fattades.

Därmed ges en möjlighet att avhända sig ett ansvar som enligt vår ordning myndigheten skulle burit.

Prot. 2003/04:98
20 april

*Svar på
interpellationer*

Anf. 85 Försvarsminister LENI BJÖRKLUND (s):

Fru talman! Jag är ledsn över att vårt försvar i själva grundfrågan har en roll och uppgift i vårt samhälle. Vi har en gång haft över 100 enheter i det här landet där vi bedrev utbildningsverksamhet och är nu nere på 30. Om överbefälhavaren får mer pengar vill han ändå att en tredjedel av de utbildningsplattformarna ska försvinna.

Det är klart att det har gjorts många överväganden när man har gjort reduktionen från 100 enheter ned till 30. Jag har haft förmånen att lyssna på kommunernas företrädare när de har presenterat verksamheten. Jag kan på den genomgången förstå att det inte längre finns några ställen som är dåliga för att bedriva utbildning.

Det finns också inte ett enda ställe som inte har betydelse för den ort och det ställe där verksamheten bedrivs. Det är ett ganska komplicerat spel att bestämma hur en fortsatt reduktion ska se ut.

De uppgifter vi har är att försvara vårt lands territoriella integritet och att bidra till en internationell fred och säkerhet. Den typen av uppgifter ska naturligtvis fullföljas även om utbildningen koncentreras till en tredjedel eller hälften så många orter som verksamheten i dag bedrivs på.

Jag är alldeles övertygad om att när riksdagen väl har fattat ett försvarspolitiskt beslut och regeringen sedan överlämnar det ärendet för handläggning och genomförande i Försvarsmakten kommer man att genomföra det beslut som riksdagen har fattat. Jag har inga som helst tvivel på den punkten.

Det finns inga myndigheter i vårt land som kan vetera riksdagens beslut och säga: Eftersom riksdagen har fattat ett sådant beslut kan vi tyvärr inte uppfylla det. Så går det inte till i Sverige.

Anf. 86 ALLAN WIDMAN (fp):

Fru talman! Nej, kanske inte på ett formellt plan. Men jag menar att det är alldeles klart att enligt ÖB kommer Försvarsmakten inte att ta ansvar för det som man uppfattar som arbetsmarknadspolitiska och regionalpolitiska avvägningar. Det är klart att vi ändå kan säga: Man kan aldrig vetera de beslut som riksdagen kommer fram till. Men den förklaring som kommer att ges till samhället och skattebetalarna kommer att vara den förklaring som jag nyss antytt.

Jag slås ändå av att försvarsministern när hon beskriver utvecklingen av den svenska försvarsmakten utgår ifrån hur många förbandsorter vi har haft. Vi har haft 100. Nu är vi nere på 30. Snart har vi bara 19 eller 20 kvar om något av de huvudalternativ som nu utreds blir verklighet. Jag förstår att det underliggande resonemanget är att ju färre förbandsorter vi har, desto hårdare regionalpolitiska och arbetsmarknadspolitiska prioriteringar måste vi göra.

Den bild som du tecknar här är inte riktig. Den riktiga bilden för oss som är intresserade av att försvaret levererar den säkerhet och trygghet som svenska medborgare efterlyser är att utgå från den kapacitet och den förmåga försvaret har. När du säger att man går från 100 till 30 motsvaras det också av att resurserna har minskat i motsvarande mån. Jag menar att det då är dubbelt viktigt att vi ser försvarets lokalisering i perspektivet av förmågan. När vi sätter ut förbanden på kartan över landet måste vi fråga oss själva: Var någonstans löser de bäst sina uppgifter?

Anf. 87 Försvarsminister LENI BJÖRKLUND (s):

Fru talman! Utgångspunkten för beredningen är det kliniska förslag som ÖB har levererat i samband med budgetunderlaget. Där finns inga hänsyn till några bindningar annat än de militära uppgifterna och vilka behov man kan fylla med olika ekonomiska nivåer.

Sedan föreslår ÖB en kraftig reduktion av antalet orter där vi ska vara verksamma och antalet förband. Då kommer nästa fråga. I valet av de orterna är det naturligtvis det försvarsunderlag som ÖB har levererat som är grundläggande.

Det finns också avvägningar som måste göras. Hur mycket kan man öka verksamheten på övningsområdena utan att det blir miljöstörningar? Det kommer att finnas orter med mycket likartade förhållanden som står emot varandra. Då kan också de regionalpolitiska aspekterna spela en roll.

Men det viktiga är att vi som sitter i riksdagen eller regeringen inte kan uppträda här i kammaren, fatta våra beslut, segla ut och låta människorna på de orter och i de områden det handlar om sitta där utan att vi över huvud taget har brytt oss om deras situation. Det är oansvarigt.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 2003/04:98

20 april

*Svar på
interpellationer*

15 § Svar på interpellation 2003/04:400 om EU:s asylprocedurdirektiv samt skyddsgrundsdirektivet

Anf. 88 Statsrådet BARBRO HOLMBERG (s):

Fru talman! Gustav Fridolin har ställt ett antal frågor till mig om hur jag kommer att agera för att synpunkter från FN:s flyktingkommissarie och ett antal människorättsorganisationer ska beaktas i EU:s direktiv om asylprocedurer respektive skyddsgrunder, samt hur dessa direktiv ska leda till att asylrätten värnas och så att den svenska asylrätten inte blir mer restriktiv och mindre human.

Alla medlemsstater i EU är sedan länge bundna av de internationella förpliktelser som följer framför allt av 1951 års konvention om flyktingars rättsliga ställning, Genèvekonventionen, och den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Dessa förpliktelser är också fastlagda i EU:s fördrag.

Den harmonisering av asylreglerna som EU:s medlemsstater har arbetat med de senaste åren innebär ytterligare ett steg i att stärka asylrätten i vår del av världen. Vi har redan nått en god bit på väg genom gemensamma regler för bland annat mottagande av asylsökande och tillfälligt skydd. De två aktuella direktiven om skyddsgrunder och asyلفörfaranden får dock betecknas som de mest centrala på området.

När det gäller skyddsgrundsdirektivet nådde rådet i mars en politisk överenskommelse. Denna innebär bland annat att begreppet ”skyddsbehövande i övrigt” som en särskild skyddsstatus nu införs i alla medlemsstater. Vidare har icke-statlig förföljelse samt förföljelse på grund av kön och sexuell läggning godtagits som flyktinggrundande förföljelse av alla medlemsstater. Utöver detta lägger direktivet också fast gemensamma miniminormer för bland annat sociala rättigheter.

De förpliktelser som staterna har på detta område genom folkrätt och nationell rätt gäller fortsättningsvis, även om de inte finns reglerade i detta direktiv.

Det direktiv som ännu är under förhandling är asylprocedurdirektivet. Alla medlemsstater är redan bundna av de internationella rättsregler som ligger till grund för direktivet. Direktivet ersätter inte på något sätt dessa förpliktelser. Givetvis är utgångspunkten att de stater som ingår i EU har asylsystem som inte äventyrar rättssäkerheten.

När det sedan gäller förhandlingsresultatet finns en långtgående sam- syn på viktiga punkter som till exempel rätt till rättshjälp, intervju och tolk. Detta är områden som är centrala i direktivet och innebär stora framsteg i sak. I den här delen kan jag också hänvisa till de svar jag givit på Kalle Larssons fråga i december i fjol, 2003/04:352, och på hans in- terpellation i februari i år, 2003/04:259.

Det finns även områden där medlemsstaterna har svårt att komma överens, eftersom asylprocedurdirektivet ska jämka samman många olika rättssystem och förvaltningstraditioner. Det är skälet till att det har visat sig vara svårt att finna gemensamma regler som passar alla stater. Jag hyser dock hopp om att vi ska nå godtagbara lösningar även i dessa frå- gor. Direktivet är dessutom ett första steg och blir en grund för fortsatt harmonisering av den europeiska asylpolitiken.

Samverkan med UNHCR är en viktig och naturlig del i harmonise- ringsarbetet. Såväl kommissionen som medlemsstaterna har kontinuer- liga kontakter med UNHCR. Vi har även utbyte med frivilligorganisat- ioner i frågan. UNHCR:s synpunkter har stor betydelse för arbetet.

Genom EU:s asylharmonisering lägger vi fast en gemensam grund för vilka regler som gäller för den som söker skydd i någon av medlemssta- terna. Inte minst får det betydelse för nya medlemsstater. Denna gemen- samma grund bygger på och uppfyller de internationella skyddsreglerna, vilket i sig är utgångspunkten för en human och rättssäker asylpolitik i hela unionen.

Anf. 89 GUSTAV FRIDOLIN (mp):

Fru talman! Som migrationsministern konstaterade ställde jag i min interpellation ett antal frågor. Jag försöker i dem vara så precis som möj- ligt för att kunna få de svar som önskas av kammaren så att riksdagen kan få veta vad som egentligen är på gång med tanke på den kritik som riktas mot skyddsgrundsdirektivet men framför allt asylprocedurdirekti- vet från UNHCR och människorättsorganisationer.

Jag frågade på vilket sätt Barbro Holmberg tänker agera för att kriti- ken ska leda till förändringar i direktiven. Jag konstaterar att några såd- ana aviserade ageranden för att nå förändringar inte redovisas i Barbro Holmbergs svar.

Jag ställde också frågor som gick in mer på den kritik som hade kommit. Jag frågade på vilket sätt Barbro Holmberg tänker säkerställa att de diskuterade direktiven inte leder till en sänkt ambitionsnivå i det glo- bala asylsystemet.

Jag frågade på vilket sätt Barbro Holmberg tänker säkerställa att mi- niminormerna i dessa direktiv inte blir gällande flyktingpolitik, utan att de blir just miniminormer, det vill säga golv och inte tak, för flyktingpo- litiken. Jag ställde frågan hur Barbro Holmberg avser att garantera att

direktiven inte i förlängningen leder till en mer restriktiv och mindre human svensk flyktingpolitik och asylprövning.

Jag konstaterar att jag på de tre sista frågorna inte ens fick en ansats till svar i det som lästes upp av Barbro Holmberg.

Bakgrunden till min interpellation är ju den kritik som riktats mot skyddsgrundsdirektivet och asylprocedurdirektivet dels från frivilligorganisationer och människorättsorganisationer – jag kan nämna Amnesty, Rädda Barnen, kyrkorna med flera – dels från UNHCR, FN:s flyktingkommissariat. Kritiken är ju inte av det ljumma och snälla slaget. Lubbers, som är FN:s flyktingkommissarie, säger att asylprocedurdirektivet kan leda till en hel erosion av det globala asylsystemet. Han säger att det kan sätta flyktingars liv i risk.

Man kan då tänka sig att man skulle kunna få ett svar på frågan hur den här kritiken skulle leda till förändringar. I stället ger Barbro Holmberg återigen en uppvisning i hur man använder orden utan att säga någonting.

Jag läser ur svaret: Alla medlemsstater, säger Barbro Holmberg, är redan bundna av de internationella rättsregler som ligger till grund för direktivet. Direktivet ersätter inte på något sätt dessa förpliktelser. Givetvis är utgångspunkten att de stater som ingår i EU har asylsystem som inte äventyrar rättssäkerheten.

Gott är väl det. Men vad väger Barbro Holmbergs ord mot expertisen FN:s flyktingkommissarie? Han menar att staterna just mot bakgrund av asylprocedurdirektivet riskerar att gå ifrån sina förpliktelser enligt internationella avtal, att staterna riskerar att skapa en mer inhuman situation och att detta riskerar en erosion av hela asylsystemet.

Hur väger man in den kritiken från UNHCR i sitt arbete?

Lite längre ned i svaret står det: Samverkan med UNHCR är en viktig och naturlig del i harmoniseringsarbetet. Såväl kommissionen som medlemsstaterna har kontinuerliga kontakter med UNHCR. Vi har även ett utbyte med frivilligorganisationer i frågan. UNHCR:s synpunkter har stor betydelse för arbetet.

Det kan du väl ändå inte mena. På vilket sätt har UNHCR:s synpunkter haft stor betydelse för arbetet om resultatet kritiseras för att sänka hela den globala standarden i asylsystemet och för att sätta flyktingars liv i risk? Är det UNHCR:s inverkan som lett till de förändringar som man nu kritiserar? Givetvis inte.

Fru talman! Det finns tre delar i direktivet som blivit särskilt hårt kritiserade. Det är dels idén om så kallade säkra länder, dels i förlängningen därav säkra tredjeländer och dels frågan om man kan få stanna kvar i landet under den tid man driver en överklagningsprocess.

Jag vill ha svar från Barbro Holmberg här i kväll på om den här kritiken kommer att leda till några förändringar i EU:s asylprocedurdirektiv eller om Barbro Holmberg kommer att driva några sådana förändringar på mötet nästa vecka.

Anf. 90 Statsrådet BARBRO HOLMBERG (s):

Fru talman! Det är många frågor på en gång. Faktum är att jag tycker att jag har svarat på väldigt många av dem. På vilket sätt har UNHCR påverkat direktivet? Jo, det är till exempel så att Sverige i väldigt hög grad har arbetat tillsammans med UNHCR och drivit många av de krav

som UNHCR har ställt upp. Jag kan ta några exempel. Det är också ett svar på frågan hur man kan säkerställa att det inte blir en mer restriktiv tolkning av Genèvekonventionen och de internationella förpliktelserna.

Återigen vill jag lyfta fram det som man har uppnått i skyddsgrundsdirektivet, som vi nu har nått en politisk överenskommelse om. Det ger oss en gemensam definition av flyktningbegreppet. Och på några punkter, några oerhört viktiga punkter, går detta utöver det som stadgas i Genèvekonventionen, något som också UNHCR har drivit och som Sverige har drivit. Det är till exempel att vi har fått in att också förföljelse från grupper och organisationer, alltså inte bara statlig förföljelse, kommer att utgöra grund för flyktingskap. Det är ett oerhört stort framsteg.

Det är det också att vi faktiskt i Europa har enats om en definition av alternativt skyddsbehövande, det vill säga att vi, alla de europeiska länderna, anser att Genèvekonventionen inte räcker för att ge människor det skydd de behöver. Man måste komplettera Genèvekonventionen med alternativa skyddsgrunder. Det är något som vi har enats om, och det är ett enormt stort framsteg.

Det är också det som jag nämnde om förföljelse på grund av kön och sexuell läggning och att det också kan grunda flyktingskap. När Genèvekonventionen skrevs för 50 år sedan kan man säga att den skrevs av män för män. En flykting sågs som en man. Man såg inte att kvinnor kan förföljas, alltså att uttrycken för förföljelse kan se väldigt olika ut när det gäller kvinnor. Förföljelse på grund av sexuell läggning var en diskussion som över huvud taget inte fanns med. Det är en utvidgning av Genèvekonventionen, och alla de här punkterna är också sådant som vi tillsammans med UNHCR har framfört i förhandlingarna.

När det sedan gäller direktivet om asylprocedurerna vill jag betona en sak. Det är inte färdigförhandlat. Det är ännu många öppna frågor. Bland annat är det de punkter som FN:s flyktingkommissarie just pekar på. Det är fortfarande öppna frågor. Men det finns en rad olika punkter där vi har enats om viktiga grundprinciper. Det skrev jag också i svaret. Det är att asylsökande ska ha rätt till rättshjälp. Den rätten har man inte i andra länder – man har inte *rätten*. Asylsökande ska också ha rätt till personlig intervju. Det är också något som finns i det material som UNHCR pekar på. Vikten av individuell behandling i varje enskilt ärende finns inte inskrivet i många länder.

Det är vidare att en asylsökande ska ha rätt till tolk och att en asylsökande ska ha rätt till information på ett språk som han förstår etcetera. Det är en rad olika viktiga grundprinciper som det är angeläget att fastställa i vårt gemensamma arbete med att harmonisera asyl- och migrationspolitiken.

Anf. 91 GUSTAV FRIDOLIN (mp):

Fru talman! När man lyssnar till Barbro Holmberg får man bilden att några bygger en fästning runt Europa. Och medan det arbetet pågår fokuserar Barbro Holmberg inte på själva fästningsbyggandet utan på de få, små hål i muren som fortfarande finns kvar. Hon pekar på dem och säger: Titta vad bra – man kan ju faktiskt se igenom!

Jag förnekar inte att det i skyddsgrundsdirektivet finns vissa saker som kan leda till en framgång i vissa länder. Jag förnekar inte att man på några punkter lyckats flytta fram positionerna. Men i huvudsak innebär skyddsgrundsdirektivet och asylprocedurdirektivet ett stort bakslag för oss som på allvar tror på humanism och rättssäkerhet i asylsystemet.

Det är jag inte ensam om att säga. Jag upprepar igen vad UNHCR:s kritik går ut på. Asylprocedurdirektivet som det står riskerar att leda till en global erosion av hela asylsystemet. Det riskerar att sätta flyktingars liv i fara. Dessutom pekar Ruud Lubbers, FN:s flyktingkommissarie, på ett par punkter där det inte stämmer överens med den internationella rätt som vi tillsammans har slagit fast.

Det är möjligt att Barbro Holmberg upplever att hon har svarat på några frågor. Men vissa svar har jag definitivt inte fått. Precis som Barbro Holmberg säger är asylprocedurdirektivet ännu inte färdigförhandlat. Vi väntar på ett nytt ministerrådsmöte eftersom allt det här ska hastas igenom innan de nya medlemsländerna är med i EU. På det ministerrådsmötet kommer ju de frågor som jag lyfte fram i mitt förra anförande att tas upp. Där kommer frågan om de säkra länderna, alltså det som i vissa länder uttrycks genom listor på länder som man ganska slentrianmässigt kan direktavvisa folk till.

Detsamma gäller frågan om de säkra tredjeländerna. Man kan alltså avvisa folk direkt till länder som de har besökt på vägen till det land som de söker asyl i. Vi har också frågan om att asylsökande som får avslag ska kunna skickas tillbaka till ursprungslandet medan deras fall fortfarande överprövas i EU-landet.

Dessa frågor kommer att behandlas på nästa ministerrådsmöte, och hur jag än lyssnade på vad Barbro Holmberg sade kunde jag inte höra att hon berättade hur Sverige kommer att agera för att få de här frågorna avgjorda i enlighet med vad UNHCR har sagt. De har alltså talat om att få bort begreppet "säkra länder", eller åtminstone mildra det, att få bort begreppet "säkra tredjeländer", eller åtminstone mildra det, och att få bort den här möjligheten att avvisa människor vilkas överklagandetid fortfarande löper, eller åtminstone mildra det. Jag hörde inte hur Barbro Holmberg har tänkt agera på ministerrådsmötet för att se till att UNHCR:s kritik faktiskt leder till någonting, att det faktiskt leder till att EU inte blir de som tar ett steg som innebär att hela det globala asylsystemet raseras.

Anf. 92 Statsrådet BARBRO HOLMBERG (s):

Fru talman! Hur man kan säga att mitt inlägg gav bilden av en "Fästning Europa" är för mig faktiskt inte riktigt möjligt att förstå. Vad jag försöker förklara är att alla länder i EU är bundna av Genèvekonventionen samt andra internationella förpliktelser och Europakonventionen. De förhandlingar vi har i EU om harmoniseringen av asylpolitiken handlar om att utvidga den här rätten. Hur man kan säga att det handlar om en "Fästning Europa" är som sagt något obegripligt.

Ja, UNHCR har riktat kritik på en rad olika punkter. Bland annat har man lyft fram just vikten av att det alltid ska vara en individuell prövning. Det är grunden i asylrätten, och det är något som Sverige har drivit mycket konsekvent genom hela arbetet med de olika direktiven. Man har

också kritik när det gäller kriterier för säkra tredjeländer och när det gäller rätten att stanna kvar vid ett överklagande.

När det gäller säkra tredjeländer handlar det ju inte alls om att få bort begreppet, som Gustav Fridolin säger. Begreppet "säkra tredjeländer" är en del av den internationella flyktingrätten, och det är inte heller någonting som FN:s flyktingkommissarie över huvud taget kritiserar. Det är en del av den internationella flyktingrätten att man ska söka asyl i det första säkra asylland man kommer till. Däremot har flyktingkommissarien varit kritisk när det gäller hur det här begreppet ska tillämpas, hur det ska tolkas. Det är där som man så att säga sätter in kritiken.

Sedan gäller det rätten till överklagande. Direktivet slår väldigt tydligt fast att alla ska ha rätt till överklagande. Man slår fast rätten till en tvåinstansprövning. Man ska också ha rätt att stanna kvar i landet vid ett överklagande. Men det finns också en rad olika undantag från den huvudregeln.

Nu är det ju så, som jag sade inledningsvis, att de här frågorna fortfarande är öppna, och förhandlingsläget ser inte likadant ut i dag som det gjorde för en vecka sedan. Inte heller ser det likadant ut i dag som det gjorde när FN:s flyktingkommissarie skrev det här brevet.

När det gäller tillämpningen av säkra tredjeländer är det i det nuvarande utkastet struket. Vad gäller alla undantag, överklaganden och rätten att kvarstanna i landet är det också struket. Det är en pågående process.

I fråga om hur Sverige ska ställa sig till det sitter vi och analyserar det just nu. Å ena sidan kan man säga att det är bra att det är struket. Det är jättebra att vi inte har några undantag över huvud taget och att vi får bort alltihop. Det kan man säga. Men å andra sidan innebär det att det överlämnas till den nationella rätten att bestämma vilka typer av undantag man vill ha. Då kan man fråga sig: Är det bättre? Är det bättre att alla länder bestämmer själva än att vi försöker få en gemensam definition? Det måste vi sitta och analysera. Där någonstans ligger kärnfrågan. Vad är bättre för världens flyktingar, att vi faktiskt försöker få en gemensam asyl- och migrationspolitik, eller att alla länder har olika regler och helt olika asyl- och migrationspolitik?

Anf. 93 GUSTAV FRIDOLIN (mp):

Herr talman! Nej, Barbro Holmberg, det är inte du som målar upp bilden av "Fästning Europa". Den fastslås av så många andra, frivilligorganisationerna, UNHCR, och man kan läsa om det i Kyrkans Tidning i det senaste numret. Vi pratar alltså inte om någon rabulistisk liten tidskrift. Ingressen om flyktingpolitiken låter så här:

Den 1 maj kan EU slå fast sin nya gemensamma flyktingpolitik. Flera ledande frivilliggrörelser rasar mot förslaget som stänger unionens gränser. FN:s flyktingkommissarie befarar slutet för den globala asylrätten.

Man fortsätter i samma stil:

Kritiken från europeiska flykting-, hjälp- och människorättsorganisationer är kraftfull. Förslaget bryter mot folkrätten. Direktivet skulle innebära att asylrätten villkoras i EU-länderna. Den som kommer från ett land som anses säkert, passerat ett annat land på väg till EU eller fått avslag i första instans kan avvisas. Murarna runt EU växer ännu högre. UNHCR:s flyktingkommissarie Ruud Lubbers kritik har också varit hård.

Om EU:s förslag antas kan det leda till ett sönderfall av det globala asylsystemet och att framtida flyktingars liv äventyras.

Den bild jag visade var att medan det här händer varnar inte Sveriges migrationsminister för det utan pekar i stället på de små hål som fortfarande finns kvar i muren och säger att det var väl bra.

Det här en pågående process, precis som Barbro Holmberg förklarar. I vissa saker kan vi möjligen nå den framgången att det vid det här laget avförs från dagordningen. På den fråga som Barbro Holmberg ställer är svaret att det bästa vore om vi kunde få verkliga miniminormer så att ingen kröp under, men i praktiken håller de här direktiven på att bli tak i stället. Vi håller på att få en kapprustning mot botten i flyktingpolitiken.

Jag har ställt ett par frågor under den här interpellationsdebatten. En av dem har jag inte fått något som helst svar på. Jag har fått redovisat för mig vissa förändringar som kommit i processen inför nästa ministermöte, men jag har inte fått svar på hur den svenska regeringen kommer att agera på det mötet för att få till stånd ytterligare förändringar för att se till att den kritik som riktas från frivilligorganisationerna och UNHCR också får bäring i det slutgiltiga asylprocedurdirektivet, om det nu blir något.

Anf. 94 Statsrådet BARBRO HOLMBERG (s):

Herr talman! Det är väldigt svårt att föra en diskussion utan att man går igenom grundhållningen i de här frågorna. Jag tror att i några väldigt viktiga avseenden skiljer sig Gustav Fridolins syn på en harmoniserad politik från min. Jag menar att vi ska sträva efter en harmoniserad asyl- och migrationspolitik inom EU. Det är till gagn för flyktingar i världen att vi har en gemensam politik. Det var det som jag menade i slutet av mitt förra inlägg. Det är ett golv. Det är inte ett tak. Vi talar nu om minimiregler. Inget land ska kunna lägga sig under de minimireglerna. Därför är det så viktigt att få till stånd det golvet, särskilt mot bakgrund av att vi snart också utvidgar EU med tio nya länder som är ganska nya som asylmottagarländer.

Det är viktigt att vi får ett gemensamt golv att stå på. Jag menar att det är till gagn för världens flyktingar i stället för att radera alltihop och säga att varje land får bestämma själv hur man vill ha sin mottagning, hur man vill tolka flyktingbegreppet, vilka regler man vill ha för rättssäkerhet och så vidare. Det är mycket bättre att man får gemensamma regler på det här området.

Jag menar också, och även här tror jag att jag skiljer mig från Gustav Fridolin, att det inte finns någon motsättning mellan EU:s regler och internationell rätt. Vi måste utgå ifrån verkligheten som den ser ut. Alla länder har undertecknat Genèvekonventionen. Alla Europas stater är rättsstater. Alla Europas stater är bundna till Europakonventionen. Detta är också ett golv som vi har att stå på gemensamt. Det är det som vi måste förhålla oss till.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 2003/04:98
20 april

Svar på
interpellationer

16 § Svar på interpellation 2003/04:413 om återkallande av uppehållstillstånd

Anf. 95 Statsrådet BARBRO HOLMBERG (s):

Herr talman! Gunnar Nordmark har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att skapa större tydlighet i hur utlänningslagen ska tillämpas vid återkallande av uppehållstillstånd.

Jag vill betona att det av både lagtexten och lagförarbeten, som Gunnar Nordmark också refererar till, framgår att det finns ett starkt skydd för den enskilde när det gäller återkallelse av uppehållstillstånd med stöd av 2 kap. 9 § utlänningslagen. Omständigheten att den enskilde har familjeanknytning till landet ska regelmässigt beaktas. I samband med en lagändring 1998 uttalade dessutom regeringen bland annat att en något mildare bedömning ska göras om barn berörs än om det bara gäller vuxna.

Ser man på Utlänningsnämndens praxis finner man också att det ställs högre krav på en grundlig utredning avseende skälen för återkallelse och att ansvaret för att ärendet blir tillräckligt utrett vilar på myndigheten.

Jag vill också klargöra att 2 kap. 9 § utlänningslagen inte är den enda bestämmelsen i lagen som behandlar återkallelse av uppehållstillstånd. Nämnda lagrum tar sikte på fall där återkallelse av tillståndet aktualiseras därför att en person har lämnat oriktiga uppgifter som varit av betydelse för att få tillståndet, eller medvetet förtigit omständigheter av betydelse. Utöver denna bestämmelse finns det ytterligare fyra bestämmelser om återkallande av uppehållstillstånd i utlänningslagen. Lagtexten preciserar bland annat klart och detaljerat att uppehållstillstånd får återkallas för en utlänning som registrerats på en så kallad spärrlista som upprättats inom ramen för Schengenregelverket. Vidare anger lagtexten att uppehållstillstånd får återkallas för tredjelandsmedborgare som blivit föremål för ett beslut om avvisning eller utvisning från länder inom Schengenområdet. Här preciserar lagtexten noga vilka typer av lagöverträdelse det är fråga om och under vilka omständigheter som återkallelse får ske. Andra angivna konkreta exempel är situationer där utlänningen bedriver olaglig verksamhet i Sverige eller om utlänningens bosättning i Sverige upphör.

Jag kan naturligtvis inte uttala mig i enskilda ärenden utan att ett sådant överlämnats till regeringen av de ansvariga myndigheterna.

Generellt vill jag ändå säga att jag, mot bakgrund av det som jag nyss nämnt om bland annat tydliga uttalanden i lagförarbeten och praxis, inte anser det nödvändigt att ytterligare ändra reglerna för återkallelse av uppehållstillstånd.

Anf. 96 GUNNAR NORDMARK (fp):

Herr talman! Bakgrunden till både den här interpellationen och nästkommande interpellation är berättelser om kärlek i det 21:a århundradet. Det är tyvärr så att alla berättelser om kärlek inte slutar lyckligt. Utgångspunkten för den radikala liberalismen är den enskilda människan, hennes behov och hennes möjligheter att förverkliga sitt liv såsom hon själv vill. Jag ska försöka fästa ministerns uppmärksamhet lite grann på vad det är jag talar om här.

Det är människor som har träffat personer boende i Sverige. Man har blivit kär. Man har bestämt sig för att bryta upp från sitt eget land,

kanske någonstans i Europa, kanske från en helt annan kontinent, flytta hit, våga satsa på något nytt – därför att man är förälskad, därför att man är kär, därför att man vill leva tillsammans med en annan människa. Ibland tar man med sig barn som man har från ett tidigare förhållande. Man kommer hit. Man lär sig svenska. Man får svenska vänner. Man får ett umgänge utanför den familj som man har valt att leva i. Man skaffar sig ett arbete. Man blir en god och nyttig samhällsmedborgare med goda kontakter i det svenska samhället. Man bidrar till sin egen försörjning, men man bidrar också till vårt allmänna välbefinnande genom sitt arbete, genom att betala in skatt och genom att göra nyttiga saker.

Sedan inträffar det som kanske inte får hända. Efter fyra, fem, sex, sju, åtta år i Sverige tar kärleken slut. Det man satsade på när man flyttade hit stämmer inte längre. I många fall är det den som från början bodde i Sverige som tar initiativet till att bryta förhållandet.

För den som flyttat hit, och kanske även för den som bodde här, är detta givetvis ett misslyckande. Det kan vara en katastrof då det man trodde på så starkt i sitt liv har förändrats. Men om man kommit hit och erhållit uppehållstillstånd därför att man inlett ett förhållande eller ett äktenskap med en person som har uppehållstillstånd i Sverige drabbas man dubbelt. I alltför många fall, trots att man på det sätt jag beskrivit här uppfyller mycket eller i princip allt av det som sägs i utlänningslagen, bedömer nämligen svenska migrationsmyndigheter detta som att det har varit ett skenäktenskap eller ett skenförhållande.

Personer som vistas i de här människornas omgivning är helt på det klara med att det inte har varit så. Förhållandena har ofta varit mycket mer varaktiga än sådana som finns i Sverige. Men trots att den bakgrund jag givit i många fall stämmer väl överens med vilka hänsyn man ska ta för att inte återkalla ett uppehållstillstånd gör svenska migrationsmyndigheter detta i allt större utsträckning.

Jag vet inte om ministern är medveten om att när man tittar på vad som står i lagen och hur migrationsmyndigheterna tillämpar dessa bestämmelser, vad man bedömer som skenäktenskap och skenförhållanden eller inte, kan man i många fall se en stor diskrepans. Jag hoppas att ministern i det här fallet kan vara beredd att ompröva det hon säger i sitt svar, nämligen att hon inte avser att vidta några ytterligare åtgärder. Jag ser fram emot att få ett positivare svar den här gången än i migrationsministerns förra inlägg.

Anf. 97 Statsrådet BARBRO HOLMBERG (s):

Herr talman! Gunnar Nordmark frågade mig vad jag avser att göra för att förtydliga reglerna om återkallande av uppehållstillstånd. Jag gav en lång lista och beskrev ganska detaljerat hur reglerna ser ut. Jag beskrev också vad myndigheterna ska ta hänsyn till.

Man har gjort ganska tydliga preciseringar, vilket jag också skrev i mitt svar. Man ska titta på samtliga omständigheter i ärendet innan man fattar beslut i sådana här ärenden. Man ska ta hänsyn till anknytning till Sverige. Man ska också ta hänsyn till andra humanitära skäl. Levnadsomständigheter, familjeförhållanden och längden på vistelsen i Sverige ska beaktas. Det finns också en tidsgräns.

Därför undrar jag: På vilket sätt vill Gunnar Nordmark förändra de här reglerna och de här väldigt tydliga anvisningarna som ändå finns?

Anf. 98 GUNNAR NORDMARK (fp):

Herr talman! Reglerna kan ju tyckas tydliga, men om vi tittar på den praxis som finns när reglerna tillämpas är det för många av oss uppenbart att dessa regler i alltför många fall inte räcker. För människor som vistats i Sverige i fyra, fem, sex, sju, åtta år med uppehållstillstånd fattar man beslut om utvisning med hänvisning till att det kan vara skenäktenskap. Man inhämtar inte tillräckliga informationer från den omgivning som finns. Man tittar inte på sina egna beslut där man beviljat uppehållstillstånd bland annat just utifrån att personen i fråga skaffat sig en familj i Sverige och därför anses ha rätt att leva här.

Det finns många fall där reglerna inte räcker. Här förväntar jag mig kanske ändå att ministern också ska ha någon form av idé om hur man gör detta tydligare.

Det finns ett fall – jag vet att ministern inte kan gå in på enskilda fall – där den myndighet som hade hand om det sade att man hade fått in ny information och därför ändrade sig. Den nya informationen var inte att det hade framkommit något nytt i ärendet utan att ett antal kommunpolitiker hade protesterat samt att en tidning tagit upp fallet. Jag tycker att det känns lite märkligt att man har det här regelverket där det bara när något uppmärksammas kan göras förändringar.

Jag hoppas än en gång att ministern, som ändå är den som kan ta initiativ till att det görs förtydliganden här, lite grann kan peka på någonting som gör att man inte fattar dessa beslut som uppenbarligen i många fall står i strid med om inte lagens bokstav så i alla fall dess anda och mening.

Anf. 99 Statsrådet BARBRO HOLMBERG (s):

Herr talman! Gunnar Nordmark talar om fall där människor vistats i Sverige i fem år och där sedan myndigheterna fattar beslut om att återkalla uppehållstillståndet därför att man tror att det är ett skenäktenskap. Han säger också att myndigheterna inte inhämtar tillräcklig information innan man fattar beslut och att nya omständigheter i något ärende kan vara tidningsartiklar och annat.

Jag är ledsen, men jag vet inte detta. Jag kan inte gå in och svara på det som Gunnar Nordmark tar upp. Jag måste utgå från det jag tror, nämligen att myndigheterna är de som har alla fakta i målet. Myndigheterna är de som har alla papper på bordet, så att säga, och som har att göra de bedömningar som ligger till grund för de beslut som fattas. Jag och regeringen kan inte gå in och ändra praxis.

Då vill jag återigen fråga: På vilket sätt ska man ändra reglerna? Någonstans är det ju så att regering och riksdag ansvarar för regler och förordningar i det här landet, och myndigheterna ansvarar för att tillämpa de regler som vi fattar beslut om. Det är erfarna jurister som arbetar på de här myndigheterna som tolkar dessa lagar. Jag är inte jurist. Jag kan inte tolka lagarna. Det måste experter göra. Det är jurister som arbetar på våra myndigheter som måste göra de bedömningarna och fatta de besluten.

Anf. 100 GUNNAR NORDMARK (fp):

Herr talman! Jag kan inte annat än hålla med migrationsministern: Det är jurister som ska fatta de här besluten. Men det är också så att dessa juristers tillämpning av lagen, åtminstone för oss som har tittat på

ett antal sådana här fall utifrån, inte står i överensstämmelse med det som är lagens anda och mening.

Jag är väl medveten om att ministern inte kan gå in i enskilda fall. Jag hoppas ändå att den här interpellationsdebatten har fäst ministrarnas uppmärksamhet på att det finns ett antal ärenden om just återkallande av uppehållstillstånd därför att man menar att det rör sig om skenförhållanden eller skenäktenskap som gör att regeringen borde titta på hur de lagar och förordningar vi har tillämpas i de här fallen. Det strider nämligen mot det allmänna rättsmedvetandet, och åtminstone utifrån – även om man inte är jurist – strider det mot hur lagen är skriven.

Jag ser fram emot, även om ministern i dag inte är beredd att vidta några förändringar, att man ändå från regeringens sida fördjupar sig i detta och tittar på hur lagen i de här delarna tillämpas.

Anf. 101 Statsrådet BARBRO HOLMBERG (s):

Herr talman! Det är riktigt att vi hela tiden måste följa utvecklingen på det här området. Nu sitter det ju en parlamentarisk kommitté och ser över utlänningslagen – dock icke specifikt just de här paragraferna, utan man tittar framför allt på humanitära skäl, visering och arbetstillstånd. Tanken är dock att man ska göra en översyn av hela utlänningslagen. Det är alltså klart att vi måste göra det.

Däremot kan jag inte ta initiativ till att förändra praxis. Det måste i så fall ske en lagändring.

När Gunnar Nordmark säger att som dessa jurister tillämpar lagen strider det mot dess anda vill jag ändå återigen påpeka att det trots allt är så att man är lekman på det här området. Jag vet inte om Gunnar Nordmark är jurist men jag är det inte. Hur lagar ska tillämpas är trots allt en kunskap som jurister besitter. Här har vi erfarna jurister, erfarna domare som tolkar de här lagarna.

Sedan är det också så att i ett antal enskilda ärenden kanske jag eller andra människor som finns runtomkring inte har all den information som myndigheterna faktiskt har tillgång till.

Överläggningen var härmed avslutad.

17 § Svar på interpellation 2003/04:427 om barn till asylsökande som blir åtskilda från en av sina föräldrar

Anf. 102 Statsrådet BARBRO HOLMBERG (s):

Herr talman! Gunnar Nordmark har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att svenska myndigheter ska garantera att även barn till asylsökande från skilda länder ska ha rätten till båda sina föräldrar i enlighet med Europakonventionen och Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter.

En vägledande princip är att undvika alla åtgärder som leder till att barn skiljs från sina föräldrar. Barnkonventionen innebär dock inte något förbud mot avvisning ur landet även om detta skulle leda till en familjesplittring (prop. 1996/97:25 s. 230 f.). Inte heller artikel 8 i Europakonventionen om respekt för privat- och familjeliv förbjuder en sådan splitt-

Prot. 2003/04:98
20 april

*Svar på
interpellationer*

ring, om återförening bedöms kunna ske i hemlandet. Detta följer också av den praxis som har utvecklats vid Europadomstolen.

Om den ena föräldern beviljas uppehållstillstånd i Sverige får även övriga familjemedlemmar uppehållstillstånd i Sverige. Upphållstillstånd kan i en sådan situation medges på grund av skyddsbehov eller anknytningsskäl. Även om huvudregeln är att en ansökan om familjeåterförening ska lämnas in vid svensk beskickning i hemlandet behöver en person i en familjekonstellation där alla befinner sig i Sverige inte i normalfallet åka hem för en sådan ansökan.

Det kan i vissa fall uppstå en situation där båda föräldrarna saknar grund för uppehållstillstånd och har olika medborgarskap. De kan därför i sista hand komma att avvisas till olika länder trots att grundprincipen inom utlänningsrätten är att kärnfamiljen ska hållas samman. Den som har vårdnaden om barnet får då ta med sig barnet, och den andra föräldern får söka familjeåterförening till det land som vårdnadshavaren och barnet åkte till. Skyldigheten att respektera rätten till familjeliv åvilar i första hand föräldrarnas hemländer.

Denna praxis uppfyller kraven i utlänningslagen, Europakonventionen och barnkonventionen. Jag avser inte att vidta några ytterligare åtgärder.

Anf. 103 GUNNAR NORDMARK (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka migrationsministern för svaret. Det vi talar om här är ju personer som av olika skäl sökt sig till Sverige. De söker uppehållstillstånd. De söker asyl. De träffar personer av motsatt kön som befinner sig i samma situation. Man blir kär. Man inleder ett förhållande. Förhållandet resulterar i ett barn.

I ett antal av de här fallen, det kan jag erkänna, uppfyller varken den ena eller den andra föräldern formellt sett skälen för att få stanna i Sverige. Så långt är ministern och jag överens. Om de här skälen inte skulle föreligga och man väljer att verkställa en utvisning är vi också överens om att skyldigheten att se till att värna och hålla ihop familjen ytterst åvilar det mottagande landet eller det land familjen utvisas till.

Men det här handlar om det ansvar som svenska myndigheter har när länder som man funderar på att utvisa till inte är beredda att ta detta ansvar. Vi kan i den här situationen inte göra likt Pontius Pilatus, två våra händer. När det gäller barn som är födda i Sverige och där svenska myndigheter fattar beslut om att man ska skilja ett barn från den ena föräldern – och det här rör sig i många fall om mycket små barn – måste man ju när man fattar beslutet att utvisa till olika länder vara mycket säker på att familjen återförenas. Det kan man inte vara i alla fall. Det är det jag vill fokusera på, alltså det ansvar som svenska myndigheter har för att familjerna ska kunna återförenas och att man ser till att svenska myndigheter lever upp till detta ansvar.

Anf. 104 GUSTAV FRIDOLIN (mp):

Herr talman! Låt oss alla som vid den här sena timmen är i riksdagens kammare tänka oss ett antal barn, fem sex syskon. Vi tänker oss att det här inte är några glada, lekande barn, som man så gärna vill tänka på, utan ledsna och svårt traumatiserade barn – de äldsta tvingas under vissa tider ligga på psykiatriska avdelningar på sjukhus där man tvingas be-

handla de trauman de har på grund av tidiga erfarenheter i livet såväl som sådant som har hänt dit man senare har kommit.

Tänk er nu att de här barnen måste ta hand om varandra därför att deras föräldrar av olika skäl känt sig tvingade att gömma sig. Tänk er nu att det ligger ett hot över de här barnen att utvisas till ett land, Tyskland, där de inte har några anhöriga, där de inte har någon alls att komma till. Tänk er att de är på väg att utvisas utan de föräldrar som gömmer sig i Sverige.

Tänk er nu att det här är just Sverige och att det här är just 2004 och inte någon skräckhistoria från förr. Det här är ingen uppdiiktad historia. Det här är ett fall som har funnits med i debatten den senaste veckan. Det är ett fall där nu inhibition råder, men det är ett fall som visar på grava brister i asylsystemet och hur barn behandlas.

Det här är Gunnar Nordmarks viktiga interpellation, och jag vill inte tynga ministrarnas svar med några längre frågor utan nöjer mig med att ställa en fråga som hon kan välja att besvara med ett ja eller ett nej.

När man ser ett sådant här fall, där föräldrar och barn ska skiljas åt och där Migrationsverket öppet talar om att man vill utnyttja barnen för att på det sättet locka fram föräldrarna – barnen ska vara någon sorts lockgodis för att få fram föräldrarna som känt sig tvingade att gömma sig – tycker ministern då att barnkonventionen har en tillräckligt stark ställning i svensk asylpraxis och i svensk utlänningslagstiftning?

Anf. 105 Statsrådet BARBRO HOLMBERG (s):

Herr talman! Först och främst måste man slå fast att barn hör hemma hos sina föräldrar. Det är en grundläggande, vägledande princip för svensk familjepolitik. Det är också en vägledande princip för svensk asyl- och migrationspolitik. Det är också det som både barnkonventionen och Europakonventionen men också svensk utlänningslag slår fast.

Vi ska göra allt vad vi kan för att inte barn ska skiljas från sina föräldrar. Vi måste undvika att familjer splittras. Därför har vi också, precis som jag sade inledningsvis, regler som så att säga speglar principen att om en person får uppehållstillstånd i Sverige så har familjen rätt att komma till Sverige. De speglar hela den principen.

Men det är inte den enda principen i svensk migrationspolitik. Vi har också någonting som vi tillsammans har kommit överens om i riksdagen, nämligen reglerad invandring. Då kan det uppstå just sådana fall som Gunnar Nordmark tar upp, nämligen två asylsökande som kommer till Sverige och som kanske träffas här eller har träffats tidigare men där ingen av dem egentligen har rätt att få uppehållstillstånd i Sverige. Då är frågan: Vilket land har ansvar för att familjesplittring inte ska ske? Där är principen naturligtvis att det är det land som vederbörande hör hemma i. Det är hemlandet, och man ska kunna återförenas där.

Principen är viktig, men däremot innebär den naturligtvis inte att det inte kan vara oerhört svårt i enskilda fall, till exempel för enskilda individer som har förberett en bosättning här. Men när det gäller sådana fall som Gunnar Nordmark tar upp, nämligen att man inte har asylskäl men inte kan återvända av annat skäl, måste myndigheterna ta hänsyn till att det inte går att verkställa.

Det är viktigt att diskutera att principerna ligger fast, men sedan måste vi se till att principerna tillämpas på ett humant sätt i de enskilda

Prot. 2003/04:98
20 april

Svar på
interpellationer

ärendena. Det är ofta oerhört svåra förhållanden som många människor kommer från.

Anf. 106 GUNNAR NORDMARK (fp):

Herr talman! Principer är oftast bra tills de kolliderar med en obehaglig verklighet. I de fallen är det naturligt att ta sin utgångspunkt i vad som är bäst och gagnar de enskilda individerna mest.

Både migrationsministern och jag har talat om barn som i nästan samtliga fall är födda i Sverige. Man har då gjort bedömningen att föräldrarna inte har rätt att stanna, men det är uppenbart att en utvisning av den ena föräldern och barnet kommer att leda till att familjen splittras. Det land de återvänder till kommer inte att leva upp till barnkonventionen och Europakonventionen, hur gärna vi än vill – det vill säga inte tillåta att familjen återförenas. Då ligger ett särskilt stort ansvar på Sverige och svenska myndigheter att se till att familjen kan fortsätta att fungera som familj.

Det finns ett antal exempel på att denna hänsyn inte tas. Tyvärr, som alltför ofta gäller i svensk migrationspolitik, kommer människor i kläm mellan det regelverk och de principer vi har ställt upp. Just de fall med mycket små barn, i många fall spädbarn, som skiljs från den ena av föräldrarna, och där det inte går att garantera att familjen kan återförenas i ett tredjeland, är särskilt ömmande.

Anf. 107 GUSTAV FRIDOLIN (mp):

Herr talman! Tack till Gunnar Nordmark som har skrivit interpellationen som har föranlett debatten i dag.

Jag konfronterade i mitt inlägg migrationsministern med en del av verkligheten. Det gäller ett fall som är typiskt för vilken attityd som finns inom utlänningsmyndigheterna och bland dem som har att uttolka vår lagstiftning när det handlar om barn men som också visar på hur utlänningsmyndigheterna tänjer på gränserna och går ett steg längre än vad man tidigare gjort vid behandling av asylsökande barn. Jag ställde en fråga som ministern hade kunnat besvara med ett ja eller nej, men hon valde att inte svara alls. Jag ställde frågan om hon utifrån detta ser att barnkonventionen i dag har en tillräckligt stark ställning i asylhanteringen och utlänningslagstiftningen.

Om ministern har tid och möjlighet att svara i sitt nästa inlägg får jag ändå ställa följdfrågorna.

Om ministern svarar ja på frågan, det vill säga om ministern menar att barnkonventionen i dag har en tillräckligt stark ställning i svensk asylhandläggning och i utlänningslagstiftningen, ska det tolkas som att det är rätt och rimligt att utvisa barn utan deras föräldrar, att skapa situationer där stora syskon med flera år kvar till myndighetsåldern och med psykiska besvär beroende på trauman får bli familjeförsörjare och ta hand om sina småsyskon?

Om ministern svarar nej på frågan, att det finns en del saker som åtminstone indikerar att barnkonventionen i dag inte har en tillräckligt stark ställning, vad avser ministern att göra för att förändra den situationen?

Anf. 108 Statsrådet BARBRO HOLMBERG (s):

Herr talman! Eftersom jag inte hann svara på den frågan i förra omgången börjar jag där.

På frågan om barnkonventionen har en tillräckligt stark ställning går det att svara både ja och nej.

Ja, barnkonventionen har en mycket stark ställning i dagens asyl- och migrationspolitik. Men det är en ständig process. Vi får aldrig någonsin slå oss till ro och säga att allt vi har gjort är tillräckligt. Vi har gjort mycket i Sverige. Vi har gjort mycket mer än de allra flesta andra länder när det gäller att implementera barnkonventionen, både i lagstiftning och i tillämpning. Vi håller fortfarande på med att ständigt också förbättra möjligheterna för barn att komma till sin rätt i asylprocessen.

Jag ska bara nämna några exempel på vad som har gjorts. Sverige är ett av de absolut få länderna som har skrivit in barnets bästa i utlänningslagen. Det finns inte i andra länder. Det gör att vi individualiserar. Vi ser barnen i asylprocessen. I vissa andra länder registreras inte ens barn som asylsökande. De är så att säga bihang till föräldrarna, till fadern ibland – ibland registreras inte ens kvinnor – som då är den asylsökande. Vi har ett fokus på barn. Portalparagrafen innebär att man beaktar barns bästa i alla led av asylprocessen, både i mottagandet, i utredningarna och i besluten. Men också i fall av avvisning av ett barn eller en barnfamilj måste man ta ställning till vad som kan vara bäst för barnet i den situationen. Det här betyder naturligtvis inte att enbart det faktum att man är barn gör att man får stanna i Sverige. Så långt går inte tolkningen av barnkonventionen.

Jag sade också att det återstår mycket att göra och att mycket är på gång. Bland annat håller Migrationsverket på att arbeta med att förbättra asylutredningarna när det gäller barn i asylprocessen. Där tror jag att det finns mycket att göra, att verkligen se till att utreda barns egna asylskäl. Vi har kommit en bra bit på väg, men jag tror också att vi har en bra bit att gå. Vi måste höra barn i asylprocessen, och vi måste se barns egna asylskäl. Precis som vi nu talar om att kvinnor kan förföljas på ett särskilt sätt måste vi också se att förföljelse av barn kan se annorlunda ut och föra in och utveckla det i asylprocessen.

Det var några saker som jag menar är på gång och några som är gjorda. Jag menar att vi har gjort mycket när det gäller barn. Men vi kommer aldrig riktigt ända fram på det sättet att vi blir färdiga med den saken. Det är något som ständigt måste utvecklas.

Anf. 109 GUNNAR NORDMARK (fp):

Herr talman! Jag vill dels tacka Gustav Fridolin som har sekunderat mig i debatten, dels tacka migrationsministern, som förvisso har ett av de mer otacksamma jobben i landet. Det är svårt att hantera asylärenden, och det är svårt med de ideal och värderingar vi har att också anpassa dem till verkligheten.

Jag kan hålla med migrationsministern om att vi är bäst i klassen i många fall i flyktingpolitiken när det gäller att tillämpa barnkonventionen. Det tråkiga är att vi tyvärr i frågan inte går i en speciellt bra klass. Det ställer till lite problem. Jag tycker ändå att det är bra att både Gustav Fridolin och migrationsministern är överens med mig om att vi inte har

gjort nog när det gäller barnkonventionens ställning i den svenska migrationspolitiken.

Jag tycker också att det är viktigt att vi i riksdagen, både riksdagsledamöter och också ministrar, tittar på hur de lagar som vi stiftar och de propositioner som regeringen lägger fram tillämpas i verkligheten. Vi behöver inte vara jurister till professionen för att se att de avsikter vi hade ibland inte verkställs. Om det är så måste vi tänka ytterligare ett varv. Då måste vi bli ännu bättre på att precisera hur vi skapar en politik där barnkonventionen väger tyngre och vi i större utsträckning tar hänsyn till barns rättigheter än vad som görs i dag.

Anf. 110 Statsrådet BARBRO HOLMBERG (s):

Herr talman! Jag tycker att vi går i en väldigt bra klass. Jag tycker också att vi är ganska bra när det gäller barn. Det måste jag ändå säga i det här sammanhanget.

Vi kan vara helt överens om att vi inte har nått fram tillräckligt, och det måste vi naturligtvis fortsätta att arbeta med. Det är också någonting som vi fortsätter att arbeta med. Det är bland annat just det som Gunnar Nordmark efterlyser, nämligen en översyn av hur lagarna tillämpas. Den parlamentariska kommitté som jag nämnde tidigare ska också se över just hur portalparagrafen om barnens bästa tillämpats i svensk lagstiftning.

Inom kort kommer vi alltså att få en ganska fullödig genomgång av den här saken, och sedan får vi ha en vidare diskussion i kammaren om huruvida det kommer att innebära förändringar av reglerna.

Överläggningen var härmed avslutad.

18 § Anmälan om inkomna faktrapomemior om förslag från Europeiska kommissionen

Talmannen anmälde att följande faktrapomemior om förslag från Europeiska kommissionen inkommit och överlämnats till utskott:

2003/04:FPM86 eContentplus – Beslut om att inrätta ett program för att göra digitalt innehåll mer tillgängligt, användbart och exploaterbart KOM(2004)96 till trafikutskottet

2003/04:FPM87 Förslag till förordning om inrättande av en ordning för lokal gränstrafik vid medlemsstaternas yttre landgränser, Förslag till rådets förordning om inrättande av en ordning för lokal gränstrafik vid tillfälliga yttre landgränser mellan medlemsstaterna KOM(2003)502 till socialförsäkringsutskottet

2003/04:FPM88 Direktiv om energitjänster och effektiv energianvändning KOM(2003)739 till näringsutskottet

2003/04:FPM89 Kommissionens förslag till direktiv om skydd för grundvatten mot föroreningar KOM(2003)550 till miljö- och jordbruksutskottet

Föredrogs och bordlades åter
Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2003/04: MJU18
Lagutskottets betänkanden 2003/04: LU20 och LU21
Utrikesutskottets betänkande 2003/04: UU14
Försvarsutskottets betänkanden 2003/04: FöU6–FöU8
Utbildningsutskottets betänkanden 2003/04: UbU11 och UbU12

20 § Bordläggning

Anmälades och bordlades
Proposition
2003/04:134 Beskattning av europabolag

Skrivelser
2003/04:101 Årsredovisning för staten 2003
2003/04:137 Genomförande av EU:s jordbrukspolitik i Sverige

Motioner
med anledning av prop. 2003/04:95 Utökade planeringsramar för väg-
och järnvägsinvesteringar 2004–2015
2003/04:T3 av Carl-Axel Johansson (m)
2003/04:T4 av Carl-Axel Johansson (m)
2003/04:T5 av Kerstin Kristiansson Karlstedt och Göran Norlander (s)
2003/04:T6 av Bertil Kjellberg (m)
2003/04:T7 av Bengt-Anders Johansson m.fl. (m, fp, kd)
2003/04:T8 av Elizabeth Nyström m.fl. (m)
2003/04:T9 av Lennart Hedquist m.fl. (m, fp, c)
2003/04:T10 av Åsa Torstensson (c)
2003/04:T11 av Claes Västerteg och Eskil Erlandsson (c)
2003/04:T12 av Anita Jönsson m.fl. (s)
2003/04:T13 av Erling Bager m.fl. (fp)
2003/04:T14 av Sven Bergström m.fl. (c)
2003/04:T15 av Johnny Gylling m.fl. (kd)

med anledning av prop. 2003/04:124 En hållbar svensk politik i fråga om
valar
2003/04: MJ49 av Sven Gunnar Persson m.fl. (kd)
2003/04: MJ50 av Jeppe Johnsson (m)
2003/04: MJ51 av Catharina Elmsäter-Svärd m.fl. (m)
2003/04: MJ52 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m)
2003/04: MJ53 av Marie Wahlgren m.fl. (fp)

med anledning av prop. 2003/04:126 Undantag från skattskyldighet för
vissa ersättningar i form av royalty och avgift
2003/04: Sk33 av Per Landgren m.fl. (kd)

Skatteutskottets betänkanden
2003/04:SkU23 Allmänna motioner om mervärdesskatt
2003/04:SkU24 Allmänna motioner om punktskatter
2003/04:SkU25 Allmänna motioner om taxering, skattebetalning och folkbokföring

Justitieutskottets betänkande
2003/04:JuU18 Kriminalvårdsfrågor

21 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställdes

den 16 april

2003/04:432 av *Gustav Fridolin* (mp) till utrikesminister Laila Freivalds
USA:s stöd till Israel

2003/04:433 av *Ulf Nilsson* (fp) till utbildningsminister Thomas Östros
Kommunernas värdering av förskollärarna

den 20 april

2003/04:434 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till statsrådet Mona Sahlin

ROT-avdrag och genus- och jämställdhetsperspektiv

2003/04:435 av *Carl B Hamilton* (fp) till näringsminister Leif Pagrotsky
Det globala handelssystemet och hot mot liberalisering av EU:s jordbrukspolitik

2003/04:436 av *Carl B Hamilton* (fp) till statsrådet Lars-Erik Lövdén
Hyresgästerna och energipolitiken

2003/04:437 av *Axel Darvik* (fp) till statsrådet Lars-Erik Lövdén
Ungdomars bostadssituation

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 27 april.

22 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 16 april

2003/04:1077 av *Lena Adelsohn Liljeroth* (m) till kulturminister Marita Ulvskog

Trygghet för konstnärer

2003/04:1078 av *Ulf Sjösten* (m) till statsrådet Morgan Johansson
Narkotikabruk bland ungdomar

2003/04:1079 av *Ingegerd Saarinen* (mp) till näringsminister Leif Pagrotsky
WTO och Kyoto

Prot. 2003/04:98
20 april

2003/04:1080 av *Tobias Krantz* (fp) till statsrådet Ulrica Messing
Jönköpings flygplats

2003/04:1081 av *Owe Hellberg* (v) till utbildningsminister Thomas Östros

Statens ansvar för kommunala lärcentrum

2003/04:1082 av *Gustav Fridolin* (mp) till kulturminister Marita Ulvskog

Mediekoncentrationslag

2003/04:1083 av *Lars Gustafsson* (kd) till statsrådet Barbro Holmberg
Dublinkonventionens tillämpning

2003/04:1084 av *Carina Hägg* (s) till justitieminister Thomas Bodström
Åklagarmyndighetens organisation

den 19 april

2003/04:1085 av *Birgitta Carlsson* (c) till statsrådet Barbro Holmberg
Avvisning av människor som riskerar dödsstraff

den 20 april

2003/04:1086 av *Lars-Ivar Ericson* (c) till jordbruksminister Ann-Christin Nykvist

Återväxten inom lantbruks- och skogsnäringen

2003/04:1087 av *Birgitta Ohlsson* (fp) till jordbruksminister Ann-Christin Nykvist

Burhönsens framtid

2003/04:1088 av *Birgitta Ohlsson* (fp) till utrikesminister Laila Freivalds
Krisen i Elfenbenskusten

2003/04:1089 av *Nyamko Sabuni* (fp) till utrikesminister Laila Freivalds
Folkmordet i Sudan

2003/04:1090 av *Birgitta Ohlsson* (fp) till utrikesminister Laila Freivalds
Situationen i Västsahara

2003/04:1091 av *Sten Tolgfors* (m) till utrikesminister Laila Freivalds
Folkrepubliken Kinas utrikesminister Li Zhaoxings besök i Sverige

2003/04:1092 av *Cecilia Wigström* (fp) till statsrådet Carin Jämtin
Sänkt egenavgift för demokratiutveckling

2003/04:1093 av *Lars-Ivar Ericson* (c) till utbildningsminister Thomas Östros

Invandrares utbildning för hantverksyrken

Frågorna 2003/04:1077–1084 redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 20 april.

Frågorna 2003/04:1085–1093 redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 27 april.

23 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 16 april

2003/04:1009 av *Ingegerd Saarinen* (mp) till jordbruksminister Ann-Christin Nykvist

Elrådgivning för företagare

2003/04:1024 av *Sven Gunnar Persson* (kd) till jordbruksminister Ann-Christin Nykvist

Märkning av ägg

2003/04:1032 av *Runar Patriksson* (fp) till utbildningsminister Thomas Östros

Skolämnet musik och musiklärarna

Svaret på fråga 2003/04:1024 redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 20 april.

Svaren på frågorna 2003/04:1009 och 1032 redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 27 april.

24 § Kammaren åtskildes kl. 20.41.

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdets början till ajourneringen kl. 16.28,

av tredje vice talmannen därefter till och med 15 § anf. 92 (delvis) och

av talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Monica Gustafson

1 § Justering av protokoll.....	1
2 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer.....	1
3 § Svar på interpellation 2003/04:395 om den politiska utvecklingen i Bangladesh	2
Anf. 1 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s)	2
Anf. 2 SERMIN ÖZÜRKÜT (v)	3
Anf. 3 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s)	3
Anf. 4 SERMIN ÖZÜRKÜT (v)	4
Anf. 5 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s)	4
Anf. 6 SERMIN ÖZÜRKÜT (v)	4
4 § Svar på interpellation 2003/04:401 om EU-konstitutionen	4
Anf. 7 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s)	4
Anf. 8 SERMIN ÖZÜRKÜT (v)	5
Anf. 9 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s)	6
Anf. 10 SERMIN ÖZÜRKÜT (v)	6
5 § Svar på interpellation 2003/04:396 om kriget i Sudan.....	7
Anf. 11 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s)	7
Anf. 12 ALICE ÅSTRÖM (v).....	8
Anf. 13 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s)	8
Anf. 14 ALICE ÅSTRÖM (v).....	9
Anf. 15 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s)	9
Anf. 16 ALICE ÅSTRÖM (v).....	9
6 § Svar på interpellation 2003/04:410 om utvecklingen efter parlamentsvalet i Iran	10
Anf. 17 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s)	10
Anf. 18 ALICE ÅSTRÖM (v).....	11
Anf. 19 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s)	12
Anf. 20 ALICE ÅSTRÖM (v).....	12
Anf. 21 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s)	13
7 § Svar på interpellation 2003/04:407 om barnsoldater i Uganda	13
Anf. 22 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s)	13
Anf. 23 ROSITA RUNEGRUND (kd).....	14
Anf. 24 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s)	15
Anf. 25 ROSITA RUNEGRUND (kd).....	15
8 § Svar på interpellationerna 2003/04:391 och 394 om skattevillkor för inköp av hushållsnära tjänster	16
Anf. 26 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	16
Anf. 27 CECILIA WIKSTRÖM (fp).....	17
Anf. 28 ANNELIE ENOCHSON (kd)	18
Anf. 29 MAGDALENA ANDERSSON (m).....	19
Anf. 30 INGER RENÉ (m).....	20
Anf. 31 ANNE-MARIE PÅLSSON (m)	21
Anf. 32 GUNNAR ANDRÉN (fp)	22
Anf. 33 CECILIA WIKSTRÖM (fp).....	23

Anf. 34	ANNELIE ENOCHSON (kd)	24
Anf. 35	MAGDALENA ANDERSSON (m)	25
Anf. 36	TALMANNEN	25
Anf. 37	CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m)	25
Anf. 38	ANNE-MARIE PÅLSSON (m)	26
Anf. 39	HILLEVI ENGSTRÖM (m)	27
Anf. 40	Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	28
Anf. 41	CECILIA WIKSTRÖM (fp)	29
Anf. 42	ANNELIE ENOCHSON (kd)	30
Anf. 43	INGER RENÉ (m)	30
Anf. 44	CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m)	31
Anf. 45	HILLEVI ENGSTRÖM (m)	31
Anf. 46	Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	32
9 §	Svar på interpellation 2003/04:404 om	
	förmögenhetsskatten	32
Anf. 47	Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	32
Anf. 48	ULF SJÖSTEN (m)	33
Anf. 49	GUNNAR ANDRÉN (fp)	34
Anf. 50	LARS GUSTAFSSON (kd)	35
10 §	Svar på interpellation 2003/04:414 om illegal införsel av	
	narkotiska läkemedel	36
Anf. 51	Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	36
Anf. 52	MARITA ARONSON (fp)	36
Anf. 53	GUNNAR ANDRÉN (fp)	37
Anf. 54	Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	38
Anf. 55	MARITA ARONSON (fp)	39
Anf. 56	Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	39
	Ajournering	39
	Återupptagna förhandlingar	39
11 §	Svar på interpellationerna 2003/04:380 och 389 om	
	smärtvården	39
Anf. 57	Socialminister LARS ENGQVIST (s)	39
Anf. 58	CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m)	41
Anf. 59	MARIE WAHLGREN (fp)	42
Anf. 60	LARS-IVAR ERICSON (c)	43
Anf. 61	Socialminister LARS ENGQVIST (s)	44
Anf. 62	CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m)	45
Anf. 63	MARIE WAHLGREN (fp)	46
Anf. 64	LARS-IVAR ERICSON (c)	47
Anf. 65	Socialminister LARS ENGQVIST (s)	47
Anf. 66	CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m)	48
Anf. 67	MARIE WAHLGREN (fp)	49
Anf. 68	Socialminister LARS ENGQVIST (s)	49
12 §	Svar på interpellation 2003/04:399 om hemservice till	
	äldre över 80 år	50
Anf. 69	Socialminister LARS ENGQVIST (s)	50
Anf. 70	INGER LUNDBERG (s)	51
Anf. 71	Socialminister LARS ENGQVIST (s)	52
Anf. 72	INGER LUNDBERG (s)	53

13 § Svar på interpellation 2003/04:425 om hjärnskador	54	Prot. 2003/04:98
Anf. 73 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	54	20 april
Anf. 74 LARS-IVAR ERICSON (c)	55	
Anf. 75 CARL-AXEL JOHANSSON (m)	56	
Anf. 76 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	57	
Anf. 77 LARS-IVAR ERICSON (c)	58	
Anf. 78 CARL-AXEL JOHANSSON (m)	59	
Anf. 79 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	59	
Anf. 80 LARS-IVAR ERICSON (c)	60	
14 § Svar på interpellation 2003/04:416 om Försvarsmaktens grundorganisation.....	60	
Anf. 81 Försvarsminister LENI BJÖRKLUND (s)	60	
Anf. 82 ALLAN WIDMAN (fp)	61	
Anf. 83 Försvarsminister LENI BJÖRKLUND (s)	62	
Anf. 84 ALLAN WIDMAN (fp)	63	
Anf. 85 Försvarsminister LENI BJÖRKLUND (s)	64	
Anf. 86 ALLAN WIDMAN (fp)	64	
Anf. 87 Försvarsminister LENI BJÖRKLUND (s)	65	
15 § Svar på interpellation 2003/04:400 om EU:s asylprocedurdirektiv samt skyddsgrundsdirektivet	65	
Anf. 88 Statsrådet BARBRO HOLMBERG (s)	65	
Anf. 89 GUSTAV FRIDOLIN (mp)	66	
Anf. 90 Statsrådet BARBRO HOLMBERG (s)	67	
Anf. 91 GUSTAV FRIDOLIN (mp)	68	
Anf. 92 Statsrådet BARBRO HOLMBERG (s)	69	
Anf. 93 GUSTAV FRIDOLIN (mp)	70	
Anf. 94 Statsrådet BARBRO HOLMBERG (s)	71	
16 § Svar på interpellation 2003/04:413 om återkallande av uppehållstillstånd	72	
Anf. 95 Statsrådet BARBRO HOLMBERG (s)	72	
Anf. 96 GUNNAR NORDMARK (fp).....	72	
Anf. 97 Statsrådet BARBRO HOLMBERG (s)	73	
Anf. 98 GUNNAR NORDMARK (fp).....	74	
Anf. 99 Statsrådet BARBRO HOLMBERG (s)	74	
Anf. 100 GUNNAR NORDMARK (fp).....	74	
Anf. 101 Statsrådet BARBRO HOLMBERG (s)	75	
17 § Svar på interpellation 2003/04:427 om barn till asylsökande som blir åtskilda från en av sina föräldrar	75	
Anf. 102 Statsrådet BARBRO HOLMBERG (s)	75	
Anf. 103 GUNNAR NORDMARK (fp).....	76	
Anf. 104 GUSTAV FRIDOLIN (mp)	76	
Anf. 105 Statsrådet BARBRO HOLMBERG (s)	77	
Anf. 106 GUNNAR NORDMARK (fp).....	78	
Anf. 107 GUSTAV FRIDOLIN (mp)	78	
Anf. 108 Statsrådet BARBRO HOLMBERG (s)	79	
Anf. 109 GUNNAR NORDMARK (fp).....	79	
Anf. 110 Statsrådet BARBRO HOLMBERG (s)	80	

18 § Anmälan om inkomna faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen	80
19 § Förnyad bordläggning.....	81
20 § Bordläggning.....	81
21 § Anmälan om interpellationer	82
22 § Anmälan om frågor för skriftliga svar	82
23 § Anmälan om skriftliga svar på frågor	84
24 § Kammaren åtskildes kl. 20.41.	84

Elanders Gotab, Stockholm 2004